اُطلبوا العلم ولو کان بالصین

P.G. P.G.

قلعہ نرمل کی بنا بانیت اتفاقات اور قلعہ داران نرمل کے زمانہ حکومت کے بیانات وغیرہ

یعنی

تذکرہ نرمل

المعروف باسم تاریخی

ضرب نرمل

۱۳۲۳ھ

بتصحیح و اہتمام

مولوی غلام صمدانی خان صاحب گوہر مؤلف تزک محبوبیہ و ریاض آصفیہ وغیرہ

در مطبع نامی نظام المطابع طبع شد

نحمدہ و نستعینہ

جب سے کہ ہم نے تزک محبوبیہ کا سلسلہ لکھنا شروع کیا ہے (جسکو سات سال کا عرصہ ہوتا ہے)
یہہ خیال سر مین چکر لگایا کرتا تھا کہ خاص دار الخلافہ دکن (حیدر آباد) کے
علاوہ دیگر تعلقات و اضلاع ممالک محروسہ سرکار عالی کے تاریخی واقعات و
حالات بھی جسقدر ممکن ہو سکے پیدا کئے جائین ۔ کیونکہ یہی تعلقات و اضلاع
جو اس وقت بسبب قلت آبادی و عدم توجہی کے دیہات و قریے معلوم
ہوتے ہین کسی زمانہ گذشتہ مین شہر و ملک کے مماثل رہ چکے ہین ۔ اور
اوسوقت کی تازگی ۔ رونق اور آبادی کی کثرت کے باعث نہایت مشہور
و سر برآوردہ مقامات مین شمار کئے جاتے تھے ۔ اور اُس زمانہ کے مشاہیر
و وقایع نگار اُن کے حالات تاریخی پیرایہ مین قلمبند بھی کر چکے تھے ۔ مگر حوادث
روزگار سے وہ سرمایہ تواریخ کا اسوقت عنقا صفت ہو گیا ہے ۔ البتہ
کہین کہین اُنکے قلمی نسخے موجود ہین جنکے حاصل کرنے کے لئے تلاش
جستجو ۔ محنت ۔ مشقت ۔ ضروری ہے اور اُسکے ساتھہ ساتھہ رقم کا صرفہ بھی
لابد ہے ۔ کیونکہ جبتک انکو روپیہ کی طمع نہ دلائی جائے اُسکو جدا کرنا پسند نہین
کرتے ۔ اور نہ خود ہی اُسکو اپنے خرچہ سے طبع کرا کے پبلک کے نذر کرتے ہین ۔
اسکے قبل ہمارا خیال تھا کہ دکن کے متعلق تاریخی سرمایہ بالکل کم ہے ۔ اور
یہ خیال اُس بنا پر پیدا تھا کہ دکن کے مطبوعہ تواریخ کی تعداد بہت ہی کم ہے ۔
لیکن اب جسقدر ہم نے تلاش و جستجو شروع کی اُسیقدر قلمی کتب کا سرمایہ

ہاتھ آنے لگا - چنانچہ ہم نے اسوقت تک کئی قلمی کتب رقم کثیر صرف کرکے حاصل کئے ہین - اور ارادہ ہے کہ اُن تماموں کو یکے بعد دیگرے اپنے کارخانہ مین طبع کراکے شائقین علم وہنر و قدردانان فن سیر کے نذر کرین چنانچہ اب اُنہین سے ایک کتاب موسومہ بہ "وقائع سرمل" پیش کیجاتی ہے - جسکا نام ہم نے **ضرب سرمل** رکھا ہے -

اگر ہم اسوقت پر راجہ راجیشور راو بہادر سمستان دومکنڈہ کا شکریہ ادا کرین تو کفران نعمت ہوگا - کیونکہ اس جستجو و تلاش مین راجہ صاحب ممدوح نے ہماری بہت کچھ اعانت فرمائی ہے -

چونکہ راجہ صاحب ممدوح کو اس قسم کا علمی مذاق ایک زمانہ دراز سے پیدا ہے اور اکثر و بیشتر صاحب موصوف کے عمر عزیز کا حصہ تالیفات و تصنیفات مین صرف ہوا ہے - اور ابتک وہی شغل جاری ہے - بس یہی وجہ ہے کہ صاحب موصوف ہمارے ہم خیال اور ہماری تلاش و جستجو مین ممد و معاون رہتے ہین -

چونکہ اس تاریخ کی عبارت فارسی ہے اور آجکل کے رواج کو دیکھا جائے تو اردو ترقی پذیر ہے - اور عام لوگون کے مذاق کا رجحان بھی اردو کے جانب زیادہ تر پایا جاتا ہے - اور فارسی بالکل کمیاب و مفقود ہو رہی ہے حالانکہ زبان فارسی مین جو مزا اور شیرینی ہے وہ اردو کو کہان نصیب ہے - گو اردو کے چاہنے والون کی تعداد اسوقت بہت زیادہ ہے - مگر فارسی کی چاشنی کا چٹخارا لینے والے خریدارون کی بھی کمی نہین ہے -

اور خاص خاص لوگون مین اسکا مذاق اب بھی موجود ہے - جو اردو کو ہرگز پسند نہین کرتے - علاوہ برین اس کتاب کی فارسی بھی نہایت سلیس ہے

اسلئے ہم نے بجنسہ اسی لباس مین رہنے دیا ہے - اگر ہم اسکو اردو کرتے تو
اسکا اصلی لطف بالکل جاتا رہتا -
بہرحال عمداً ہم نے اردو کرنے سے کنارہ کیا ہے - یہ تاریخ تعلقہ نرمل کے
سچے واقعات اور حالات سے مملو ہے اور اُس زمانہ کے امرا و قلعداران
نرمل کے حالات نہایت صراحت کے ساتھ درج ہیں - اور جنگ و جدال کے
کارنامے شرح و بسط کے ساتھ شامل ہیں جنکے دیکھنے سے نہایت دلچسپی
اور لطف حاصل ہوتا ہے - اور معلومات کو وسعت پیدا ہوتی ہے -
جناب خود ملاحظہ فرما کر ہمارے قول کی تصدیق کر سکتے ہین -

دارالشفا - حیدرآباد دکن
۵ ذیحجہ ۱۳۲۳ھ

بندہ احقر
غلام صمدانی خان گوہر حیدرآبادی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله وحده والصلوة علی النبی بعده بر ضمیر منیر صدر نشینان چار بالش عز و جلال و قدرت
دستگاهان ارباب فضل و کمال که نگاه مهر و الطاف همیشه بر عایت احوال هر ذره بمقدار مبذول
انوار میدارند وهمت عالی نهمت آن والا گهران بی سرمایگان نقد استعداد را سرمایه قابلیت
بخشیده باوج امتیاز میرسانند - روشن و هویدا باد که در سن یکهزار و هشتصد و هفده عیسوی
مطابق یکهزار و دو صد و سی و دو هجری - صاحب عظیم الشان فیاض زمان بهادر بی بدل عدیم المثال
ارسطو منش فلاطون دانش باذل اکرم عالی همم جرنیل سرجان مالکم بهادر به اراده تنبیه و استیصال
سرگروهای پنداره مقهوره و باطفای نائره شر و فساد آن بدکیشان مغرور که در قلمرو
صوبجات دکن دست تظلم دراز کرده بآتش فتنه و فساد جهانی را برباد و خاک سیاه و
عالمی را تاراج و تباه گردانیده تخلل شدید برپا کرده بودند از نواح بلده فرخنده بنیاد حیدرآباد
علم نهضت برافراشته از راه ناگپور منضمافات صوبه برار سفر هندوستان پیش نهاد خاطر
دریا مقاطر داشته با فوج ظفر موج بتاریخ چهاردهم ماه ستمبر سنه الیه مطابق دویم ذیقعده سنه الیه
عبور رکنگ گوداوری نموده بقدوم میمنت لزوم مقام نرمل را زیب و زینت بخشیدند
این کاتب الحروف نیازمند آفاقی عاصی عبد الرزاق بن عبد النبی متوطن قصبه بلگرام
سرکار رناڈیره صوبه محمد آباد بیدر بخدمت منشیگری ڈاک سرکار عظمت مدار معزز و ممتاز

بود شرف ملازمت حاصل ساخت بانواع نوازشات وعنایات سرفراز فرموده بزبان
فیض ترجمان ارشاد فرمودند که اگر احوال زمینداران ماضی وحاکمان سلف و بنای تیاری قلعه
وآبادی نرمل آنچه مسموع شده باشد مرقوم ساخته تا رسیدن ناگپور برای ملاحظه ارسال دارد
حسب الحکم آن معدن سخا وکرم ومخزن فیض اتم بتلاش وتجسس احوال واخبار سعی موفوره بکار برده
احوالیکه زبانی بعضی اکابر دیرینه و اخباریکه باظهار ناقلان کهن سال پارینه از رطب و یابس
هرچه بسماعت رسید بسلک تحریر درآورده موسوم به **تذکره نرمل** گردانید هرجاکه درعبارت
این بی بضاعت رقم سهو وخطای واقع شود یا در نگارش اخبار قصور کم وبیش ظهور رسیده
باشد ببذل وکرم پوشیده باصلاح آن ممنون وسرفراز فرمایند - العفو عند کرام الناس
مامول -

ذکر بنای آبادی وتعمیر قلعه نرمل وبعضی احوال که از کتب تواریخ بصحت پیوسته

راویان اخبار این حکایت راچنان بمعرض بیان آورده اند که در زمان پیشین بجای نرمل
صحرای عظیم وکوهستان پربیم - بخوف درند وگزند آدم تنها دران صحرا گذر نمی نمود - نمبانائک
نامی از قوم کولی ساکن نواح پالونچه بهدراچلم که درقدیم الایام زمینداران آن نواح نامبرده را
متمول انگاشته درتاوان ومصادره گرفتار ساخته بودند - ازانجا باشتراک برادری خویش
ناموافقت کرده ثانی الحال درموضع ازمواضعات قصبه پلیمرک بحمایت حاکمان بادشاهی توطن
گزید واز فراخوری معاشش فی الحال بوده مدام بسیر وشکار اوقات میگذاشت - میگویند
که درسواری نامبرده یکزنجیر فیل سفید نامور بود - روزی بقاعده معهود باسگان شکاری رو
بصحرا آورد - ناگاه روباهی ازپیشش برمید - سگ بتعاقبش دوید روباه ازجاده گریز برگشته
آن سگ را منهزم گردانید - نامبرده بمشاهده تاثیر آن سواد همت بنیاد وزمین جرات آئین
حدود خود قرار داد که درینجا حصاری باید بست واز تیشه تدبیر کوه کنی بکار برده بیادگاری حصار

در زمره ناموران روزگار باید پیوست - ازانجا بمعائنهٔ تماشاے قدرت عنان عزیمت
همکان مالوف معطوف گردانید - روزی دیگر نامبرده نزد حاکم وقت که حکومت آن صحراے لق
ودق بدست اختیار خود داشت اجازت بنا کردن حصار و آبادی موضع درخواست حاکم وقت
نظر بر آبادی و کشتکار و قطع تراکم اشجار نموده چیزے رقم مبلغ سرکار بطور مقطع نام نهاده به بستن
حصار و آباد کردن موضع رخصت داد ازانجا دستوری یافته درعرصه اندک بفراهمی سنگ و
خشت پرداخته بناے حصار آغاز نمود - و پائینش موضع خورد که از دوازده کلبه زیاده نبود ترتیب
داده با عیال و اطفال خود اقامت ورزید - همیشه بکار تعمیر حصار و بریدن اشجار مامور گردید
دران ایام میمنت فرجام دو درویش صاحب کمال یکے شاه حق ریاض و دیگر شاه صادق پنجابی
که هر دو بزرگوار باهم بسلسله مقیم شاهی بودند - در عالم سیاحی وارد صحراے مذکور شده شاه
حق ریاض جائیکه حال مزار شریف است همونجا رونق بستر آراستند و شاه صادق پنجاب
را بقیام قصبه ڈنتور شرف رخصت ارزانی فرمودند نامبرده خبر تشریف آوری شاه موصوف
بگوش سعادت نیوش اصغا کرده دولت قدم بوسی حاصل ساخت - و آنچه از لوازم خدمتگزاری
درویشان می باشد با حضار ان بجان و دل پرداخت روزے بر سبیل تذکره بناے آبادی
موضع و تعمیر حصار بعرض شاه موصوف رسانید فرمودند که نام این موضع چیست نامبرده
عرض کرد که هنوز نام نداشته ام حضرت شاه فرمودند که نام این موضع نرمل است از آن روز
به نرمل موسوم گشت اشمعنی را عرصه پنج صد سال است - و بعضے میگویند که زیاده ازین خواهد بود
اگرچه آبادی هیچ محل نرمل از قدیم الایام است - و درین عرصه بسا عمال و حکام و جاگیرداران
از حضور بادشاهان پیشین شرف نزول یافته معزول گشتند لاکن فهرست اسامی
آنها که بقید سال و ماه حکومت کردند هرچند که دریناب تلاش و تجسس بعمل آمد از کسے جا
بهم نرسید ازانجمله آسامیهاے حاکمان و جاگیرداران که چند چند مدت مامور بکار بوده حکومت
کردند بقلم معجز رقم نگارش میرود - سید اشرف در سنه یکهزار و شصت - میر سعادت در سنه

یکهزار و شصت و چهار - آقا علی رضا بیگ در سنه یکهزار و هفتاد و یک - محمد رضا جاگیردار
سید جهان فوجدار - شیخ سعید خان فوجدار - آقا ابوطالب در سنه یکهزار و هشتاد و یک
عزیز الله خان ارزونی در سنه یکهزار و نود و چهار - رحمت الله خان در سنه یکهزار و نود و هفت
سید حسین جاگیردار - ننا لعل و بهادر خان شریف صاحب دکهنی در سنه یکهزار و یکصد و شش
مرزا محمد رضا بیگ مرزا موسی بیگ در سنه یکهزار و یکصد و سیزده بحکومت نرمل منصوب
گردید مدتے چند پرورش رعایا و آبادی تعلقه بوجه احسن پرداخته پائین قلعه سمت شمال موسی آباد
که حال به تبدیل نام سوماریپٹه میگویند آباد کرده به نیک نیتی و نام آوری خلق الله را خوشدل و
شادکام داشته آخرش از وادی این دنیائے فانی رحلت کرده به تجلی طور بقا پیوست
سینکنا و متیا لو ویلینا از قوم ایلیمی وار در سنه یکهزار و یکصد و هجده - علی صاحب و قادر صاحب
دکهنی دهرما راو لیسر متیالو در سنه یکهزار و یکصد و بست - جگپت راو و اپا مکند راو در سنه
یکهزار و یکصد و بست و یک - سریارا او در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و شش - راجه نرسنگرا و
وصف سکتان و رگهناتهو پندهری من ابتدائے سنه یکهزار و یکصد و شصت و چهار لغایت
سنه ۱۱۷۱ یکهزار و یکصد و هفتاد و یک - دفعه دوم سریارا و معه گنگا راو من ابتدائے سنه ۱۱۷۲
یکهزار و یکصد و هفتاد و دو لغایت سنه ۱۱۷۹ یکهزار و یکصد و هفتاد و نه - نواب فاضل بیگ خان
بهادر مبارز الملک دهولسه من ابتدائے سنه ۱۱۸۰ یکهزار و یکصد و هشتاد فصلی لغایت
سنه ۱۱۹۲ یکهزار و یکصد و نود و دو فصلی - مخفی نماند که سابق دیهات پرگنه نرمل را پرگنه
پلیمرک می نوشتند و جائے حاکم نشین موضع پرمنڈل و بعضے میگویند که همون پلیمرک
مقرر بود - هرگاه که قلعه نرمل باهتمام بمنا نایڈ تیار و آباد گردید حاکمان سرکار جائے قلب
و استوار دیده اقامت گاه خود ساخته دربار و کچهری قرار دادند - به سبب قیام حکام
روز بروز آبادی افزایش گرفت درین صورت نام پرگنه پلیمرک موقوف شده بکثرت
استعمال بنام پرگنه نرمل مشهور و موسوم گشت - در سیر امین الاخیار شیخ ابوالفضل بن

شیخ مبارک احوال نرمل بطور اختصار در ضمن تذکرہ صوبہ برار کہ دران ایام متصرف اولیای
شاہزادہ سلطان مراد کہ فرزند دویم ابوالمظفر جلال الدین محمد اکبر بادشاہ غازی بود تحریر قوم
ساختہ۔ چنانچہ صوبہ برار بقید بست و سہ سرکار و یکصد و پنجاہ دو محل نام زد بود۔ پرگنہ
نرمل و بالکنڈہ و ہمگل و اندور و بودن و لوہ گاؤن و کاسرپلی و بہونگیر و رامگیر این تمام
ضلع داخل صوبہ برار بود این محالات مذکور را سرکار تلنگ میگفتند۔ دران زمان در ضلع
رامگیر بعضے جا فیل پیدا می شد۔ در نواح بالکنڈہ و ہمگل کان فولاد و آہن واقع است و در
سواد نرمل نرگاؤ بہتر ظروف سنگین میشاند و وصول پنج محل نرمل باین دستور تحصیل می شد
نرمل شصت و چہار لک دام بہورنی سی لک دام راجورہ شانزدہ لک دام۔ اولاشش لک دام
کسم میٹ بست لک شصت و چہار ہزار دام حساب دام فی روپیہ را چہل دام مقرر بود۔
در سیر محمد قاسم فرشتہ دیدہ شد ہنگامیکہ در انتظام سلطنت شاہ محمود بہمنی تا آخر دور
شاہ کلیم اللہ بہمنی بہ سبب اختلاف و عناد فیمابین امرائے برہمزن دولت نزاع و فساد
پیدا شد و صوبہ داران ممالک مثل عماد الملک و نظام الملک بحری و عبد اللہ قطب الملک
و یوسف عادل خان و پسران قاسم برید ممالک از جادہ اطاعت سلطنت بہمنی منحرف
گشتہ مدتہا ہر چہار طرف با یکدیگر نایرہ جدال و قتال اشتعال داشتند رفتہ رفتہ
ہر یک صوبہ بجائے خود کوس و لا اناغیری نواختہ در سنہ ۹۳۴ نہصد سی و چہار ہجری سلطنت
بہمنی شش طبقہ گردید۔ برید شاہیہ۔ نظام شاہیہ۔ قطب شاہیہ۔ عادل شاہیہ
عماد شاہیہ۔ باین دستور ہر یک صوبہ خود را بخطاب شاہی مخاطب گردانید۔ دران
ہنگامہ آرائی فیمابین تمام صوبہ جات دکن بپامالی سم ستوران در آمدہ تباہ و تاراج گشتہ
از سرکار تلنگ و رامگیر متصرف صوبہ حیدرآباد و نرمل و بالکنڈہ و ہمگل و غیرہ محالات
مرقوم الصدر داخل صوبہ بیدر گشت۔

ذکر عروج ایلمیوران حکومت نیرمل بدست ایشان

خبرواران قدیم با تدبیر و مصلحت اندیشان دیرینه وکبیر قفل گنجینه این حکایت را بدستیاری
کلید سخن مفتوح ساخته نقاب مطلب از کیسهٔ مقال به تصرف اظهار آورده اند- کنٹی ننکنا نامی از قوم
ایلمیوار ساکن قصبهٔ دورواتگری اندکی پارۂ لنگ داشت بطور مزارعان در کشتکار
اوقات میگذاشت- در گلهٔ گاو میشان نام برده جاموشی بود- روزے در حالت مستی
بصحرا جائے تودهٔ خاک بود دلبشاخهائے سر خود بکند (؟) و الله اعلم در عهد ما سلف دفینه کدام
شخص در آنجا مدفون بود ناگاه از اندرون توده زنجیر آهنی بسر ولش پیچیده از زمین
برآمد- می گویند که دوازده عدد سبوهائے مقفل بطور کدو جا بجا آویخته بودند- از آنجا جاموش
بقوت سرزوری کشان کشان بوقت نیم شب بدروازه نامبرده باستاد ناگاه حرکت
دروازه بگوشش رسید بسرعت تمام از بستر برخاسته دید که جاموش خود آمده بمشاهده
زنجیر و کدو متحیر گشته زوجه خود را طلبید- زوجه اش عاقله بود در اخفائے آن تدبیر حسبت
اینکه اکثر در خانه مزارعان مغاک سرگین می باشد آن زنجیر و کدوها را دران مغاک
پنهان ساخته هر دو به بستر استراحت آرام کردند- هرگاهیکه راعی مهر بدستگیری چوب
شعاع جاموش شب را از وثاق ظلمیت بدر کرد و گله بانان روزگار بچرانیدن بهایم و انعام
رو بصحرا آوردند- نامبرده بیدار شده بکار تلاش معاش مامور گشت- مدتے برین منوال
گزشت که یاد آن دولت خداداد بمقتضائے ناتوان بینی ابنائے زمان از صفحهٔ خاطر بطاق
نسیان گزاشته بود- روزے از روزهائے فرصت از انجمله یک کدو برآورده قفلش
وا کرده بفضل الٰهی را نصب العین معائنه نمود که تمام زر سرخ بمقدار کف دست بنظر درآمد
فی الحال بقدر ضرور بیرون داشته ما بقی را بدستور مخفی ساخت- از آن روز روز بروز

برنامبردہ اندک صورت جمعیت رو نمود - در عرصہ دو سہ سال با فزونی زر و مال قصبہ انکری
کہ اقامتگاہش بود بر وصول سابق چیزے رقم مبلغ زیادہ کردہ از سرکار اجارہ گرفت -
از انجا دولت و جمعیت رو بافزایش آورد چنانچہ زمینداران و تابان تعلقات گرد نواح
از نامبردہ مبلغ ہزارہا قرض گرفتہ اجرائے کار خود بعمل می آوردند -

ذکر نواب امین خان بہادر بن شیخ نظام منور دکھنی جاگیردار لکنڈہ وغیرہ قرض گرفتن از نزد ایلمی مدر کو و رفتن تعلقہ نرمل در عوض قرض از قبضہ خانمسطور

نواب امین خان بن شیخ نظام منور دکھنی خانزمان بہادر فتح جنگ یکے از امرائے بلاد دکن است
برخے احوال درینجا بمناسبت این مقام نگارش میرود - دانیکہ شیخ نظام از اہل بنجملے قصبہ
کہیڑلے با کاف فارسی از مضافات دار الملک بیجاپور کہ مسافت دو منزل دارد توطن
و چیزے انقطاع داشت و پدرش در عالم روزگار بکسب سپاہ گری کہ متقضی اہل اعتبار آن دور بود
بسر اوقات می نمود - چون بحسب طلب داعی اجل لبیک اجابت گفتہ با قطاع ابد شتافت
مادر شیخ نظام بیوہ و ضعیفہ تاب کشاکش تکالیف زمانہ نیاوردہ بدار الملک المہ سکونت ورزید
بسر رامی پرورید و شیخ نظام اوقات در تعلیم شلنگ سپداومت شیلان و اکتساب فنون
سپاہ گری میگذرانید - میگویند کہ در وقت گرسنگی بسبب کثرت شیلان و می ورہ
جست و خیز اکثر اوقات گل لنگر تعلیم در آب مخلوط کردہ می نوشید - لنگر در زبان دکھنی
گویند کہ گل سرخ از سنگریزہ ہا صاف کردہ در جائے شلنگ فرش می نمایند - بنا برینکہ
بوقت گرفت و گیر کشتی ضرب بر بدن شلنگ بازان نرسد - خود و دیگرے یکے از نجیب زادگان
مشاہیر ملک با نوجاتا نام منفلت با ہم دلیف بسر می بردند تا وقتیکہ ہر دو بسن شباب
و بمنصب گرفت و گیر بواقعی رسیدند - مشہور چنانست کہ در بلدہ مذکور پہلوانے

بود سفید دیو نام که در جست و خیز موازی سی دست پیش و سی دست پس می جهید و
بقوت جسمی در تمام بلده بمقابله او احدی بهنر نرسید از هیبت صلابتش رستم دستان را
داستانے بود و گردان زمان را در پنجه کشتی اش غیر از زمین گیری فرصتی نمی نمود از بامے
به ساباطی جستن و از دیواری بکوشکی پریدن بسرعتے مشق داشت که برق رخشان از
شرمش می کاست و بسا اوقات بهر دو دست اسلحه دو قبضه پٹه برهنه کشیده در وسط
رهگذر درگاه بادشاهی بهر دو جانب بهر دو دست و هر دو پا کشاده می استاد۔ که جمله امیر
خواص و عوام هر که باشد از زیر دست و پاهاے او بدیوان سلطنت بر بود اگر سواره آید بنا بر
راه دادنش همچنان بالا می جست که اسپ سوار خواه فیل سوار از تحت او راهی می شد
و او همچنان راست از جائیکه بالا شده بود همونجا فرود می آمد۔ علماے از حرکات بیجا و تعدی
ناسزاایش بتنگ آمده بود با اینهمه از صبیه ساهوے نامی بلده مذکور که در حسن و جمال
بے نظیر و همین یک دختر نازپرورده مادر و پدر بود آشفتگی داشت۔ یک روز درمیان از
ساباط و حویلی ها جهان و پران بحویلی او بالاے بام بوقت نیم شب می آمد و از انجا
آوازے میکرد که آن محبوبه چار ناچار با دل زار و فگار بے اختیار میرفت و اسباب لوازم
معاشرت و مباشرت هرچه مطلوب می شد از خانه اش بزور می طلبید و وارثان آن پریوش
از غایت بیم آن دیو رجیم مهیا میکردند و کمین میجستند۔ چندے همین طور گذشت و پدرش
شب و روز در تشویش و تردد حیران میگشت بهیچ نوع صورت انتقام و انعدام آن بدسگال
در آئینه مرام ندیده۔ آخر الامر صلاے در داد هر کسیکه سلیمان وار بدفع العفریت نابکار
پیش آید نیمے از اساسه دولت خود از آن او باشد۔ چون این آوازه اشتهار یافت
شیخ نظام بالله دلیف خود پیش آن ساهو رفته از اراده نظام این مهام بقوت صمصام
آگاه ساخت۔ ساهوے ستم رسیده که خواهان این مهم بود قرین اعتبار ندانست که
ازین شخص ناچیز چه تواند شد۔ لاکن از انجا که بهاے مردی وابسته همت است

عزیمت وجرات آن دلیران دیده نظر بر خدا اقبال این معنی نموده چیزے بطرز معقول
بساعده بهم پرداخت - غرض آن دو شیر صحرائے دلاوری بمقتضائے قابوے وقت
شبے تاریک زیر کونک ساہو قرار گرفته منتظر آمدنش بوده در خود ها مقرر نمودند که یکے
بالائے بام بمقام اش رفته کارش تمام کرده زیر اندازد و دیگرے که زیر استاده در انتظار
زیر افتادن جسد ناپاکش از طعن جمدهر مشبک نماید - یکپاس شب گذشته که آن عفریت
نابکار از بالائے حویلی ها ره گذر جهان ویران بعشرتگاه خود در رسید و آواز کرد صبیه ساهو
بجز دشنیمن صدائش بسرعت تمام باکل و نُقل و گزک و طعام حاضر گشته بدلداری
خدمتش مامور گردید - چون آن مردود از اکل و شرب فارغ و مخمور گشته بر تخت
خواب مانند بخت خود غلطان شد - شیخ نظام زیر استاده ردیف خود را بالائے بام
فرستاد ردیفش چون بالا شد شمشیر یکه برهنه بدست داشت از دور درخشانید
صبیه ساهو که در کنارش خوابیده بود شعاع شمشیر معائنه کرده او را آگاه ساخت که
کسے بمقابله معلوم می شود - آن بدمست باده اجل جواب داد که زهره لبشری را چه یارا
شاید بهرام فلک هم باشد - فهمیده پیش من قدم بردارد - همچنان در نوشانوش
و بوسا بوس اشتغال داشت - که آن مردانه اندکی بیشتر رفته استاد که آن عفریت
هم دید و برخاست از غایت نخوت و غرور رو برو آمده گفت که ای طفل بر احوال تو
مرا رحم می آید که هنوز از باغ جوانی ثمرے نه چیده از حلاوت زندگی متلذذ لعلائے
آرزو نگشته - مبادا تمنایت در دل بماند مناسب آنست که اول ضرب حربه تو
بکار بری بارے ازین آرزو محروم نروی - چون این مردانه که در فنون سپاهگری
مستعد و یگانه بود که اگر رویین تن بمقابله اش استادی همچو پر کاه و شاخ گیاه
بصفائے دستش جدا گشتی - بجائیکه استاده بود بلغزش چابکانه بکار برده برابر مغاک
زیر حلقش نوک شمشیر آنچنان زد که طائر روح آن از قفس جسم ناپاکش مستعد پرید

شد بر زمین غلطید و آوازهٔ تحسین و آفرین بعالم بالا در رسید و کار بضرب و طعن زیاده نکشید۔ دختر ساهو بمعائنه بو العجبی گردش سپهر که کاهی کوهی بر انداخت متحیر و ششدر شده در اطاعت آن رستم جگر مروحه جنبانی نمودن گرفت۔ در همان گرمی آن بهادر دیو کش خواست او را بزیر اندازد متحمل بار گرانبارش نشده آن مدهوش ساغر فنا را در چادری گره بسته خود و دختر ساهو کشان و غلطان بهر سمتی که قرارگاه شیخ نظام بود آورده بزیر انداخت۔ درین هنگام از بالا بزیر آمدن آن گرگ آن شیخ نظام بسرعت تمام ترددر یک ضرب جمدهر سه طعن متواتر بار سیدن بر گذرانید که داخل جهنم شد و صبحی آن شب تماشائیان سه زخم کاری لیکن جا سوای ضرب حلقوم معائنه نموده تعجب میکردند و بر دلیری و بردلی آن دو شیر بیشه جان بازی تحسین ها مینمودند آوازه این دست برد باطراف دار الملک شایع گشته تا پیشگاه سلطنت پناهی رسید۔ ساهو باداء عهد پرداخت زمانه بلای عظیم را از بلده دفع ساخت و صبیه ساهو بخواهش خود و برضامندی پدر و مادر در حبالهٔ نکاح کشنده دیو سفید در آمد۔ غرضکه شیخ نظام در همان بلده بورزش و تعلیم بفراغت تمام سکونت داشت چون شهرهٔ دلاوری و تهور آن اسد فلک جگر داری مانند آفتاب عالمتاب در سلطنت بیجاپور منور گردید۔ روزی جناب تقدس القاب قدوه اولیای دهر اعظم مقتدای عصر قطب وقت شهنشاه روز الست خواجه خواجگان سید امین الدین علی الاعلی چشتی وصلنا الله تعالی بانوار فیوضاته بلفظ منور مخاطب کرده یک رکوه سفید و یک رکوه سبز از پارچه کنده بر نوک چوب نیزه نما بسته بدست خاص کرامت اختصاص عنایت فرمودند۔

نظم

گنج دولت که طلسمات عجائب دارد — فتح آن در نظر حضرت درویشانست

روی مقصود که شاهان بدعا میطلبند — مظهرش آئینه طلعت درویشانست

بهر رایان ایام علی عادل شاه بادشاه بیجاپور بآرزو طلب داشته باعزاز تمام ملازم نموده

داخل منصب ساخت۔ ازانجاکه کارنامه‌ہاے شگرف از شیخ نظام منور بظهور آمد بترقی مراتب رسید و بخطاب مقرب خان سرفراز گردید۔ روز بروز آثار شجاعت و شور سپاهگری او بافواه عالم خطه دکن ضرب المثل زمانه گشته تا سلطنت تلنگانه رسید بادشاه دار الملک تلنگ که در بلده حیدرآباد مسندنشین بود بخواهش تمام طلب نمود۔ چون در عالم روزگار سپاهی را تا لاش سردار قدردان و ترقی روز به روز شهره شجاعت و مردانگی خویش در شهر شهر و دیار بیش نهاد می باشد لهذا از سلطنت بیجاپور مرخص شده بحیدرآباد رسید و در قلمرو خلد تلنگ کارهاے دست بسته صورت داد چون سلاطین سلاطین هندوستان بنا بر استیصال ملوک دکن که از عهد عرش جاه جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی توجه داشتند آخر الامر در دور بادشاه نامدار ابو المظفر محی الدین محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی انتظام این مهم صورت بسته آثار جلادتش تا دار الخلافت شاه جهان آباد سمع آرای سلطنت هند شد بعد چندے نوعے بار خاطر و رنجیدگی از والی حیدرآباد بمیان آمد از دکن حسب الطلب بادشاه جهان پناه بدهلی روانه گشته مقبول و ملازم بارگاه جهان پناه گردیده بخطاب مقرب خان ناموری داشت در سلطنت هند هم کارهاے نمایان از هزار کسان بر آمد آن تامل داشت با جمعیت نهصد سوار مقرر خود سهل وجه بعرصه ظهور می آورد روز بروز رفعت بمیت او بحضرت بادشاه ظل سبحانی افزون شد محسود اعیان سلطنت گردید۔ ازانجاکه جلادت و تهور بر فهم و رسائش غالب بود هر یک از اعزه خلافت بجهالت او محترز بود و بملاحظه وسلوک می ورزید وقتیکه بادشاه نامدار با فواج بحر امواج هندوستان متوجه لتسخیر بلاد دکن شدند در جنگ و جدل استیصال ملوک جرات هاے نا ورد و کارنامه‌هاے سترگ پاسبانے توان گفت بظهور آورده بمنصب پنجهزاری رسید۔ بعد ازان آن شهنشاه انجم سپاه در تنبیه و تسخیر راو سنبها مدتے درپے قابو متوجه بودند که او بدست نمی آمد روزے بنود که گاہے از قلب و گاہ از هراول موکب اقبال کشان بهیر و بنگاه

دست نمود۔ خلیفۂ الٰہی ازین رہگذر در تامل و تدبیر می بودند۔ شیخ نظام منور آداب زمین بوسی بجا آورده بحکمت عملی سوال برطرفی خود درمیان آورده پیشگاه خلافت مرخص شده باہمان جمعیت قلیل خود جمعیت غنیم که از لک سوار زیاده داشت داخل شده راست بجرگاهش رسید۔ سمبها درانحال به پرستش و پوجا مصروف بود از اسپان فرود آمده او را دستگیر نمودند۔ هرچند که رفقائے آن مخذول گرد وپیش فراهم آمده تدبیرها بکار بردند هیچ بکار نیامد۔ آخرش بهادران بادشاهی دست بکمر و جمدهر بر جگر در پالکی هر دو سوار و بر گرد پالکی رفقائے شیر شکار بدرگاه جهان مدار آوردند۔ چنانچه تاریخ دستگیر شدن سمبها کسے شاعر گفته **مصرع** ۔

بازن و فرزند سمبها شد اسیر

۱۰۹۰

در اثنائے راه از را و سمبها عهد طمانیت بهم نمود که خاطر جمع دار از پیشگاه خلافت بامن جان و مال باز بمستقر شما خواهم رسانید۔ غرضکه بمجرد گرفت و گیر سمبها منهیان بادشاهی نوید این فتح بحضور اقدس رسانیده بودند۔ حضرت ظل الٰهی بکمال سرور و خورسندی باداے دوگانه شکر سپاس آگاه مطلق و فتاح برحق پرداخته بر تخت خلافت جلوس فرمودند که آن هژبر صحراے عدو کبیر از طوریکه دست کرده بهمان صورت باریاب حضور شد۔ بعد ملازمت آداب زمین بوسی [illegible] ندوی این کس را امان جان قرار نموده بامید وار امان بادشاهی است [illegible] براے خاطر شیخ نظام اقبال این عرض فرموده سمبها شی لباطاز غایت [illegible] شده بزبان الهام ترجمان آوردند که حضرت بخش لایزال مابدولت را بهچو غنیم [illegible] فرموده داعیان دولت بعرض رسانیدند که [illegible] سرکار درباقبال حضرت خداوندگار [illegible] شیخ نظام که بے علم و جاهل بود بدرست [illegible] زبان دکهنی بمخاطبان [illegible] یکی بوده دو مونا و فرزندان ما بودیم در انجا دیگری ام کم اصل بود۔ حضرت بادشاه و اعزه تغافل [illegible] مائل برساده لوحی او متعجب

و در خود متبسم شده به آرسے و بلی پرداخته تحسین و آفرین کرده حسن مجراے او نمودند این سخن او
پرورش پادشاه قدردان هنوز زبان زد عالم و ضرب المثل روزگار است در همون ایام
شیخ نظام را بمنصب هفت هزاری ذات و طوغ و علم و نوبت و خطاب خانزمان خان بهادر
فتح جنگ و پسر کلانش بخطاب خان عالم و پنجهزاری ذات و دیگر فرزندان و اولاد شیخ بمناصب
و خطاب هاے لائق سرفراز فرموده تجویز نمودند که نظامت صوبجات دکن بنام شیخ نظام
عنایت فرمایند - روز دویم از روح الله خان بخشی الممالک تذکره این معنی بزبان اقدس
گزشت که ما بدولت چنین اراده داریم بخشی الممالک تامل نمود - جناب اقدس مکرر مستفسر
شدند دران حین بعرض رسانید که آنچه حضرت ظل سبحانی از راه پرورش و قدرشناسی
ارشاد میفرمایند عین صواب است لاکن فدوی را تامل گریبان گیر شد که اگر همچو کس متهور
بے باک که سرورق صحیفه جلادت است خدا نخواهد بعد تسلط و انتظام امورات دکن اگر
طریق بغاوت اختیار کند بر بندگان جناب چه قدر دقت و تردد این مهم رونما شود -
پادشاه را این سخن در نهایت پذیراے و آگاهی آمد فسخ آن اراده نموده پرگنه
پالکنده بخان زمان خان بهادر فتح جنگ و پرگنه لبسمرت بخان عالم پسر کلان او منضافات
سرکار ناندیر صوبه محمد آباد بیدر بعنوان التمغاے ذات ابد و پرگنه جات کوتگیر و دهولسا
و تونگل و بالاپور و کندیاری و خداوندپور و جلال پور و بهگل و نرمل وغیره از سرکار
و صوبه مذکور و پرگنه ویلوله و یم پلی سرکار ایلگندل صوبه فرخنده بنیاد حیدرآباد در وجه جاگیر
علی الدوام و سواے این در صوبه برار علاحده استقرار مقرر و سرفراز فرمودند و خان
زمان خان بهادر که فرزندان کثیر داشت همواره با اولاد و رفقاے خود بکار سرکار بادشاهی
آنچنان ترددات بظهور آورد که در تواریخ آثار عالمگیر از دان کارنامه مرقوم و یادگار زمانه
است چون بادشاه جهان پناه بخلد برین توجه فرمودند - چنانچه تاریخ سال وفات
دخل الجنت واقع است - همدران ایام خان زمان هم ازین سراے فانی درگذشت و نعش او را
۱۱۱۸

در سواد بیجاپور فرستاده مدفون ساختند و خانعالم معه برادران و رفیقان در لشکر فیروزی
اثر حاضر و سرگرم اطاعت و نوکری بود بعد از ان شاهزاده جنت آرامگاه محمد اعظم شاه
با فوج بادشاهی و جمدت الملک اسد خان بهادر وزیر الممالک و ذوالفقار خان بهادر نصرت جنگ
و دیگر امرای رکاب بادشاهی متوجه هندوستان شدند از ان طرف شاهزاده کلان شاه عالم
بهادر با فرزندان و امرای هندوستان با ستعداد تمام فیما بین عزیمت مقابله نمودند که در مضافات
گوالیار محاربه روداد چون در مزاج شاهزاده محمد اعظم شاه تهور و خمار جهالت در سر بود بر
وصیت حضرت بادشاه خلد مکان عمل ننموده در تاخت و تر روز مره و مشقت قطع راه که دو منزل
را یک منزل میدانستند. بسا کس از امرا و غربا بشدت مسافرت از رفاقت پهلوتهی کردند
و انچه باقی ماندند بملک ابدیت تافتند. چنانچه تاریخ شهادت محمد اعظم شاه رضای حق
۱۱۱۹
دران جنگ که یادگار زمانه نیرنگ است از فرزندان خانزمان بهادر مرحوم تردداد
نمایان و تلاشهای شایان روداد تا بحدیکه طعن و لنگ که بزبان دکهنی سینتی میگویند
بر عماری و هودج سلطنت بوقت محاربه ضرب ها نموده اند همچنین داد جانفشانی دادند
دران میدان هنوز نشان پایان مقبره متبرکه مقرب و مقبول بارگاه ملک الباری حضرت
بابا لعل کپور مداری قدس سره در گوالیار مدفون شد مگر یک امین خان بهادر که کوچکترین
فرزندان خانزمان بهادر مرحوم بسن شانزده ساله بود باقی ماند. چون بعد امان از جنگ
و مشرف شدن ذوالفقار خان بهادر نصرت جنگ بحضور شاه عالم پناه حکم اقدس بنفاذ
پیوست سواریکه بر اسپ نیله و لباس هم نیلگون داشت و بر هودج شاهزاده ولنگ انداخت
او را حاضر سازد ذوالفقار خان بگمان اینکه ازین جرات و گستاخی شاید تو عدگیر به
شاه عالم پناه منظور باشد بسا سوار بلباس نیلگون بحضور اقدس گذرانیدند لاکن از
انبکه جلادت و دلاوری آنکس نقش خاطر بادشاه شده بود فرمودند که آنکس می باید
آخر الامر ناچار امین خان را بحضور آورد. بادشاه قدردان جهانیان بر تهور و بیباکی

خانمسطور مزید تحسین بر جانبازی فدائیان خیل او بسا تاسف و تحسر فرمودند که چنین جلادت
جوهران که بحضرت خاوند منزل برای کارهای عمده پرورده بودند مفت ضایع گشتند. غرض
از کمال تفضل و جوهرشناسی امین خان را بر منصب و جاگیر پدر ارشاد به دستور فرزند خانی لم و اولاد
دیگر فرزندان را بمناصب و جاگیرات موروثی سرفراز فرمودند. امین خان را برکاب سعادت
بدار الخلافت شاهجهان آباد بردند بعد چندے بصوبداری او چنین سرفرازی یافت
ازانجا صوبدار سرکار ناندیڑ گشت و ازان پس بحراست خطه رایچور و آن نواح و صوبداری
سریرنگ پٹن علم دولت برافراخت دران تا حیدت محاربات عظیمه از مفاسدان ملک بعمل
آورده انتظام آن دیار بوجه احسن پرداخت. ازانجمله سربریدن و نواے سرکرده راجه سریرنگ پٹن
مشهور و بزبان جمهور خاص و عام آن سرزمین است و ساکنان آن مرزبوم تا بودن عمل خود
آنچنان از سلوک و رویه راستی و حق شناسی پرورش نمود که الی غایت در میدان تذکره
شجاعت مشهور آفاق و در معابد کفاران خطه تصویر امین خان سوار بر اسپ و شمشیر بر
دوش مسلح و موجود بر صنم خانه است و پرستش مینمایند. غرضیکه نام نیک و روئه ستوده او را
دران دیار زنده ابد گردانید. القصه آمدم بر سر مطلب نواب امین خان که سوای اینهمه سرفرازی
پرگنه بالکنڈه و نرمل و بهیگل و کوٹگیر و هونسا و پتنگل و جلال پور و خداوند پور و بلوله و یم پلی
وغیره در وجه التمغا و جاگیرات ذات و صفات عز و امتیاز داشت و همیشه در نوکری سرکار
صوبه جات دکن بتهور و دلاوری خود را عدیم المثال می انگاشت. اتفاقاً بعد مدتے خانمذکور
را سفر هندوستان در پیش آمد برای تیاری ساز و سامان سفر عوض از جاگیرات بر وقت
نیامد لهذا باستصواب نائب نرمل که از طرف خانمذکور بود از نزد کنتی سنگنا ایلمیوار سابق الذکر
مبلغ سی هزار روپیه بطریق قرض حسنه درخواست نمود. نامبرده اول در دادن مبلغ مذکور
ابا و انکار بکار برده من بعد بجد و جهد بسیار راضی شده تمسک سودی درخواست نمود
خان مذکور از بالکنڈه فی صد پنج روپیه مقرر کرده با قرار یکسال نوشته فرستاد. نامبرده تمسک گرفته

مبلغ مذکور نزد خان مذکور ارسال داشت - بعضے میگویند که خان مذکور براے دادن نذرانه
سرکار گرفته بودند - غرضکه خان مسطور را عرصهٔ آن سفر طول کشیده مدت هفت سال
اتفاق مراجعت دکن نگردید - در سال هشتم همراه رکاب ناظم دکن که دران ایام از حضور
بادشاهی نواب سید عالم علیخان بهادر منصوب بود وارد دکن شده بمقام بالکنڈه
فائز گردید نامبرده خبر آمدن خان مسطور شنیده تقاضاے مبلغ مقروضه خود نمود حسناب
مدت هشت سال کرده مبلغ مذکور معه اصل و سود قریب دو لک روپیه واجب الادا بر آمد -
خان مذکور را به سبب زیر باری اخراجات سفر ها اداش نظر نیامد - آخرش بصوابدید
بعضے مصلحان دولت پرگنه نرمل در وجه تا اداے مبلغ قرض بعنوان رهن بنام برده
تفویض کرده نائب خود را برخاست نمود - میگویند که دران ایام فقط یک محل نرمل در
جاگیر خان مذکور بود و وصول آن بیست هزار تا بست هزار زیاده نبود - زیرا که بعضے مواضعات
نرمل بتفصیل ذیل در جاگیر منصبداران بادشاهی بودند چنانچه موضع منجلاپور و سداپور
و تامسی جاگیر سید منجلے صاحب و موضع تهادپور وغیره پنج موضع در وجه جاگیر کار
طلب خان موضع مجکی و ایلمل جاگیر پیر صاحب دکهنی و موضع لنگرپور مشروط منصب قضاے
نرمل بتقاضی بڈهی و موضع جام و سارنگپور بنام سید رفیع علی هذا القیاس موضع
کونگل وغیره در جاگیرات بود - الحاصل بعد بدست آمدن نرمل نامبرده برعایا قول و
قرار معتبر داده در تکثیر زراعت و عمارت پرداخته وصول نرمل تا مبلغ چهل هزار روپیه
رسانید در زمرهٔ اماثل و اقران ذخیرهٔ ناموری اندوخت ازان پس بمقتضاے عالم
بشری خرمن هستی خود را باتش فنا بسوخت -

ذکر حکومت چکپت رای برادر زاده کنٹی بنکنا ابلمیه و محاربه نمودن او از نواب امین جان جاگیردار و فرستادن او مذکور وکیل خود بحضور ناظم دکن وغیره احوال که دران ایام روداده

من بعد برادر زاده ایلمیوار مذکور جگپت راو بن منم چودهری ساکن قصبه بونت بجایش قایم مقام
گردید و قشقه حکومت بر جبین وراثت بنام خود کشید - میگویند که راو مذکور پست قد بلند همت
ذی جرات با دراک معاملات مالی و ملکی عقل رسا فهم ذکا داشت بخصوص در آبادی ملک و
پرورش رعایا و کفایت سرکار رو بافزایش رقسم مالگذار و احداث عمارات تالاب وانهار
و مرتب کردن گڑهی هاے افتاده وخوار خود را ممتاز از همعصرهاے خود می انگاشت امین خان
مذکور خبر انتقال ایلمی واڑ مذکور و مسلط شدن جگپت راو بجاے او شنیده از طرف خود خط
نوشته همراه کارپرداز فرستاد - همینکه مدت رهن منقضی گشت و مبلغ قرض ادا شد می باید
که بدیدن این رقیمه عمل نرمل مصحوب کارپردازان اینجانب روانه نمایند - راو مذکور
بدریافت مضمون خط جواب نوشت که هنوز زر قرض وصول نشده از روے حساب
مبلغ خطیر بذمه کارپردازان والا باقیست بعد وصول شدن تمامی مبلغ حساب فهمیده
خواهد شد بالفعل نام تعلقه مرهونه تا ادائے زر نباید گرفت اگر چیزے خیال تو عدیگر بخاطر
شریف مضمر باشد مستعد و حاضرام - کارپرداز فرستاده خان مذکور را بعنوان بے مروتی از
نرمل بیرون کرده باستعداد سامان حرب پرداخته آماده جنگ گردید - خان مذکور به استماع
بدمعاملگی او از غایت پیچ و تاب به تسخیر نرمل کمر عزیمت بسته با جمعیت شایسته از
بالکنده کوچیده بر موضع جعفرپور عرف کوتا پارٹلے از نرمل دو کروه فاصله دارد رسید تہیه
جنگ مستعد گشت - راو مذکور از آمدن خان مذکور وقوف یافته با جمعیت سوار و پیاده
پیش آمده طرح جنگ انداخت تا یک پاس روز فیما بین هر دو فریق گرم گرفت و گیر دار و زدن
توپ و تفنگ و تیر بماند - آخر شجاعت راو مذکور بر فوج خان مسطور یورش کرده هزیمت
داد - میگویند که تا سه کروه تعاقب نمودند و غنیمت فراوان بدست آورده بفتح فیروزی
به نرمل مراجعت کردند - بعد چند روز بصوابدید و صلاح خیرخواهان دولت فرستادن
وکیل خود بحضور ناظم دکن که دران ایام بندگان نواب آصفجاه مغفرت منزل نواب بودند

مقرر گردانید. و پیشکش معقول با عرضداشت عجز آمیز متضمن عفو تقصیرات روانه نمود. خانمسطور که امرائے متعینہ ناظم دکن بود برفاقت نواب سید عالم علیخان شرکت داشت و نواب مرحوم مسطور بلفظ عمو مخاطب میکرد بعد شہادت نواب مرحوم استقلال نظامت نواب آصفجاہ که خانمذکور از ان جنگ سالما بمسکن خود داخل شده متوقف گشته بود ند. مصرع شہادت سید عالم علی خان ۱۱۳۲ - مادہ تاریخ است - بنابران خاطر عاطر نواب آصفجاہ بسبب شریک بودن با ناظم معزول و نرسیدن بملازمت و تصفیه ظاهری نے غبار ملال بر دامن خاطر خطیر جائے گیر شده بود. میگویند که همون سال سند جاگیر پنج محل نرمل مشروط نوکری پانصد سوار و دو ہزار پیاده با منصب و خطاب راجگی سرفراز گردید - بعد سرفرازی جاگیر و خطاب و حصول سند در آبادی تعلقه پیش از پیش کمر تردد وسعی بر بست تعمیر تالاب ها و نہر ها و دیوار خشتی گرد آبادی نرمل و تیاری گڑھیہائے دیہات پنجمحل و باغستان ها و درختان انبه وغیره عمارات که جا بجا سوائے عمارات بنا کرده نواب ظفر الدوله بهادر دهونسه موجود و تیار بنظر می آید بنا و تعمیر ساخته اوست از انجمله رود ایست که از کوہستان اپارا و بیڈه بر آمده از سواد موضع جولی و چٹیل روان شده در گنگ گوداوری ملحق می شد. و آبش صرف رایگان و بیکار میرفت - رود مذکور آن را متصل موضع جولی کتوه بسته نہرے عظیم بر آورد که از ان آب قریب بست تالاب خورد و کلان لبریز و سیراب می شوند و در تحت هر یک تالاب از زراعت شالی دو فصلے محصول مبلغ ہزار ها حاصل می شود - چنانچه نہر مذکور از اندرون آبادی نرمل از پائین قلعه کہنه میرود شش ماه جاری و شش ماه خشک می باشد تیار کنانیده موسوم به بینکٹ راو کتوه بنام یکے از برادر خود نام نهاد - اینهم از اختراع رسائے خدا داد اوست و معبر ہائے دریائے گنگ که از موضع پنچ کوڈی تا موضع سنگنا پور ہشت کروه آب پرگنه نرمل واقعست قرار داده سوائے این چوکیات

محصول سائر جابجا و کمین داری طرق شوارع بمقتضائے گذر آمد و رفت مردم
متردین و تجار بحسن تدبیر مقرر کرده اوست همچنان روز بروز به آوازه کوکب اقبال
در آبادانی تعلقه متعلقه و تقدیم نوکری سرکار و حصول سرخروئی ازلی نعمت قدردانی
نجبا و شرفا و پرورش رعایا و کامرانی زمانه و مراتب حزم و هوشیاری لائق زیبت
حاصل می نمود ـ

ذکر متوجه شدن نواب عوض خان بتنبیه جکپت راو و ملازمت نمودن راو مذکور بمددگاری مقبول خدمت حضرت شیخ صاحب قدس سره

چون گردش دور دوار بر یک روش نمی باشد و نیرنگی روزگار هر آن رنگی تازه بجلوه ظهور
می آرد از انجمله هنگامیکه نواب آصفجاه حسب الطلب حضرت ظل سبحانی عازم دارالخلافت
شاهجهان آباد شدند خدمت فوجداری و ضلعداری سرکار ناندیڑ وغیره به امیر کبیر نواب
عوض خان بهادر بتقرر و مفوض ساختند ـ بهادر مسطور شهرت آبادی و زرخیزی پرگنه
نرمل شنیده ـ بعضے میگویند که راو مذکور یک سال در نوکری سرکار حاضر نشده بود
از راه تادیب و بدست آوردن نذرانه سرکار وارد نرمل شده در سواد موضع کوٹله و سنداپور
مضرب خیام فرمود باستماع راو مذکور مستعد جنگ شده از بالائے قلعه توپ و
تفنگ آغاز نمود ـ بهادر مذکور بعرصه دو سه روز مورچال متصل دیوار شهرپناه
نرمل سمت بالکنڈه دروازه رسانید حالت محصوران تنگ ساخت ـ آخر الامر
راو مذکور از مصلحان دولت در مصلحت کشود هر کس بقدر شعور جاده صلح پیمود ـ
لاکن در ینباب صلح کسے بپسند خاطرش نیامد ـ دران ایام بدرگاه یزدان مقرب
و مصاحب حضرت شیخ صاحب قدس سره یکے از مقبولان و اهل الله همراهان آبائی

بقید حیات بودند و روز و شب اوقات بیاد حضور قادر مطلق مصروف میداشتند
ناگاه از ہدایت توفیقش راو مذکور بوقت دو پاس شب با یک خدمتگار بخدمت
حضرت موصوف حاضر شده عرض مدعا بکمال عجز و الحاح نموده حضرت موصوف شنیده
ارشاد فرمودند که ہمین وقت بر دیوڑھی بہادر مذکور بروی بعد ملاقات البتہ ترا سرفراز
خواہد کرد۔ بجز این صلاح صلاح دیگر باصلاح نمی آید۔ راو مذکور بموجب ارشاد آن
منبع فیض ارشاد عجالتاً بمدد گاری بخت بلند و طالع ارجمند بر دیوڑھی بہادر مسطور
حاضر شد۔ خبرداران خبر رسانیدند که جگپت راو تنہا بر دیوڑھی حاضر شده۔ بہادر مسطور
خلاف قیاس پنداشته مکرر خبر طلبانید بصحت پیوست که بالیقین راو مذکور است
طلبیدند بملازمت مشرف گردید و فرد مبلغ یک لک بست پنجہزار روپیه که ہمراه داشت
بطریق پیشکش بنظر گذاشت۔ بہادر مسطور خوشنود گشته بخلعت دوساله سرفراز فرموده
ہمون وقت رخصت داد۔ روز دیگر بہادر مسطور بالشکر ظفر پیکر کوچ کرده بسمتے عازم
گردید۔ راو مذکور چند منزل ہمراه رفته مرخص گشته بازبه نرمل معاودت نموده تا زندگی
از شیخصاحب بجان رجوع و معتقد بود بعد قبول شربت جام بقا در تجہیز و تکفین اصلا
اغماض نکرده در ہمان آبادی مدفون ساخته بالاے مزار مبارکش عمارتے و در صحن
مسجد تیار کنانیده و در پیش دروازه مقبره بازاری آباد ساخت حالا در نرمل به
شیخصاحب پیٹه مشہور است۔ مزار مبارک زیادت گاه عالم و حاجت رواے
ہر یک بنی آدم است آرے۔ **نظم**

مردان خدا خدا نباشد   لیکن ز خدا جدا نباشد

غرضیکه راو مذکور باطوار ستوده و خصایل نیک و لپسندیده مدت بست و دو [۲۲]
سال بحکومت نرمل پرداخته بخوشی و کامرانی و کامروائی بسر برده آخرش
بمقتضاے عالم بشری بیمار گشته جان بجان آفرین سپرد چنانچه نشان سوختش

بر پشتۂ خزانہ تالاب پائین پوچم بتیری واقع است و برادران ہمقوم راو مذکور بسیار بودند
کہ در پرگنہ بونت و چکلی و ڈوڑ اید لاباد و بہادی و آنتور ربطہ مزارعان و زمینداران رقم
سرکار رسانیدہ بخوشی و فراغت می بودند و در تمام قومیت خود راو مذکور خوش نصیب
و روشناس حضور ناظم دکن بود- لہذا ہمہ اہلقوم خویشاوندان افتخار خیل خود دانستہ
اطاعت او بجا می آوردند-

ذکر حکومت اپا مکندراو و بعضی کیفیت قلعہ بالکنڈہ و رزق افزا شدن نواب اصفجاہ بہ تسخیر قلعہ مذکور

بعد حکومت راو متوفی اپا مکندراو بجایش بر مسند حکومت متمکن گشتہ بانتظام معاملات
پرورش رعایا و آبادی تعلقہ بدستور ما سلف مشغول بود مگر از آنجا کہ در عہد امنیت فارغ البال
داشت کہ درین اثنا تنخواہ داران حضور بعلت باید داد مبلغ سہ لک روپیہ بہ ترمل رسید
بسختی و سزاولی نہایت تنگ ساختند و راو مذکور را عنوان سبیل زر منظر نمی آمد درین اثنا
برام روز فردا میگذرانید- چون نواب مقرب خان فرزند امین خان مغفور کہ پرگنہ بالکنڈہ و تمکل
و بلولہ و نیم پلی وغیرہ ارثاً و استقلالاً جاگیر داشت و تخم عمل نیک نیتی و قدرشناسی سپاہ
و رعیت پروری در مزرعہ دلہای خلایق می کاشت کہ بعضی رسم سلوک و رویہ او در معاملہ
فہم ہنوز درین اطراف دستور العمل عاملان و حاکمان در ۱۱۵۹ یکہزار و یکصد و پنجاہ و نہ
ہجری جہان گذران را گذاشتہ بشہرستان ابد شتافت- چنانچہ تاریخ رحلت نواب
میر شمشیر انور است ۱۱۵۹ - یعنی منور خان برادر اعیانی نواب مرحوم کہ جاگیردار پرگنہ خوی جلال
بود با صغای این خبر از مقر خود بہ بالکنڈہ آمد اعیان و رفقا و سپاہ و اہلکار نواب مرحوم
بگرمی و نرمی از خود ساختہ خود را سزاوار حکومت و وراثت دانستہ دم استقلال

زد نواب مرحوم که دو محل خاصه و دو فرزند یکے صغیر و یکے شیرخوار داشت ہمہ انہا را
بتنگ و عاجز گردانیده محتاج ساخت - آخر درجه لاچار شده زوجه کلان نواب مرحوم
باستصواب برادران خود که از سادات عالی نسبت از صف مشایخ مشاہیر دکن
بودند از نواب آصفجاه پنہانی سزاوار وارسال مکاتبات نموده باراده تسخیر بالکنڈه طلبیدند
بندگان حضور با فواج ظفر موج ہمدران سال رونق افروز سواد بالکنڈه شده اول بنصایح
و آگہی رہنمون گشتند که شمارا ازین خطه کارے نیست در جاگیر خود بفراغت باشند که
وارث این تعلقه حاضر اند - چون خا نمغضوب گوش شنوا نداشت و ظاہر اہم از سماعت
معذور بود در گوش نگرفت بر دلش قبول نیامده ناشنیده ماند اخرش نوبت بحرب
و ضرب رسید و نائره جنگ مشتعل شده مدت شش ماه طول کشید اگرچه رفقائے
محاربان محصور فراہم آورده نواب مرحوم که یک یک اسامی منتخب متہوران بے باک
بودند ازانجا که فتور از خانه مثل آب زیرکاه بود فائده مرتب نشد و کار محصوران تنگ شده
کار باستخوان رسید خا نمغضوب از اعیان آصفی متحرک سلسله صلح شده باحمال و اثقال
و ناموس خود باحرمت و ناموس برآمده بیرون رفت و جاگیر جلال پور ہم بضبط خالصے
سرکار در آمد - بندگان عالی بہمعنانی حیرت نصرت داخل بالکنڈه شده بقلعه و حویلی ہا
نواب مرحوم که عمارات نو بود سیر و تماشائے فرموده از نقد و جنس و افیال و اسپان
و شتران و اضراب و خرایر ہا و بنا دیق و بان ہا وغیره ہرچه منظور بایست سرکار رشد
ہمراه بردا شتند قصبه و قلعه بالکنڈه با ہفت موضع یک تل بجاگیر فقیر منور خان المخاطب
به مقرب خان که شیرخوار بود دو موضع مکڈی وغیره نسبت و سه موضع از پرگنه مذکور بجاگیر
ابراہیم منور خان المخاطب بسبحان زمان خان بہادر فرزند نواب مرحوم سرفراز و مقرر
فرموده معاودت نمودند - نقلی مشہور بر زبان گزشتگان تا آئندگان یادگار است
وقتیکه قلعه بالکنڈه مفتوح شد بندگان عالی اندرون آبادی رونق افروز شده

در دیوانخانہ نواب مرحوم کہ عمارت لایق و باشان موسوم بجید ر منڈوہ بود زیب جلوس افزودند اہلکار نواب مرحوم فرزندان صغیر سن را بملازمت حضور سعادت اندوز گردانیدند ازانجا خود بدولت برخاست فرمودہ بہ سواری فیل متوجہ سیر قلعہ شدند خواجہ حامد خان المشہور بہ جنگلی شاہزادہ کہ برادر عموی بندگانعالی بود در حضور لشوق تمام مکرر سایل شدند کہ قلعہ وقصبہ بجہد عنایت فرمایند بندگان حضور تامل فرمودند۔ دراثنائے شارع قاعہ بیش چبوترہ کوتوالی درخت بڑہ کلان تر واقع بود بالائے آن درخت غلیوازے بابچہ ہا آشیانہ داشت بسبب ازدہام مردم وکثرت سواری نر و مادہ غلیواز ہر دو از درخت بوحشت اینکہ برائے گرفتن بچہ گان خود فراہم آمدہ کسان اند طیران وآوارہ برگرد آشیان خود میگشتند۔ اتفاقاً نظر بندگانحضور بر آشیان وپریشانی و سراسیمگی پروازآن طیران انتاد ملاحظہ فرمودہ بجنگلی شاہزادہ کہ سوار از راہ ادب اندکی بیشتر بودند مخاطب شدند وفرمودند کہ حرکت واضطرار این طائران بران وبنا بر شر آشیان بہ اوج آسمان چہ وجہ خواہد بود۔ شاہزادہ مذکور ودیگر اعزہ حضور بعرض رسانیدند کہ بلند آشیانہ از بن و کہ دست تعدی احدی رسائے ستم وبیدادی نشود وپرواز اضطرار آنہا باین سبب کہ فراوانی مردمان بر بچگان دست آزار نہ کشایند وخود بدولت باتجاہل عارفانہ تکرار پیش آمدند بمبالغہ تمام ہمین قال از مقال ہمہ ہابرآمد باز دران حال از شاہزادہ مذکور فرمودند۔ ہرکس از جانداران چہ انسان وچہ حیوان استحکام خانہ ومکان برای ہمین می نمایند کہ آئندہ اولادش ماندگان محفوظ در امان باشند پس مقربخان ہم تعمیر واستحکام این آبادی برائے ہمین ساختہ کہ اولاد خود بحفظ وحراست باشد تا زندگی خودہا بفراغت وسلامت بگزرانند آنصاحب کہ سائل اینمکان گشتند خانہ یکے کہ محق باشد بدیگرے داد بپیش عادل برحق چہ جواب توان کرد وچہ حیلہ باید نمود اری۔

نظم

بزرگے کز و نام نیکو بماند — توان گفت با اہل دل کو بماند
الا تا درخت کرم پرورے — گر امید داری کز و برخورے
کرم کن کہ فردا چو میزان نہند — منازل بمقدار احسان نہند۔

آمدیم بر ماجرائے سابق اپا مکند راو کہ بہ سبب شدت تنخواہ داران سرکار تائید اشد
کمال داشت در عین وقت جنگ بالکنڈہ با جمعیت ما حضر خود را در لشکر فیروزی اثر
رسانیدہ بملازمت حضور شرف گشت و حسن مجراے خود بظہور آورد و احوال
ناداری و عنوان پابجاے زر تنخواہ سرکار بشرط مہلت بعرض رسانید بندگان عالی
نظر بر کار و تقاضاے وقت معروضہ او را مصلحتاً پذیرا فرمودہ از سمت نرمل در روانہ
تا ہستار اگڈہ حراست بر و سپردہ مورچال او قایم کنانیدند۔ تاراگڈہ نام کوہیست کہ
اندرون و متصل ملحق دیوار شہر پناہ بالکنڈہ واقعست۔ مقرب خان مرحوم کوہ مذکور را
محل کوہ قلعہ دانستہ بران کوہ کہ شمال رویہ ہست و آبادی قصبہ در وسط ہر دو کوہ
مذکور مقرر کردہ بر کوہ تاراگڈہ عمارت جنگی مثل بروج و بارہ تیار کنانیدہ مستعد ساختہ
بود حسب الحکم حضور راو مذکور با جمعیت خود در انجا بند و بست مورچال کردہ از مراتب
ترددات و جانفشانی قاصر نشد و تلاشہاے دست بستہ تبقدیم رسانیدہ۔ بعد فتح
قلعہ مورد عنایات و تحسین گشتہ شرف ارتخاص یافتہ بہ نرمل رسید۔ بعد چندے
زمینداران اہلکار دولتش بر فہم و فراست او کہ مطلقاً در عہد حکومتش خورد برد
یک حبہ را گنجایش نمی یافتند از راہ عناد و کینہ دونی بہ وقت قابو زہر در طعام مشغل
کردہ ہلاک ساختند۔ در ان ایام سوریا راو بطرف چکلی چند دیہات با جارہ و
تعہد گرفتہ بسر اوقات می نمود و بعضے میگویند کہ نزد زمینداران ہمان ضلع کسے جا
نوکر بود بمجرد استماع خبر انتقال اپا مکند راو شبا شب تاختہ فائز نرمل گردید بر تمامی
کارخانجات قابض و متصرف شدہ مالک حکومت گردید من بعد کرشنگ راو و

وانّنت بنکٹ راو وگوپال راو زمیندار پرگنه دی کنڈه وپولاس سرکار ایلگندل صوبهٔ فرخنده بنیاد حیدرآباد یکی بعد دیگر چند چند مدت بسر انجام مهام معاملت درساخته بانتظام کار و بار پرداخته وچنین هم شنیده شد که نامبرده ها باتفاق یک دیگر عنان حکومت بدست سوریا راو سپرده خود ها بعیش وکامرانی میگزرانیدند ـ

ذکر حکومت سوریا راو وبخاوت وشعار وممتاز نمودن بافواج سرکار ومقید شدن نامبرده در قلعهٔ گولکنڈه بپاداش اعمال واثار پیدا نمودن قلعه کالاپہاڑ وغیره احوال که دران ایام روداد

هرگاه که خورشید طالع سوریا راو باوج حکومت نرمل سر کشیده مسند ریاست بجلوه افروزی شان امارت نظر آفاق شایع وهویدا گردید میگویند که راو مذکور میانه قد سیاه فام زود رنج ونافذالامر جریح وشجیع بود همیشه از صحبت نجباوشرفای اهل دکن اختلاط ومحبت بیشتر داشت وخود را در فنون سپاهگری ممتاز وبے نظیر می انگاشت ـ هر وقت در مجلس گفتگوی سپر وشمشیر بزبان می آورد ومرد شجیع ودلاور را قدردانی وشناسائی خوب میکرد ـ بخانه ملازمان خود کسی جار رسم شادی وتقریب کتخدائی بظهور رسد خود بانی اهتمام آن کار شده بانصرام میرسانید ـ از تعمیر تالاب ها وغیره لوازمات عور پرداخت رعایا می پرداخت بلکه بذات خود بر تالاب رفته بیلچه ها بدست گرفته همراه مزدوران سبد هاے سنگ وگل بر سر می برداشت تا بودن نرمل جلوه وشکوه سواری زیاده تجمل نمی آراست بطور ساده مزاجان بخانه رفیقان وجماعداران گاه گاه رفته خبرگیری احوال می نمود ـ اگر در خانه کسی رفیق فرزند تولد شود خود بخانه اش بمبارکباد میرفت از همان روز مواجب شیرخواری آن طفل مقرر میکرد بطورها سنجیده وعنوان هاے گزیده تالیف قلوب بیگانه بیگانه بیشتر می نمود ودقیقه از دقایق بلکه ومال بملاحظه ودریافت خود فرو نگذاشت وهمواره بتقدیم نوکری سرکار

رجوع و حاضر بود در اماثل و اقران معزز و مورد تحسین می بود -

ذکر تیاری قلعہ کالا پہاڑ

دران ایام راو مذکور بہ تیاری قلعہ کالا پہاڑ ہمت گماشتہ تیار می نمود برخی
احوال تیاری قلعہ مذکور و شکست و ریخت آن زمانہ از بعضے مردم دیرینہ بسماعت
رسیدہ بقلم عجز رقم می نگارد - وینکٹ راو نامی ایلمیوار زمیندار سرکار بنی نگر عرف
اتنور یکے از برادران جگپت راو سابق الذکر بود - ہر کس از نایبان سرکار با و موافقت
می شد از و رجوع بودہ رقم سرکار بلا دقت پا بجا می ساخت و ہر نائب کہ از و نا
داشت معاملہ او را بلطائف الحیل گذاشتہ چیزے مبلغ دست برداشتہ میداد کہ دران
ایام تحصیل پرگنہ مامڑہ داخل جمعبندی سرکار مذکور ہمیکرد یدروزے در مجلس زمیندار مذکور
شخصے بر سبیل ذکر بر زبان آورد کہ درین نزدیکی کوہیست موسوم بہ کالا پہاڑ ملحق بہ سیوار
پرگنہ بلغرپ و متصل بمامڑہ جائے استوار و مستحکم کہ بہر موسم بالائے کوہ چشمہ آب زندہ
لبریز است و از منزل سمت مشرق بفاصلہ دوازدہ ۱۲ کروہ واقعست اگر کسے صاحب عزم
درانجا بتعمیر و ترتیب قلعہ پردازد موجب امن و ملجا از معاندان و سبب ناموری و یادگاری
دوران خواہد بود - زمیندار مذکور را باستماع این حقیقت شوق دیدن آن کوہ زیادہ گشتہ
روز دیگر معہ اعیان خود درانجا رفتہ گرد نواح آنصحرا مذکور سیر کنان بالائے کوہ چنانکہ
شنیدہ بود برائے العین معائنہ نمود و میل خاطرش بہ بستن حصار از یک بدکشید
و ہمانجا از کار پردازان خود صلاح اندیشیدہ نقشہ صورت حصار بر ساخت خیال برکشید
معماران و کار کنان از اطراف و جوانب فراہم آورد در معدود الایام حصار با بروج و
بارہ و در و دیوار مرتب ساخت و زیر دامن کوہ موضع آباد گردانید - چون دران ایام
بحکم بادشاہ وقت عمارت قلعہ یا گڑھ بے زمیندار یا جاگیردار تیار نماید جرات نبود - اگر بحکم بنا

میکرد مورد عتاب بادشاهی میگشت - چنانچه وقایع نگاران حضور از واقعه تیاری حصار مذکور معروض داشتند از دار السلطنت بنام میر تقی خان بدست ضلعدار سرکار الگندل که با جمعیت پنجهزار سوار و پیاده بکار سرکار مامور بود حکم قدر توام شرف نفاذ یافت که زمیندار مذکور بے پروانگی حضور از راه خود پسندی بخیال بغاوت وغیره سرزنی بجای خود قرار داده حصار نو احداث نموده باید که بر سران خیره سر تاخته تاراج نماید و او را دستگیر کرده روانه حضور سازد و حصار نو تیار منهدم گرداند - خان مذکور حسب الحکم حضور ایلغار تاخته بمقام موضع انکم پیٹه پرگنه یلغٹپ که متصل کوه بهار واقعست مضرب خیام نموده بجسن و تدبیر حصار مذکور تسخیر کرده و زمیندار مذکور را دستگیر ساخته بحضور روانه نمود بعضے میگویند که باستصواب اپا مسکند راو زمیندار نرمل بصلح بهم رسانیدند غرضیکه خان مذکور چندے دران نواح اقامت ورزیده حصار را کنده به انهدام رسانید و راو مقهور بعد رسیدن حضور در زندان قید فوت شد و خان مذکور بعد تقدیم امر حضور بسمت سرکار الگندل مراجعت نمود در اثنای راه بیمار گشته بدار البقا رحلت کرد و قبرش در قصبه کوڑمیل من مضافات سرکار مذکور واقعست اکثر مردمان بران قبر فاتحه میخوانند چونکه سوریا راو بحکومت نرمل دست یافت از سر نو به تیاری آنحصار پرداخت و پاینتش موضعے ترتیب داده اهل تجار و حرفت پیشه گان اطراف وجوانب بمعافی محصول پنجساله قول داده آباد ساخت - پس اهل بیوپار مکانهائے عمده و معتبر و دکاکین پخته و خوشتر تیار کرده بفراغت تمام اموال و اجناس خرید و فروخت میکردند و در بازار آنجا اقمشه عمده از جنس بانات و ابریشم و کرپاس اعلے و مروارید و اسپان بشنزان می فروختند - در مدت هفت و نیم سال آبادی آنجا خاطر خواه گردید و حصار مذکور هم به تعمیر در و دیوار رو به تیاری آورد چون راو مذکور در قلعه کولکنڈه مقید شد - و احوال قید شدن راو مسطور آئنده بتحریر خواهد آید - بعد مقید شدن راو مسطور تعلقه نرمل به

نائبان سرکار تفویض یافت دران ایام راجه محمد مراد خان زمیندار ملیغرپ لبسازش نائبان سرکار آن حصار بدست آورده دوباره از بیخ و بنیاد برکندید - چنانچه تاحال نشان در و دیوار ہاے حصار نمایانست واطراف آن کوه تراکم اشجار و مضایق اجمآ چنانست که مردمان بسکنه دور دراز چوبینه آن صحراے لق و دق حویلی ہا واماکن عمده تیار می کنند و بعضے مردمان که براے آوردن چوبینه میروند حصار مذکور بچشم خود دوباره می آیند - القصه آمدم برسر مطلب ہنگامے که فیما بین نواب آصفجاه و نواب ناصر جنگ شهید باغواے مفتریان بر ہمزن دولت صورت جنگ و پرخاش بظہور رسید آخرش نواب شهید بدست پدر بزرگوار اسیر گردید میگویند که ہمان سال راو مذکور از جادهٔ طاعت سرکار منحرف گشته در نوکری سرکار حاضر نگردید و بکثرت رعونت و پندار وافزونی زر و مال دست تطاول بمال مردم دراز کرده طریق بغاوت گزید - و تعلقداران گرد و نواح بدست تظلمش بجان آمده از ہر اطراف و جوانب دود فریاد و الغیاث بفلک رسانید -

ذکر محاربه نمودن سوربارا و از شیخ لطف الله مخاطب به فتح نصیب خان

نواب مغفرت مآب آصفجاه بعد تسخیر قلعه بالکنڈه خان مذکور را بخدمت ضلعداری نواح سرکار ناندیر و سرکار رایکندل و سرکار آرامگیر با جمعیت دوازده ہزار سوار و پیاده سرفراز و مامور فرموده بودند - چنانچه خان مذکور در ناحیه سرکار رایکندل به تنبیه زمینداران مفسد متوجه شده بود که ہمانجا نوشتجات تعلقداران گرد نواح نرمل متواتر رسید که راو مذکور قلعه نرمل مستحکم ساخته از قلمرو خالصه سرکار پرگنات قرب و جوار تباه و تاراج میکند خان مسطور باستماع این خبر سواے جمعیت ہمراہی خود جمعیت زمینداران اطراف آن ضلع و پیاده ہاے مذکوری و حشام فراہم کرده با جمعیت قلمی و کمکے بجناح استعجال

بموضع موڑتاڑ پرگنه بالکنڈه مضرب خیام نمود. از راؤ مذکور پیام کرد که بزودی حاضر شده
ملاقات نماید. چون راو مذکور از مکر خانمذکور آگهی داشت ملاقات قبول نکرده مادهٔ و
سامان حرب فراهم آورده با جمعیت پنج هزار سوار و پیاده و جزایربان بیشمار مستعد کارزار
شده بر موضع پارپلی که اینطرف ساحل دریای گنگ گوداوری پنج کروه از منزل فاصله
دارد باراده جنگ مقابل فرود آمد. روز دوم خانمذکور از موڑتاڑ کوچ کرده بمقابله کارزار
قدم تهور قائم نمود. اول شروع معرکه بجزایربان گردید من بعد سواران اهل دکن از هر دو
طرف پیاده پا شده بایکدیگر داد شجاعت دادند. تا یک پاس نائره جدال و قتال
اشتعال داشت. آخرش هر دو فیل سواری هر دو سردار قریب روبرو شدند. خانمذکور
در فن تیراندازی مهارت کمال داشت تیری به راو مذکور زد که دستارش از سر جدا
گشت. خواصی نشین خانمذکور گفت که مرا حکم شود بضرب تفنگ کارش انجام سازم.
خانمذکور گفت که این محاسبه دار سرکار است میخواهم که از گوشهٔ کمان اسیرش
نمایم. درین اثنا از طرف لشکریان راو مذکور تیر اجل به پیشانی خانمسطور رسید اندرون مغز
کارکرده سر بسجود معبود گذاشت. و فوج خانمرحوم که منهزم و جاده پیمای کوه و صحرا شده بود
همه آنها را تاخت و تاراج کرده مال و اسباب فراوان بدست آورده با فتح فیروزی
مراجعت به منزل نمود. و زمینداران سرکار ایلگندل وغیره که بکمک همراه خانمرحوم آمده
بودند همه آنها را بمنزل آورده در گلوی شتران آویخته بهر کوچه و بازار بانواع عقوبت و
رسوائی تشهیر ساخته مقید داشت. بعد چند روز از هر یک زمیندار جرمانه گرفته واگذاشت
و نعش خانمرحوم را در موضع موڑتاڑ پرگنه بالکنڈه مدفون گردانید. چنانچه مزارش از حاجت
روائی مرادطلبان بهر یوم پنجشنبه از فاتحه و طیب گل جاریست.

ذکر محاربه نمودن سوریا راو با نواب عبدالهادی خان و بعضی احوال که دران ایام رو داده

بعد از وقوع این واقعه راو مذکور مدتے بار عونت و سرکشی با وغلائے دعوے ہمچو من دیگرے نیست بغرور مالا کلام گذرانیده بفراہمی جمعیت و نگہداشت سوار و پیاده باستقلال حزم و ہشیاری پرداخته اوقات میگذاشت اتفاقاً میر آغا نام جمعدار نامدار جلادت شعار بر جاده اسلام استوار از اہل دکن با جمعیت یکصد سوار نوکرش بوده در کارزار شیخ لطف اللہ کہ بہر دو طرف بجہائے دکن بوده محنت و جانفشانی از ہمہ بیشتر نموده بود چنانچہ بزم و رزم جوانمردان ہر دو طرف کہ از قومیت و توطن اہل دکن بلکہ اکثرے باہم قرابت قریبہ داشتند درین نواح ضرب المثل گذشتگان و یادگار آیندگان است الحاصل روزے شخصے از برادری جمعدار مذکور خانہ جنگی نموده یکے را بجان کشت راو مذکور معاتب گشته شخص خانہ جنگ را طلب نمود چون آن شخص از متوسلان جمعدار بود از غیرت و حمیت جمعدار بفرستادنش راضی نگردید راو مذکور جمعیت خود تیار کنانیده جمعدار نیز با خود مستعد و مسلح گشته منتظر نشست درین رد و بدل کد و کاوش بعضے مردم ثقه و معتبر درمیان آمده طرفین را از ان فساد باز داشته رفع شر کردند ہمو نوقت حساب برطرفی کنانیده رخصت دہانیدند۔ جمعدار مذکور از نرمل کوچ کرده بطرف ماہور عازم گشت۔ درانجا نواب عبد الہادی خان یکے از امرائے خاندان آصفی کہ از ان دودمان فیض نشان سررشته قرابت قریبہ داشت و علم اشتہار حراست فوجداری قلعہ ماہور وغیره تعلقات بنام خود می افراشت جمعدار مذکور بتلاش انجور خود را بماہور رسانیده باستصواب اعیان دولت شرف ملازمت حاصل ساخته با جمعیت یکصد سوار بمواجب بیش قرار نوکر گشته در سلک باریابان محفل خان موصوف عز و امتیاز یافت۔ بعد چندے در طریق مصاحبت و مکالمت پیدا کرده بر سبیل تذکره احوال پرگنه نرمل و خیو سری راو مذکور مفصل گوشگذار ساخته مزاج خان موصوف بران آورد کہ قلعہ نرمل بضبط اولیائے دولت سرکار باید آورد و آن مفسد بیباک را تنبیہ واقعی

نموده اخراج باید کرد ازین قبیل سخنان ترغیب و تحریص ملک و مال که خارج از
دائره وهم خیال می باشد عرض کرده بذات خود بانی اینهمه شده کمر همت به بست
و روز و شب در فکر و تدبیر استیصال قلعه نرمل در پیوست - و نیز خان مسطور به راو مذکور
خط نوشته فرستاد که از پیشگاه حضور قلعداری نرمل بایجانب تفویض شده باید که زود
بهر جهه تمامتر با متعلقات قلعه خود را بملازمت ما برساند اگر خیال نوع دیگر بخاطر داشته
باشد نتیجه نیک نخواهد یافت چون نوشته مرسله به نرمل رسید راو مذکور بعد دریافت
مدعا در جواب مرقوم نمود که قلعه نرمل بدون مقدم والا خالی شدن متعذر است
درینصورت دیرتابی جائز نداشته بعجلت عجیل تشریف ارزانی فرمایند - قاصد جواب
گرفته سماهور رسید خان موصوف مضمون جواب ناصوابش دریافته بکمال غصه
برنگ مار در خود پیچ و تاب خورده ازان روز روز بروز به نگاهداشت سوار و پیاده
پرداخته در عرصه قلیل با جمعیت پنجهزار سوار و پیاده از ماهور کوچیده متوجه نرمل گردید
راو مذکور نیز خبر نهضت خان مزبور شنیده با جمعیت سه هزار پیاده و سوار بر موضع
نرساپور که از نرمل هفت کروه سمت مغرب واقع است مقام نمود - هرگاهیکه
خان موصوف طے منازل نموده بر مقام موضع کامول پرگنه بهینسه رسید - راو مذکور
از نرساپور ایلغار تاخته طرح جنگ انداخت از صبح تا دو پاس روز باهم معرکه توپ
تفنگ و بان و جزائر بود که از صدمات دود غبار آتشخانه قدم استقامت فوج خان مسطور
به تزلزل گرائید هر یکے بهر سمتے رو بگریز نهاد - درانحال پرآشوب و اختلاف خان مزبور
از اسپ فرود آمده با ترکش و کمان استاده گفت که من از پیش این کافر نخواهم
گریخت بلکه خود را در زمره شهدا خواهم انگیخت - جمعدار مذکور عرض نمود که مردم
ملازمان خاص همچو جابیجا ناموری ندارد جناب عالی سوار شوید من این جنگ را
تمام خواهم کرد - چون خان مزبور نقشه جنگ ابتر دید با کسان معدوده راه ماهور پیش گرفت

میگویند که همراه جمعدار مذکور است و پنج کس از برادران و خویشا دندان همه
بیک رنگ لباس شوهانه سرخ پوشش بوده ندبر فوج مخالف اسپان تاخته بضرب شمشیر و
تیر و نیزه دلیرانه و بیباکانه بسا کس را علف تیغ بیدریغ ساخته آخرالامر خود ها هم
ملبوس های رنگین از خون خود رنگین تر و رنگ مکرر ساخته سرخروی جاوید با عروس
شهادت هم آغوش گشتند - و ازان گروه با شکوه یک کس هم بسلامت نه برگشت
راو سطور تمام فوج هزیمت یافته را به قتل و غارت پرداخته به غنیمت و فیروزی
فائز نرمل گردید - این همان ایامیست که نواب ناصر جنگ شهید بسفر کرناٹک علم
نهضت برافراشته بدست افاغنان کڑپه جام شهادت نوشیدند - چنانچه
آفتاب رفت سال تاریخ شهادت است - برخے احوال سفر کرناٹک میر حسین
کرمانی در تذکرة البلاد نوشته است - القصه بعد شهادت نواب ناصر جنگ شهید
و تردد در ریاست خاندان آصفی روداد مدتے نظم و نسق مهمات ملک و مال به تفرقه
انجامید از هر جهت معامله خانگی تدارک اعمال راو مذکور فی الفور بظهور نه پیوست
لهذا بفرط غرور و تکبر سر رعونت و پندار باوج والا انا غیرے رسانیده در ممانعت
بعضے قوانین اسلام و عدم ذبح ماده گاو جا بجا منادی گردانید - دران ایام قاضی بدهی
قاضی پرگنه نرمل همیشه در قضا و مدد معاش وغیره لوازمات خدمت محال مذکور
بے منت و تکرار می یافتند و در خانه قاضی مذکور همیشه مبلغ یک لک روپیه موجود می بود
دران مقام نرمل با عزاز و اکرام اوقات می نمود - اتفاقاً دران روزها بخانه
قاضی مذکور شادی بود و مردمان طرف ثانی از قصبه قند هار آمده بودند مناهی ذبح ماده
گاو شنیده باهم رنجیدند اگرچه راو مذکور معاوضه گاو بزها و گوسفندان ها وغیره اسباب
و سر انجام لوازمه شادی از جانب خود بقاضی تواضع نموده بود - لاکن کسان طرف ثانی
خورنده گوشت گاو بودند - بقاعده اسلام ماده گاو ذبح کرده یکبار یخت در آوردند -

باستماع این خبر راو مذکور قاضی را طلبیده بزجر و توبیخ از کچهری برخاست کنانیده ـ قمید سخت
هر چند که اعزه و همراهیانش بسفارش قاضی سخن ها کردند پذیرا نه نمود چون قاضی نرمل را
با قاضی محمد محسن قاضی پرگنه اندور قرابت و هم حیثیت منصب بود و قاضی اند و هم معمول
یه دو لک روپیه بود ـ در باب رهائی قاضی نرمل بذریعه شاهنواز خان بهادر صمصام الملک
بحضور عرضداشت نمود ـ در جواب ورود یافت که بعد مراجعت از سفر ہٹ تنبیه آن بد کردار
بظهور خواهد آید ـ چنانچه در سنه ۱۱۶۰ یکهزار و یکصد و شصت هجری عساکر فیروزی ماثر
نواب امیر الملک صلابت جنگ بهادر با شاه نواز خان بهادر صمصام الملک به تنبیه سرکشان
صوبه برار لوائے نهضت بر افراشته از رکهوجی بهونسله مبلغ پنج لک روپیه پیشکش گرفته
از انجا براه ماهور و چکلی بر قصبه یوتمل که از نرمل هشت کروه سمت شمال فاصله دارد سواد
افروز و نهیب افگن فرق معاندان دین و دولت گردید ـ راؤ مذکور چار و ناچار
با نذر و پیشکش بسیار حاضر گشته شرف ملازمت حاصل ساخت ـ کارپردازان حضور
راو مذکور را بحکمت عملی مقید کرده در قلعه گولکنڈه محبوس گردانید ـ چنانچه برخی احوال
راو مذکور میر علی آزاد در شروع دیباچه ماثر الامرا مرقوم نموده اند ـ

ذکر حکومت راجه شنکر راؤ

بعد مقید شدن راؤ مذکور حکومت نرمل بنام راجه مذکور تفویض یافت مدت یک سال
بدیانت و امانت عمل کرده حسب الحکم حضور به نیابت تعلقات اورنگ آباد مامور سرفراز گردید

ذکر حکومت صف شکن خان بهادر مجاهد جنگ و مقید شدن دیها مسطور بعتاب حضور بسبب ناحق کشتن لباداجی زمین انداران

هر گاهیکه نیابت نرمل بنام صف شکن خان بهادر مجاهد جنگ قرار یافت بهادر مسطور که
میلادش ولایت ایران از قوم مغل افشار و مرد قابل و اهل تشیع بود از خدمت نسلا
بندگان مغفرت منزلت هم تربیت و سرفرازی یافته مزاجدان سرکار عالی بود نتیجه شناسی
رعایا و آبادی تعلقه پرداخته در تحصیل مبالغ و کفایت سرکار سعی موفوره بکار می برد چون
به کبر سن رسیده بود همه معامله بفرزند کلان علی نقی خان المشتهر بخان بهادر سپرده
مختار کار گردانیده بود بعد انقضای مدت دو سال سید صالح خان نام از قوم سادات
صحیح النسب و صاحب روبیه با علم و عمل در آئین دین داری لاثانی عهد خود بود ساکن
بلده ایلچپور رساله دار جزائر اندازان حضور با بست و پنج سوار فرزندان و رفیقان و چند
کس از جزائر اندازان با تنخواه رساله مذکور از حضور به نرمل رسید. بهادر مسطور با حتیاط
شدت تقاضا اندرون نرمل آمدن نداده در موضع کاچل پیٹه که از نرمل متصل است
فرودگاه مقرر ساخت روز دویم سید مسطور پالکی سوار با دو فرزند و پنج سوار و چند
نفر جزائر انداز در کچهری نرمل آمده با بهادر مسطور و فرزندش خان بهادر ملاقات کرده
نقول تنخواه بملاحظه رسانید. پدر و پسر هر دو معه کارپردازان خود ظاهرا بدلجوئی و
خاطرداری سید مزبور بمداری و بلی پرداخته رخصت نمودند. از انجا توقف و تعلل
حیله و حواله در ادای زر سرکار از قدیم شعار عمال است. خصوص برسانیدن زر
تنخواه نهایت عذرهای لاطائل بکار می بردند. خان بهادر که مدار معامله برو بود بدید
بواعده امروز و فردا گذرانیده مبلغ تنخواه را در لیت و لعل انداخت. سید مزبور که
شجیع و جری بود بعد عدم ایصال زر تنخواه و وعده خلافی مدتها به تنگ آمده جویای
وقت بود. روزی سواری بهادر مسطور سمت کاچل پیٹه وارد شد سید مزبور در آن
میدان بعنوان خود را نزدش رسانیده متقاضی زر تنخواه گشته متعرض و مزاحم گردید
بوقت جواب سوال کلمات درشت بی باکانه بر زبان آورد. بهادر مسطور که معمر و

تجربه کار بود بنرمی و ملائمت پیش آمده به سوگندهاے موکده وعده فرسـ دا اقرار
نمود۔ صبحے تشریف آورده روبروے خود معامله تنخواه تمام کمال انفصال دهند غرضکه
سید مزبور را نظر بر آمد کار مدعا بود لقبرودگاه خود آمد۔ و بهادر مسطور اندرون شریک
داخل شد۔ خان بهادر که جوان بود و کار معامله هم جوانی داشت کینه در دل همه نشده تنها
فکر دیگرے مرکوز خاطر نمود۔ سید مسطور پالکی سوار به دو فرزند اسپ سوار و چند نفر
جزائر بردار بطور ساده راهی کچهری بودند که بر پشته تالاب کسانے را که خان بهادر
برقابو مامور کرده بود از کمین گاه بدر جسته بمزاحمت در پیش آمدند۔ سید مسطور بعنوان شکه
قرینه بهادران صاحب جرات باشد پیش آمده داد سپاه گری بآئین همین داده
با یک فرزند دلبند جام شهادت نوشیده زنده ابد گشتند و یک پسر خورد که
بست و دو ساله بود۔ نوزده زخم بندوق و شمشیر و نیزه برداشته هم در آنجا افتاد
میگویند که بعد کشش و کوشش کسان ظالم متفرق شدند۔ پسر مذکور برخاسته
با نعش هاے پدر و برادر خویش پیاده پا تا دفن گاه آمده مدفون کرده بانقبرودگاه
آمده به تیمار زخم ها و برآوردن گلوله پرداخت۔ هرچند که همراهیان بان سید زاده
پر دل مجوز سوارے شدند تا تدفین پدر و برادر خود اقبال نکرد۔ چنانچه هنوز نشان
مزار آن دو سید مظلوم در کاجل پیٹھ واقعست بعد وقوعه این واقعه شهادت
کیفیت به بهادر مسطور ظاهر شد۔ از انجا مذهب شیعه داشت جزع و فزع بسیار
نمود و ریش خود بر کند که با دوستدار و شیعه اهل بیت اطهار بودیم همچو افواے خارج
از دینداری ناشدنی شد که تا قیامت گرفتار خون سادات گشتیم و به شب آن روز
خان بهادر خوابے عجیب و مهیب مشاهده کرد که بر پشته همان تالاب از آن جانب از
دور سواری با جلوه و شکوه تمام می آید۔ بزرگے نورانی بلباس غریب بر تخت سوار
نشسته۔ خان بهادر زیر پشته تنها استاده از آیندگان پرسید که این سوارے

کیست شخصی از جلوئیان میگوید که نمیدانی این سوارے مبارک ماه عرب و مهر عجم خلف الصدق فخر آدم امام الثقلین نور العین حضرت امام ابی عبداللہ الحسین علیہ الصلوٰۃ والسلام - بمجرد شنیدن نام مقدس خان بهادر را اشتیاق دیدن آن نور ذوالجلال زیاده شد - بادب و هوشیاری استاد در همین حالت تخت مبارک محاذی او رسید و بر گوشه تخت دست سید مرحوم و مظلوم است برابر نظر خان بهادر تخت روبرو متوقف شد - جناب اقدس از سید مظلوم استفسار میفرمایند که ای سید صالح قاتل تو همین کس است و از چشمان نور افروز بجانب خان بهادر اشاره می فرمایند - سید مزبور از کمال ادب و شرف سیاوت نظر بر زمین دوخته هیچ نمی گویند باز تخت مبارک روان شد و نظر مقدس تا حرکت تخت بر خان بهادر بود و در همین حالت بیدار گردیده باز خواب نه نمود صبح در مجلس خود پیش علما و عقلا معامله خواب شبانه بیان کرد اگرچه حاضران مستمع تعبیر خواب برخلاف اصل شرح آوردند که اطمینان او شود - لاکن خان بهادر هم مرد قابل بود علانیه پیش همه کسان باواز بلند گریان ظاهر نمود که درین عتاب تا روز حشر و نشر انگلس و اولاد انگلس افتاد شما همه با اطمینان خاطر می نمایند - لاکن دولت ظاهر خاندان انگلس هم سریع الزوال است و اندوخته یک عمر پامال خواهد شد آرے چگونه نشود -

نظم

سادات افضل اند و ذکر و صف شان جلی	اولاد مصطفےٰ و جگر گوشه علی
بر فعل شان نظر مکن ایے حرز جاہلے	الصالحون للہ والطالحون لی

همه مردان عواقب امور میدانند وقتیکه جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم شان سادات را از هیچ حدیث نوازش فرمودند که اگر نکو کار هستند برای خدا و اگر بدکار باشند نظر بر ذات من داشته بلطف مدارا پیش آیند - پس سید صالح اسم باسمے داشت در سیادت و شرافت و شجاعت و صلاحیت و حفظ ادب

شریعت عدیم المثال وقدوه روزگار بود از مردمان ثقات احوال آن بدر آسمان شهادت
شهادت آنچه شنیده اگر مفصل نگارد کتابے دیگری شود چه عجب که آن مظهر قدرت و اعجاز
مظهر رحمت و عنایت سرفراز فرمایند- آمدم برسر مدعا مابقی سواران و جزایر اندازان با پسر مجروح
سید مظلوم بے نیل مقصود روانه حضور گشته از ظلم و بیدادی خانمذکور مستغاثی شدند
بندگان عالی از سنوح این خبر سراسر ظلم و کدر غایت عتاب آمود شده یکصد سوار بسزاولی مامور
فرمودند که صف شکنخان را با پسران و متعلقانش بحضور آرند و اسباب و اموال او را جابجا
در ضبط سرکار نگهدارند- چنانچه حویلی ها و باغهاے بهادر مسطور و اسباب متعلقانش مثل اورنگ آباد
و حیدرآباد وغیره که بود بهر جا احکام ضبطی بنام صوبه ها و تاسبان سرکار شرف صدور یافت
و چند متعلقانش که در نرمل حاضر بودند بهمدران هنگامه دار و گیر معه طفلان خورد سال از نرمل
بابالکنده رفته در پناه فرزندان مقربخان مرحوم اقامت گزیدند و اساسه و اموال آنچه
در حویلی بود- بدریافت اهل ضبط آمده داخل سرکار شد چون مختار و مدار دولت روبروے
پدر خان بهادر بود اموال و جواهر بسیار که نزد ساهوان نگهداشته خان بهادر بود جابجا
گم شد- اشیاے ازان بدست نیامد- تا رسیدن و بردن سزاولان احوال عتاب
حضور شنیده صف شکنخان از ندامت و خجالت الماس خورده در اثناے راه خود را
جوهر ساخته راهی وطن اصلی گردید مکرم خان بهادر برادر قلعه املگندل مقید و محبوس داشته
بودند و ازانجا به قلعه گولکنده داخل کردند و در همون حبس فوت شد و ازان وقت ها ولاے
صف شکنخان حلب خطاب و جاگیرات گردید-

ذکر حکومت سنپت راے

بعد ازان سنپت راے به نیابت نرمل بین الاقران معزز گشته دو سال حکومت کرده
حسب الطلب حضور روانه حیدرآباد گردید-

چیره دستی راؤ مذکور نظر در آورده بعضے تعلقداران و مقدمان و رعایاے آن نواح رجوع آورده بسخنان اطاعت و آمیزش مسلک آمد و رفت جاری داشتند۔ روزے قاضی رام گیر نیز براے ملاقات راؤ مذکور آمده بود۔ بعد پرسش خیریت طرفین و سخنان آمیزش فیما بین کلمات کفر و اسلام درمیان آورد۔ چون راو مذکور از سابق سوخته و کوفت آزآئین مقالات اسلام در دل داشت قاضی ازبسکه بزرگ و از اہل شریعت و طریقت بود۔ آن ظلمت سرشت حجت لایعنے و تکرار غیر واقعه بر زبان آورده قاضی را به بےعزتی از مجلس بدر نمود۔ قاضی موصوف ازہمانجا با دل صد داغ خفت داد بیداد کنان به بلده حیدر آباد رفته کفن و بوریا در بر انداخته بصورت دادخواہان پیش دروازه مکه مسجد با فریاد و الغیاث مقیم شد۔

ذکر تعین شدن افواج کار بہ تنبیه سوریا و بدکردار گریختن راؤ مذکور از امگیر بموضع بیرکپل پرگنه بالکنڈه

بندگانعالی براے اداے نماز جمعه تشریف آورده بودند بمعائنه احوال قاضی مستفسر حقیقت راو مخذول شده ہمه تقصیرہاے ماضی آن مفسد خیره سر به تجدید یاد آورده ہمون وقت حکم پانصد سوار و پانصد بار ہنا براے اسیر کردن آن بدکردار شرف نفاذ یافت۔ مہاراؤ وکیل که حاضر بود با قاصد تیز رو به راو مذکور نوشته فرستاد که باوجود ذلات سابقه و معافی آن درین روزہا قصورے لاحقه و تقصیرات پیشین بلکه ازان زیاده تر از شما بوقوع آمده که قاضی را خفت دادند۔ فی الواقع که بر جمیع کافه اہل اسلام خلش خواطر گردید و عتاب بندگان حضور از گذشته جمعیت یکہزار سوار و پیاده براے تنبیه و دستگیر ساختن شما مامور و متعین شد۔ اگر این بار بدست کسان مامور خواہند افتاد

توبت بر جان خود دانند۔ پس مناسب وقت ہمین می نماید کہ جان خود بدست خود باید داد
یا بطرف کاسی رخت ندامت باید کشید۔ قاصد مرسلہ روز از شب و شب از روز
جدا ندانستہ بسرعت تمام تر بہ رامگیر در جمعیت راو بے حمیت داخل شدہ نوشتہ وکیل
رسانید وہم زبانی ظاہر نمود۔ راو مذکور بدریافت مضمون خرابی ہوش وحواس باختہ بالی
صد داغ تشویش و متردد ہمہ رفقائے قدیم مساکنین نرمل را فراہم کردہ مدعائے خط آگاہ
ساختہ از ہریک جویائے مصلحت گردید۔ ہمہ کسان بقدر حوصلہ خود ہا در صلاح وا
نمودند۔ لاکن مطابق رائے ناصوابش تدبیر کسان پسند خاطرش نیامد از خود صلاح بہمہ ہا
گفت کہ شما ہا از آبا و اجداد پروردہ این خاندان ہستند تدبیر مقرر کردہ ام میگویم ہمینکہ من
امشب از ینجا کنارہ میگیرم شما ہمہ ہا موافق معمول بر مورچال رفتہ تمام جمعیت را ایما نمایند
کہ فردا بوقت صبح بر قلعہ یورش مقرر شدہ بر آوازہ توپ بجائے خود خبردار باشند۔ ہر گاہ کہ
توپ سر دہند یکبارگی از ہر سو شتافتہ حیلہ حملہ بکنند۔ بعد از فرار شدن من کہ صبح
میشود از گریز من ہمہ مردم آگاہ گشتہ جابجا منتشر خواہند شد۔ شما ہا ہمراہ منتشران بطرف
نرمل رفتہ در عیال و اطفال خود ہا بہ بہانہ اقامت خانہ و اظہار عالم بے کاری بتدریج و
تجویز قلعہ نرمل بدست باید آورد۔ در جلدوے این کار شما ہا را پیش از بیش رعایت
و سرفرازی خواہیم کرد۔ بہمین عنوان ہمہ مراتب بند و بست کار خویش بہ رفقائے معتمد
آگہی ساختہ بوقت نیم شب از انجا گریختہ بموضع بیرکٹل پرگنہ بالکنڈہ خود را رسانیدہ مخفی
ساخت و بر قلعہ رامگیر جمعیت مورچال ہمہ کسان بموجب اشارہ مستعد یورش و منتظر
آواز توپ بودند صبح بر آمد از ہیچ جا آواز نیامد تا بسر دادن توپ چہ رسد آخر کار رشتہ ہا
یافت کہ راو مذکور شبا شب گریخت و باد تند انتشار غبار مذلت و ندامت بر فرق
سپاہ وا ماندہ بیخمت ناچار تمام جمعیت سراسیمہ و متفرق شدہ بہر سو جادہ
آوارگی پیمودہ از ان جملہ مردمان ساکن نرمل ہم از سوار و پیادہ قریب چہار صد کس

به نرمل آمدند و بر سلامتی حالت خویش ابواب اطمینان بر رو کشودند

ذکر تسخیر نمودن قلعهٔ نرمل رفقای سوریا راو زفتو و غالب و بعضی وقایع دیگر که دران ایام صورت نمودن برملا

دران ایام به نرمل همون رگهنات پنڈهری بود که بالا مذکور شده نامبرده کسان مفرور راگمیر را اندرون آبادی آمدن نداده تا مدت یکماه بیرون داشت آخرش بگذشته بعضی مردم ثقه و معتمد نظر بر خانه داری و سکونت آنها داشته از مسلمان قسم قران واز هندو سوگند بید و پران گرفته بآمدن نرمل پروانگی داد۔ غرضکه همه کسان تباهی زده رانگمیر چه سوار پیاده در نرمل بسجانه با خود آمده اقامت ورزیدند و در باطن به تسخیر قلعه نرمل قابو می جستند۔ بعد دو ماه ایام محرم سیف رسید۔ بتاریخ پنجم ماه مذکور کسان قابو جو با یکدیگر آئین خانه جنگی فیما بین خود بظاهر قرار داده با ستعداد سامان حرب در میدان تصبه متصل پنجه شاه که جلسه متبرک است باهم صف آرا شدند قریب بود که کار بشمشیر رسد همه رین قیل و قال مردمان معتمد در ساعی عقل معتبر بمیان آمده بفهمایش طرفین پرداختند۔ چون هنگامه موقوف و فساد برطرف گشت تمام جوق جوق خانه جنگ پس و پیش از پیش دروازه قلعه بسجانه خود میرفت و حارسان قلعه از خبث باطن الجماعت تمالی الذکر غافل بودند یکبیک از راسته شارع عام انحراف کجروی اختیار کرده بدروازه قلعه رسیده مفتوح ساخته اندرون خزیدند۔ فی الفور به بند و بست برج و باره پرداخته آوازهای توپ فتح سر دادند۔ باستماع این کیفیت عامل مذکور فرار نمود و تمامی اسباب و اساسه او از نقد و جنس خانه اش بتاراج و غنیمت آنجماعت رسیده راو مذکور که در موضع یرکتل مختفی بود بمقاصد دلی کامیاب گشته شادان و فرحان

داخل نرمل گردید و جمعداران و رفیقان قدیم که باین کارنامهٔ سترگ داد جانبازی داده بودند بانعام هاے شایان و رعایت نمایان سرفراز و ممتاز گردانید۔ لبعد فتح قلعهٔ نرمل روز و شب در فکر و تدبیر خانه براندازی خلایق کمر جهد بربسته از هر پرگنه و تعلقه گرد و نواح دست تطاول و تعدی دراز کرده هزارها مبالغ بمعرض وصول می آورد اگر احیاناً کسے از تعلقدار یا زمیندار در ارسال زر و مال یا فرمایش بقدر ضرورت حال تبغافل و تعذر پرداخت او را قابو ے وقت بدست آورده بخاک برابر می ساخت۔ ازان جمله پرگنه یلغزٹپ که از نرمل سمت مشرق بفاصله شانزده کروه واقعست و زمینداران آنجا از اهل اسلام و از عنایات صاحب قران شاه جهان بادشاه غازی بر حکومت و زمینداری پرگنه مذکور مامور و متصرف بودند۔ انشاءالله تعالیٰ احوال اینها پیشتر بقید قلم خواهد آمد را و مذکور از آنها عناد جانی داشت۔ بمقتضاے فرصت وقت که مضمر ضمیر او بود از نرمل ایلغار تاخته در اندک فرصت گڑھی قصبه مذکور کنده بزمین برابر ساخت۔ تا مدت سته سال در انخطه عمل خود داشت و زمینداران آنجا بپاس جان و حرمت ناموس از کربت وطن راه غربت پیش گرفته و بطرف دباک و لچها پیٹه جاده آوارگی پیمودند۔ وسواے اینهمه خیره سری از خانه دلسپانڈیه پرگنه اندور که شخص متمول بود مردمان بطور ڈاکه فرستاده مبلغ یک لک روپیه بجبر و تعدی وصول نموده۔ غرضیکه تعلقداران اطراف بنام آن سرکش هیچ بید لرزان و از حرکات سفاکی او ترسان بودند۔

ذکر حکومت متعین شدن افواج سرکار عالی بسرگردگی غلام سید خان بهادر مهابت جنگ بنابر سو بارا و مراجعت نمودن بهادر موصوف بنیل مقصود بحیدرآباد

در سنه یکهزار یکصد و هفتاد و سه ۳ ہجری غلام سید خان بہادر سہراب جنگ
با جمعیت دوازده ہزار سوار و پیاده حسب الحکم حضور بندگانعالی بنابر تنبیه راو مذکور
مامور گشته بکوچہاے متواتر طے مراحل نموده بموضع نرساپور مضرب خیام نمودند
باستماع این خبر راو مذکور از نرمل جمعیت شایان بمقابله بہادر مسطور فرستاد روز
دیگر در میدان موضع مذکور کارزار نمایان بظہور رسید چنانچه جانبیان وغیره دو جمعدار
از معتبرین فوج بہادر مسطور دران جنگ بکار آمدند که مزارات آنہا پیش دروازه و
آبادی موضع مذکور سمت مغرب واقعست۔ بعد ازان بہادر مسطور سلسله جنبان معاملت
شدند۔ لاکن از راو مذکور بدون گفتگوے سپر و شمشیر سخن دیگر نشنید بے نیل مقصود
بحیدرآباد مراجعت فرمود۔

ذکر مامور شدن قادر صاحب فادری از حضور به مہم نرمل و رفتن راو مذکور همراه مشار الیه بملازمت حضور.

در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و چہار ہجری فیروزی عساکری بندگانعالی متوجه صوبه
برار شده از اثناے راه قادر صاحب با جمعیت پنجہزار پیاده و ہزار سوار و ده ضرب توپ
به تنبیه راو مذکور به مہم نرمل مامور فرمودند۔ ہرگاہکه مشار الیه شرف رخصت حاصل
ساخته بموضع پیپری متابحان که از نرمل دوازده کروه سمت مغرب فاصله دارد
و برکنار دریاے گنگ واقعست مقام کرده به راو مذکور پیام فرستاد که اگر بخت یاوری
نماید بذریعه استصواب اینجانب بملازمت حضور مستعد و مشرف گردد ان شاء الله تعالیٰ
بعد حصول سعادت ملازمت تمام قصورات و ذلات تو معاف کنانیده از بحالی
قلعه و پرگنه نرمل بین الاقران سرفراز و سربلند خواہم کنانید۔ درین قول و عہد

بهیچ نوع شبه و توهم بر دل نیاورده حاضر گردد - راو مذکور پیغام مشارالیه اقبال
نکرده به تهیه سامان جنگ مستعد گشت - درین اثنا خبر رسید که معسکر فیروزی مآثر بارادۀ
تسخیر قلعه نرمل متصل لوه گانون نزول اجلال فرموده عنقریب رونق افروز سواد نرمل
میشود - راو مسطور بمجرد استماع اینخبر عبرت اثر از اعیان دولتخواهان با فراست جویای
مصلحت گردید همه متفق اللفظ والمعنی بملاقات مشارالیه صلاح دادند - آخر الامر بملاقات
راضی گشته در جواب گفته فرستاد که ملاقات طرفین زیاده از دوازده کس نشاید با
جمعیت و کثرت هرگز موافقت نمیکند - مشارالیه بعد استماع این پیام با کسان معدود
از موضع پیپری برآمده به چپیل که دو کروه از نرمل سمت مغرب واقعست خود را رسانید
راو مذکور نیز از نرمل با جماعۀ قلیل عازم شده بر کنار نهر چپیل با یکدیگر ملاقات بظهور
انجامید - بعد دریافت خیریت طرفین سخنی چند در میان آمده معامله برین نمط قرار یافت
که بالفعل یک بیرق سرکار عالی با بست پنج جوانان بار بر قلعه نرمل بطور تهانه سرکار
بدارند - بر همگنان ظاهر شود که تهانه سرکار عالی بر قلعه نرمل نشست - من بعد با
جمعیت خود همراه اینجانب راهی بسعادت و ملازمت بندگانحضور مشرف باید
گشت راو مذکور ازانجا که بانحراف در باطن خود مقر و نادم و متوحش بود اول
عهد و پیمان استوار و سخنان قول و قرار از مشارالیه گرفته قبول کرد - همدران روز
بتقدیم و ترسیل لوازمات ضیافت پرداخته برطبق اقرار بیرق و جوان سرکار بر
قلعه روانه ساخت - روز دویم بادل دو نیم و بتصور خیالات امید و بیم همراه صاحب
مشارالیه عازم گشته بمقام موضع کاسرپلی بموجب قرار معهود بملازمت حضور
مشرف و سربلند گردید - بندگانعالی از جرائم ماضی او اغماض فرموده بدستور
سابق در نوکری سرکار عزو امتیاز بخشیدند -

ذکر توجه رایات عالیات بندگانعالی بصوب محمد آباد بیدر و محاربه نمودن از فوج غنیم در نواح اوسه و اودگیر تا مقام تاندولچه

هرگاه که لشکر ظفر پیکر سمت بیدر علم نهضت برافراشت راؤ مذکور همراه رکاب فیض
انتساب رقم انقیاد بر صفحهٔ اعتقادی نگاشت - چون عساکر فیروزی حوالی قلعه بیدر
بیدر رسید جاسوسان خبردار خبر آوردند که افواج مرهٹه در ضلع اوسه و اودگیر آواره
شده در قلمرو سرکار عالی هنگامه آراگشته دست بتاراج کشاده اند - باستماع این
خبر بندگانعالی عنان عزیمت سمت اودگیر معطوف نموده متوجه کارزار شدند اتفاقاً
هر دو لشکر صف آرا شده جنگ و جدل آغاز نمودند - آن روز راؤ مذکور با جماعت خود
کارزار نمایان و جانفشانی فراوان بظهور رسانیده گرد ندامت و ذلات سابقه را
از چهره حال مرتفع ساخته بین الاقران بصدای آفرین و تحسین سربلندی یافته
از پیشگاه حضور بانعام مبلغ پنجهزار روپیه بعنوان مرهم بها و بخطاب راجه هنونت جنگ بهادر
سرفراز و ممتاز گردید - ازانجا لشکر فیروزی در محاصره افواج غنیم با کشش و کوشش
هر روزه کوچ بکوچ بمقام موضع تاندولچه ورود دریافت همدران روز تمام سرگروه های
غنیم فیمابین خودها قسم و عهد بیل بهنڈار موکد کرده با فوج سرکار عالی آنچنان جنگید
که در و بیست فوج قلب لشکر اسلام پایمال سم ستوران گشته هزارها عالم کشته و
مجروح گردید - چنانچه دران معرکه نواب جعفر علیخان و قادر صاحب کاڑدی و راجه
نبی محمد خان زمیندار پرگنه بلغرطرب و غیره سرداران معتبر داد مردانگی داده بر نمک سرکار
تصدق و جان نثار گردیدند - و راؤ مذکور با رفقای خود در میدان معرکه مجروح افتاده بود
چون فیمابین بندگانعالی و غنیم جواب و سوال صلح در پیش آمد و راجه رای رایان با

وفاتر ممالک دکن نزد رکھو پنڈت پردہان فرستادند بعد واگذاشت چندے قلعجات وامکنہ والکہ خود بدولت واقبال مراجعت بحیدرآباد فرمودند۔ چنانچہ احوال جنگ تاندولچہ در سیر توزک آصفی مرقوم است ۔

ذکر فوت شدن سعیر یاراو بعارضہ سرطان در ضلع ناندیڑ

در سنہ یکہزار ویکصد وہفتاد وپنج ہجری نبا گالغالی بعد انتظام سفر برار از نواح اورنگ آباد نہضت فرمودہ وراو مذکور نیز ہمراہ رکاب دولت انتساب رہ نوردہ جادۂ اطاعت بود ہر گاہکہ الویۂ ظفر طراز بر ساحل دریائے گنگ گوداوری ظل اقبال افگند۔ برلب دریا بتماشائے آن سواد بہجت افزا چندے مقامات فرمودہ خود بدولت واقبال فضائے آنخطہ را بقدوم دولت لزوم زیب وزینت بخشیدند ناگاہ راو مذکور را بمقتضائے عالم بشری صورت بیماری رونمود بعد چند روز عارضہ سرطان از سوراخ اجل بر پشت نمایان شدہ لکاوش نیش اذیت ابواب شد ایدکشود۔ ہرچند تدابیر ومعالج پرداختند سودمند نیامد۔ آخر ش بمصایبت مرض از دار الملک دنیائے فانی رخت ہستی بربستہ بدود غبار آتش فنا پیوست ۔ بعد فوت شدن راو مذکور کارپردازان حضور بر اسباب واساسہ وخیام ونقد جنس اور ا بضبط سرکار در آوردہ خواستہ بودند کہ داخل سرکار نمایند درین اثنا نیکاجی پنڈت دیوان وسیوام پنڈت بخشی کہ ہر دو کارکن ورکن دولت راو متوفی بودند۔ بمتصدیان سرکار رجوع آوردہ نذرانۂ سرکار قبول کردہ بنام گنگا راو کہ برادر زادہ راو متوفی بود سند بحالی نرمل وغیرہ بدستور سابق حاصل ساختہ بانیل مقصود واطمینان تمام بہ نرمل داخل شدند۔

ذکر حکومت گنگارام و تغیر شدن نرمل از ایرا و مسطور و تفویض یافتن به ابراہیم بیگ خان دہونسہ

گنگارام آدم بلند فطرت و چشم آرام طلب بود - میگویند که تمامی کاروبار مالی و ملکی بدست اختیار کارکنان سپرده خود در پرستش بتان بتخانه و مصاحبت برہمنان پنڈت و اختلاط اطاعت ایا و اران مدام و رسمات ہری کتھا و بید و پران مصروف الاوقات می بود - از ملاقات اہل اسلام از دمیدۂ صبح تا یک پاس روز بر آمده تخم انکار در مزرع اعتقاد می کاشت - بلکه ہمعتمر احتیاط می نمود - در تقدیم نوکری سرکار بقاعدۂ معہوده ہر سال یکے از برادران خود می فرستاد و گاہے خود ہم میرفت - در سنه یکہزار و یکصد و ہشتاد و چہار ہجری حسب الحکم بندگان عالی با فواج ظفر امواج بر موسیخان بہادر رکن الدوله و ابراہیم بیگ خان دہونسه وغیره امرائے رفیع الشان برائے تسخیر قلعه کلیانی که بعد فوت شدن راجه رام چندر زوجه اش بنجپال باطل از دائره اطاعت منفی خارج آہنگی نموده باستحکام قلعه و فراہمی ساز و سامان حرب پرداخته مستعد جنگ شده بود - بنا بر گوشمالی آن گرفتار وادی ضلالت متوجه انتقام شده به نیروے ایزدی قلعه مذکور باندک فرصت مفتوح ساخته متصرف اولیاے دولت ابد مدت در آوردند - بعد افتتاح قلعه مراجعت به تسخیر نرمل فرموده عازم شدند بعد قطع منازل در نواح نرمل رونق افزا شد بموضع کوٹله و سداپور مضرب خیام عساکر فیروزی مآثر گردید و ابراہیم بیگ خان بہادر ضابط جنگ دہونسه با جمعیت خود موضع ایلاپلی که از نرمل سمت مشرق بفاصله یک کروه واقعست فرود آمده به پناه پشته ہاے پر چم بیٹھ مورچال قایم کرده شروع توپ و تفنگ نمود راو مذکور با جمعیت اندرون تا پنجروز شرط مردانگی بجا آورده روز ششم زنہار خواسته حیدر آقا نام جمعدار که برادرزاده میر آقا جمعدار سابق الذکر بود با نذر و عرائض

بحضور روانه نمود - بعد ملاحظه عرضی از پیشگاه حضور معاوضه نرمل سند جاگیر و زمینداری
پرگنه اتنور بنام راو مذکور مرحمت گردید - روز دیگر از قلعه فرود آمده راهی اتنور
گشت - میگویند که راو مذکور را از اسمعیل خان پنی کمال اتحاد یگانگی بود و خان مزبور
از ابراهیم بیگ خان دهونسه سخت عداوت قلبی داشت - باستماع خبر محاصره
نمودن افواج سرکار قلعه نرمل با جمعیت پنجهزار سوار و پیاده بکمک راو مذکور از
ایلچپور برآمده با اسپ تیچی از راه ماهور و کسم میت به تعلقه نرمل رسیده شنید که دیگر روز
قلعه نرمل از دست راو مذکور رفت و تهانه سرکار نشست - اگر پیشتر دو روز میرسید
با موقع بود الحال برای کاری که آمده بودند آن کار از دست رفت پس خان مزبور
بر کم همتی و کوچک دلی راو مذکور طعنه و تشنیع کنان براهیکه آمده بود بے نیل مقصود
از همون راه بایلچپور روانه گردید - القصه بعد تغیری گنگا راو تعلقه نرمل بنام ابراهیم
بیگ خان دهونسه در وجه جاگیر مقرر شد - میگویند که گنگا راو هفت و نیم سال
حکومت کرد - الغرض تمام طبقه ایلمیواران بقول بعضے شصت سال و بالاتفاق
جمهور مدت هفتاد و پنج سال حکومت و کارفرمائی نمودند -

ذکر عروج مرزا ابراهیم بیگ خان دهونسه ابن فاضل بیگخان دهونسه

مرزا فاضل بیگ از اعیان ولایت توران از قوم مغل ترکمان از قدیم الایام
در رفاقت نواب انورالدین خان بهادر ناظم ارکاٹ با جمعیت چهار صد سوار
و سه صد باربانشان فیل و نقاره شتر بعلاقه روزگار معزز و ممتاز داشت - و
همواره در نوکری سرکار انواع تردد جانفشانی بکار برده بنام آوری تمام اوقات
میگذاشت - چون لفظ دهونسه از ملفوظات محاوره دکن است میگویند
که مرزا مذکور در کارزار بهادر موصوف خصوص به تنبیه زمینداران آن نواح

که باغی مفاسید بودند بجز حکم آقا بتابیر صائبه آنجناب جلادت بکار می برد و دست می نمود که سبب مفسدان خطه بصدای چوب نقاره او خواب نمیکردند - لهذا بهادر موصوف مرزا را ملفظ بهونسا مخاطب ساخت - الحاصل مرزا بسیار نقیر دوست بود و همیشه اکثر درویشان بهر جا که می بودند میرفت و بحسب خواهش طبع هریک نقیر از اکل و شرب هم وقت خدمتگزاری میکرد و استمداد می طلبید - و کثرت اوراد مرزا مشهور بود - چنانچه روزے در مجلس بهادر مذکور از وی پرسیدند که مرزا شمارا چند فرزند است - جواب داد که زبانی یاد نیست فهرست دیده عرض خواهم نمود - غرضکه یکسال مدت بجوهر شناسی و قدردانی آقا بسر برد اوقات نمود - بعد ازان بمقتضائے تقدیر آنجو مرزا از انجا برخاست و علاقه نوکری موقوف گشت و رفته رفته حالت بیکاری سرمایه را بانجام رسانید - و در زمان بیکاری تدبیر بسر اوقات چنان بجائے خود قرار داده بود که جنگ ها از تعهد باید زد و اجرت آن باید گرفت بعضے کس زمیندار یا پالیکار از مرزا رجوع آورده سایل می شد که فلان شریک دار مخالف من تعلقات مقام پناه گرفته اگر بسعی بازوئے شما او را تنبیه کرده بر ورثه ام قابض گردانند در اجرت حق السعی اینقدر مبلغ بشما خواهم رسانید پس مرزا از ان کس نوشته و دست آویز گرفته تدبیر و قابو آن کار را سرانجام داده اجرت خود گرفته بسر معاش مینمود - ازانجا که از کارگزاران تقدیر برات رزق بنی نوع انسان بهر جا که می خواهد میرساند - خصوص بتلاش آهنگان در باب معاش را بجز تردد و جستجو از ان گزیری ندارد - مرزا را کشش آنجو ر سرزمین میسیکا کول کشید - دران ایام سیتارام راج کار فرمائے آنخطه بصفت قدردانی شرفا و نجیبا پرورش سپاه و رعایا موصوف که اکثر صاحب جوهران بر فن سپاهگری از جاهائے دور رسیدند و بان سرزمین وارد گشته کامیاب مقاصد می شدند - از آمدن مرزا

خبر یافتہ شخص را با پیام ما حضرتان جوار حسب استعداد و قدر باستقبال فرستادہ متحرک سلسلہ روزگار گردید۔ مرزا کہ از کثرت مشقت عالم بیکاری اشتہا صاف داشت نان جوار بہتر و خوشتر از مزعفر و بریانی تصور کردہ باقبال آن پنجہ رغبت کشاد راجہ مذکور بعد ملاقات با جمعیت مرقوم الصدر در سرکار خود نوکر داشتہ با عزاز و احترام مرزا ہموارہ توجہ دلی می گماشت و ہر ناظم کہ از حیدرآباد بعلمداری سیکاکول می رسید مرزا را بعنوان وکالت پیش فرستادہ سوال و جواب مالگزاری می کنانید۔ بہمین آئین مدتے چند بسر اوقات نمودہ متصل سیکاکول بنام خود فاضل پیٹہ آباد کردہ دران آبادی با رفقائے خود حویلی ہا تیار کردہ اقامت ورزید۔ بعد انقضائے مدت العمر بر وقت معین داعی اجل را لبیک اجابت گفتہ۔ بعد رحلت مرزا عرصہ نگذشتہ کہ آن کرو فر سروری شور عالم تباہی و بیکاری انگیخت۔ و مجموعہ فہرست برادری شیرازہ جمعیت از ہم گسیخت ہمہ فرزندان مرزا مثل بنات النعش متفرق شدہ جابجا متلاشی معاش گشتند۔ بعضے ہا در سرکار ہموں راجہ باجارہ دیہات کام روا و برخے پیشہ زراعت و صرفہ تجارت بقدر حوصلہ خود با اختیار کردہ بسر اوقات می نمودند۔

ذکر نشو نمائی ابراہیم بیگخان دہونسہ

از جملہ فرزندان مرزا مرحوم ابراہیم بیگ خان دہونسہ کہ نشہ عروج دولت و وفور خیالات جرات در سر داشت از سیکاکل بر آمدہ با دو راس اسپ جائے نوکری سلحداری می نمود۔ رفتہ رفتہ یک منزل پالکی بابت سواری والد خود بر آوردہ بملاقات و اعیان وقت میرفت۔ عسرت زمانہ آنقدر داشت کہ از یک خدمتگار آدم دیگر نبود۔ ہر گاہ در مجلس ہم می نشست از ہموں حمالان پالکی یک نفر ہمراہ آمدہ بدرستی کفش پا می پرداخت۔ از انجا دستگیری افضال ایزدی شامل حال ہر زمین

اخلاس و از تموج محیط کبریائی برآرندهٔ هر غریق لجهٔ یاس است ـ همچو ایام کلفت
و عسرت بمنطوقهٔ کریمهٔ ان مع العسر یسرا مبدل گشته در سرکار نمهون راجه
مذکور باز سررشتهٔ روزگار انضباط یافت ـ بعد انقضای چند مدت سنید غیرت خان
نامی یکی از منصبداران بادشاهی از عهد نواب مغفرت منزلت آصفجاه بخدمت واقعه
نگاری سیکاکول مامور و معزز بود دران ایام خان مذکور بقضای آلهی دفتر وقایع
حیات برهم بسته بنظر داعی اجل که شوارهٔ جزو کل گذرانید ـ بعد انتقال خان مرحوم باقتضای
ارادت ازلی با صبیهٔ خان مرحوم صورت مناکحت جلوه ظهور یافت ازان روز روز برروز
خان مذکور را ترقی دولت و ازدیاد جمعیت ظاهر و هویدا گشت ـ راجه مذکور بمعاینهٔ
تدبیر و کاردانی و ملاحظهٔ آثار شجاعت و جانفشانی بمنصب پدر خان مذکور را با جمعیت
چهار صد سوار و سه صد بار معزز گردانید ـ دران ایام راجه مذکور را مهمی درپیش آمد
خان مذکور را از فوج خود بسرکردگی انتخاب کرده و دیگر جمعیت سوار و پیاده از سرکار
تعین کرده بنابر تنبیهٔ زمینداران تعلقهٔ کهمری و کهومسر که از راه خیرگی در ادای مال واجبی
سرکار از عامل و شقدار رجوع ننموده بخاطر خواه خود دست برداشته میدادند مامور
ساخت ـ خان مذکور بوقت رخصت از سیکاکول مرزا الله یار بیگ و بهیکو میان
نام برادران کلان خود را که از اجاره و تعهد دیهات گذر معاش مینمودند همراه
گرفته عازم مهم گردید مدت پنج سال دران نواح بحزم و هشیاری گرداوری
نموده بکشش و کوشش هر روزه داد جلادت و مردانگی داده از فتنه و فساد زمینداران
ناهموار آنخطه هموار ساخت ـ چنانچه دران شورشهای جنگ و جدل بهیکو میان
برادر خان مذکور بکار آمده و مبلغ خطیر و غنایم و فتوحات بدست آمده بود بعد وضع
اخراجات فوج همه نقد و جنس علی الاتصال در سرکار راجه ارسال میداشت
راجه بمعاینهٔ حسن ترددات خیرخواهی خان مذکور سر دربار علی العموم آفرین و تحسینها

می نمود - ازانجا که جنس نادر امانت و دیانت که مثال جواهر کمیاب نے آتش حسد و ناتوان بینی ابنائے زمان سوزنده در زیان کاری آب و تابست و ثمره خیرخواهی و نتیجه دیانت داری ازین حدیقه نیرنگ بجز حیرانی و پریشانی راحت و شادمانی کسی کم برداشته باشد یعنے تمام کارپردازان راجه اتفاق کرده هر وقت بعنوان مثالے و نظیرے سخنهائے کنایه آمیز درباب خان مزکور پیش راجه برزبان می آوردند میگفتند که در ریاست ما شخصے پیدا شده عرصه پنج سال است که از مداخل و مخارج آن دیار اطلاع نمیدهد فیاس سر چنان گواهی میدهد که آینده از دائره انقیاد برگردیده جاده بغاوت و خودسری خواهد پیمود - همیں قدر حیدر علیخان بهادر در سرکار راجه میسور نوکر و معتمد و مدار دولت شده بود بعد چند مدت قابو کرده مالک ریاست سرنگپتن گردید ما که فدویان قدیم و نمک پرورده این خاندانیم نشود که اراده باطل در سر داشته باشد -

مصرع

علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد

همبرین نمط ایما و کنایه همیشه براجه عرض میکردند - اتفاقاً مزاج راجه برگفته غرض گویان ناتوان بین اندیشه دور و دراز بخیال آورده دیگری را بسرکردگی آن دیار مقرر کرده خان مذکور را طلب نمود بجرد ورود نامه طلب خان مزکور در عرصه قریب متصل سیکاکول فائز گشته او بطرف کنار آب رودے مضرب خیام نمود هر روز از فوج خود دفعه دفعه و جوق جوق هر یک رساله عبور آب می کنانید اراده اینکه بعد عبور تمام جمعیت همراهی خود خود هم عبور آب نموده از راجه ملاقی گردد -

ذکر واگذاشتن خان مذکور نوکری آسیتا راجه با وصف فهمایش و عازم شدن ازانجا برای روزگار بلده حیدرآباد

ازانجا فلک مشعبد و نیرنگ برنگ رنگ رنگ قیام ندارد و گاہے عناد را برنگ
اتحاد و اتحاد را بصورت عناد بمنصهٔ ظهور جلوه گری سازد - چونکه خان مذکور بر دیانت
و خیر خواہی خویش نازان و فرحان و از مکر و فریب حاسدان و از ما فی الضمیر ایشان
خالی الذهن در عبور کنانیدن جمعیت بامور مشغول بود درین اثنا میر نیاز علیخان خسر بوره
حقیقی و مرزا عاشور بیگ از اقاربان خان مذکور در سیکاکول بودند و ضایع ضمائر کار
پردازان دربار بجاهی دریافت خان مذکور را اطلاع نمودند که آمدن آنصاحب درینجا قرین
صلاح نیست در صورت آمدن خفت کمال مضمر است خان مذکور که دانای عصر خود بود
بمجرد ایمای مشار الیها تمام جمعیت قلعے و معتمد خویش که چهار صد سوار و سی صد بار
باد و ضرب رہکله جلوسے با خود داشت همراه گرفته مسلح و مستعد از انجا کوچیده برجیده
باد اباد در حیدر آباد باراده روزگار عازم گردید - راجه از رفتن خان مذکور خبر یافته بر چند کس
به تصفیه غبار و کدر و فهمایش ضرور تر کسان ثقه و کارپردازان معتمد فرستاد
لاکن زنگ کدورت توهم و شکوک از آئینه خاطرش صورت صفا نیافت آخر الامر بقطع
منازل بمقام پالونچه رسید - دران ایام اسی راو نام زمیندار آنخطه بود باو گفته
فرستاد که اینجانب با این همه جمعیت از مفلسی و بے جمعیتی تمام باراده روزگار حیدر آباد
راهی هستم اگر تواند شد درین وقت از چیزے خرچ زاد راه تا مقدور توجه نماید خالی
از لطف و یادگار نیست زمیندار مذکور اینمعنی بعنوان سهل بر عالم بالا پرانیده صاف
جواب داد ناچار در اسپان یکضرب رہکله بقیمت یکهزار و چهار صد روپیه را فروخته از
از ذوقه راه بے فکر و مستعد شده سمت حیدر آباد راهی گشت پیش از رسیدن
خود بحیدر آباد فرخنده بنیاد میر کریم الدین حسین بالگرامی که در رفاقت خان مذکور را بهم
معزز و مکرم بودند و در ریاست آصفی همه امرا و اعیان دولت به نسبت برادری استاد
مضامین نظم و نثر طرز نو ایجاد حضرت میر غلام علی آزاد علیه المغفرت الی یوم التناد

از خاندان عزت نشان الیشان تعرف واتحاد میداشت بعنوان وکالت با عرایض و نذور پیشتر روانه حضور نموده بودند۔ میر مسطور بحیدرآباد رفته اول از وقار الدولہ بہادر ملاقی شده من بعد بذریعه بهادر مزبور از ملاقات مدار المهام میر موسی خان بهادر رکن الدولہ افادت اندوخته نذور و عرائض گذرانیدند۔ مدار المهام بعد پرسان لفظ خیریت مستفسر احوال گردید۔ میر مسطور بآئین بهین مناسب وقت شرح احوال بعرض رسانید در ان ایام مهینت قسم جاه بندگانعالی خود بدولت و اقبال متصل باغ گوره هنداس مضرب فرموده فضاسه آن باغ را رشک گلزار ارم ساخته بودند و قلم نگاهداشت فوج یکقلم بر صفحه توقف مانده بود۔ بهمدران حال جهلت اشتمال خانمزکور نیز داخل معسکر فیروزی شده بملاقات آن هردو امیران نامدار مستفید گردید و مدت چهار ماه بتلاش و تردد انتظام سررشته روزگار بسعی موفوره بکار برد۔ ازانجاکه کارگزاران تقادیر برآمد کار موقوف بر وقت معین داشته بودند اتفاق روزگار حضور بهیچ وجه صورت نه بست آخرش بر سپاه خانمزکور تباهی عسرت نمایان شده نوبت فاقه کشی بلند آوازه گردید۔ وانچه طراوت کیسه بود به تهی مایگی خشکی رسید۔ لاکن نواب مدار المهام از عنایات تمام در حالت تکلیف هم بر احوال خانمزکور نظر التفات و توجه بی عنایات بیشتر مبذول میداشت۔ روزی بافقار الدوله بهادر درباب انتظام روزگار خانمزکور مصلح شده چنان فرمودند که در ینولا میر حسن علیخان بهادر قطب الدوله از پیشگاه حضور بصوبداری سیکاکول سرفراز گشته روانه میشوند می باید که خانمزکور راهمراه آنها روانه ساختن صلاح می نماید۔

ذکر رانا آمدن ابراهیم بیگ خان هو نسه سیکاکول همراه قطب الدوله بعد چندی نوکر شدن در سرکار کمپنی انگریز بهادر و بعضی واقعات سفر تنامل

ازانجاکه امور کارکائنات متعلق به کارگذاران تقدیر است وانتظام سلسله روزگار کشش آنجوررستگیر باطناً بحسب جاذبه آب ودانه مقسوم وظاهراً بتائید وصلاح نواب مدارالمهام وقارالدوله بهادر مرحوم صورت روزگار بعرصه ظهور رسید یعنی خانمذکور حسب الامر آن دو امیر نامدار در رفاقت قطب الدوله بهادر بیسیکاکول با آمده مدتے بکاردانی و خیر بسر برده اوقات نمود - مخفی نماند که نواح سیکاکول و راج بناری و چیپلے بندر و کونور و کوندپیر و کونڈپلی ایهمه سرکارات در وجه تنخواه موسی بهوسی که یکے از سرکرده هاے فراشیش مقرر بود ایامیکه فیما بین نواب امیرالممالک صلابت جنگ بهادر و فراشیش مذکور صورت خلاف و پرخاش بظهور انجامید - کاربرداران سرکار عالی آن ملک را از فراشیش تعبیر کرده در عوض تحصیل سرکارات مذکور رقم سرکار عالی مبلغ هفت لک روپیه سالیانه مقرر گردانیده در دولت آن دیار بتصرف صاحبان انگریز بهادر واگذاشتند همچنین بتاریخ سیزدهم شهر رمضان المبارک ۱۱۷۲ هیکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری این صلحنامه واقع شده بود آخر مسفر قطب الدوله بهادر از سرکار صاحبان انگریز بهادر جاگیر مبلغ یک لک روپیه در وجه مدد معاش بنام خود مقرر گردانیده خانه نشین گردید - این خبر بخانمذکور رسید نزد بهادر موصوف آمده گزارش کرد که من باجماعت کثیر یک مدت در تقدیم مراتب رفاقت و جانفشانی بسر برده‌ام درباره روزگار این تابعدار چه بندوبست فرمودند - بهادر مسطور بآئین دلداری جواب داد که سررشته روزگار آنصاحب بعنوانیکه در سرکار اینجانب بود همون طور در سرکار کمپنی بحال و برقرار داشته‌ام فردا باجمعیت خود داخله داده در نوکری سرکار مسطور مامور باید شد - بموجب گفته بهادر مسطور روز دوم خان مزبور داخلهٔ جمعیت خود داده بدستور

سابق مامور نوکری گردید - بعد چند روز صاحبان انگریز بهادر برای انتظام بعضی
امورات ضروری خانمذکور را به چیناپٹن درحضور نواب امیرالهند والاجاه روانه نمودند
وجمعیت همراهی خانمذکور را در نوکری سرکار کمپنی حاضر داشتند هرگاه که سفر ترنامل درپیش
آمد وافواج سرکار انگریزی به آنطرف متوجه گردید بمقامی رسیدند که از فوج بهند باراو
از سواران خان مذکور مقابله شده صورت جنگ وپرخاش واقع شد - دران حالی
منجمله سواران خانمذکور ده دوازده کس مجروح وبیکار آمدند - چنانچه درانمیان میر
داؤد علی برادرزادهٔ میر کریم الدین حسین بالگرامی داد شهادت داده بعرصهٔ مصاف
مجروح افتاده بود چنانچه احوال سفر ترنامل در توزک آصفی بتفصیل مرقوم است

ذکر فرستادن بندگانعالی نواب مدارالمهام رکن الدوله بهادر و وقارالدوله بهادر را از حیدرآباد به چیناپٹن وآمدن ابراهیم بیگخان و دسته سرکار آصفی بسفارش امیرالهند والاجاه

بعد سفر ترنامل بندگانعالی خود بدولت واقبال فائز حیدرآباد شده نواب رکن الدوله
بهادر مدارالمهام و وقارالدوله بهادر را بنابر استحکام سلسلهٔ محبت ووداد ورابطهٔ
اتحاد به چیناپٹن روانه فرمودند - بهادرین مسطور به پٹن مذکور رسیده از ملاقات نواب
والاجاه مستفید گشتند - بعد انضباط سررشتهٔ صلح وموافقت وعهد مواثیق اتحاد ومصادقت
کلمات تصفیهٔ طرفین بمیان آورده بوقت رخصت از دست خود دست خانمذکور را
بدست نواب مدارالمهام سپرده فرمود که این شخص بسیار دیانتدار و رسا و ذی
جرات در سرکار عالی بدارند که بکار خواهد آمد واینکس را امانت تصور نمایند غرضیکه

خانمزکور ہمراہ آن امرای نامدار بحیدرآباد آمدہ بملازمت حضور پر نور مشرف و از عنایات

تعلقہ کہمم میٹ - و ہنمکنڈہ معزز و سرفراز گردید - بعد مرور ایام کہ عروج طالعش ممد

رسائی و کامروائی او بود سرکار ورنگل و سرکار رام گیر و دربست سرکار ایلگنڈل

و بعضی محالات متصرفہ سرکار ناندیڑ وغیرہ بخان مذکور تفویض یافت دران ایام کہ از

خانمزکور کارنامہ ہای عمدہ کہ بظہور رسیدہ بعضی ازان مرقوم قلم نیاز رقم می شود

ذکر تنبیہ کردن خانمزکور باسی راو زمیندار پالونچہ

اسی راو نام زمیندار پالونچہ کہ بغرور مال و منال در اجتماع سپاہ ایلمیلور و راجی وار

پرداختہ سر استکبار باوج والا انا غیری رسانیدہ مدت ہا شدہ بود کہ باداے

مالواجبی سرکار تن نمیداد و ہموارہ بکثرت رفقای راجپوار ہمقوم دران صحرا کہ از

تراکم اشجار تیرہ و کوہستان پر از خطر و اندیشہ طریق بغاوت پیمودہ قافلہ ہای

سوداگران و مسافران ہر شہر و دیار بغارت بردہ مرفہ الحال و فارغ البال بسر

اوقات می نمود - ہرگاہ کہ عمل خانمزکور دران نواح رسید - زمیندار مذکور در اداے

مالواجبی سرکار تہاون می ورزید - سواے این خانمزکور کوفت و سوخت سابق

کہ بوقت آمدن از سیکاکول دران نواح قصور بے اعتنا از و سرزدشدہ بود در

دل داشت بفرصت و قابو بر سر آن مقہور تاختہ با جنگ و جدل ہر روزہ مکان پالونچہ

تسخیر کردہ مال و متاع بے بیا از جنس ظروف طلا و نقرہ و نقدیات زر سرخ و سفید

و رقم ہای جواہر بکار رستان مرصع و پارچہ ہای ابریشم و زربفت عمدہ بدست

کردہ سپاہ و ملازمان خود را بداد و دہش آسودہ و سرفراز گردانید - و زمیندار مذکور

تاب جنگ نیاوردہ بصحراے جلوری رو بگریز نہادہ آوارہ دشت کربت شدہ بود

مرزا اللہ یار بیگ برادر کلان خان مذکور از یکطرف تعاقبش کردہ بزد و کوب معقول

سر زمیندار مذکور بریده پیش خانمذکور فرستاد در جلدوے این جلادت مرزا
مذکور از حضور پرنور بخطاب ثابت جنگ بهادر سرفراز گردید و دران محاربه از طرفین
مردمان بسیار بکار آمدند ۔

ذکر تسخیر نمودن قلعه گڈه جعفر از جگپا پنڈت زنار دار

هرگاه که قلعه ظفر گڈه در اوایل حضور سبحان مذکور تفویض یافت جگپا پنڈت نام زناردار
که مدار کار و بار سرکار خانمذکور برا و بود معتمد و لتحواه تصور کرده بعهده قلعداری آنجا
مامور ساخت ۔ نامبرده از راه قسات قلبی بسازش زمینداران آن نواح قلعه مذکور را
مستحکم ساخته از جاده اطاعت آقاے خود منحرف گشته بمقابله و مقاتله مستعد گشت
لهذا در انتظام کلیات ریاست و داب عب امارت خانمذکور تخلل عظیم برپا شد چنانچه
بعضے تعلقداران آن ضلع طریق بغاوت اختیار کرده تحصیل سرکار موقوف گردید ۔ خان مذکور
بر سران کافر نعمت تاخته مدت دو ماه چند یوم قلعه را محاصره کرده با نواع محنت و تدبیر
مفتوح ساخت ۔ همدران ایام نواب وقار الدوله بنا بر طلب خانمذکور از حضور تشریف
آورده هرچند که در روانگی جلدی نمودند لاکن خان مذکور تا تسخیر نمودن قلعه از انجا حرکت
نکرد و بجاے خود فرخ مرزا فرزند خود همراه نواب مذکور روانه حضور نمود ۔ میگویند
که در حضور پرنور رسید گالنعالی نواب مسطور رضا من خانمذکور شده بود قطع نظر زناردار
باغی را دستگیر کرده بعد چندروز همراه خود بحیدرآباد برده کوچه بکوچه بهزاران عقوبت
و رسوائی گرفتار کرده داخل جهنم ساخت ۔ میگویند که بوقت محاصره قلعه مذکور یک صد کس
از ساکنان مچهلی بندر و بجواڑه و کهم وغیره از ملازمان خانمذکور در ماین قلعه برمورچال
قایم نشسته بودند و محاذی اینها سنگے بود عظیم که زیر آن سنگ نقب زده و بسعت
بهم رسانیده کیسه هاے باروت بهم چیده فتیله آتش روان ساختند ۔ چون

چون زور باروت بسنگ رسید از جا حرکت کرده بر کسان مورچال غلطیده بر هم
افتاد از آن جماعهٔ مذکور یک کس هم بسلامت نه بر آمده زیر تحت سنگ همه با همشان
وانه از زن سائیده شده بغذای قابض ارواح رسیده تحلیل گشتند چنانچه نشان
لوح مزار آن منزل فنا تا حال همون سنگ واقعست - بعد تسخیر قلعه خان مذکور را
شوق تیاری قلعجات و یادگار بودن تدابیر صائبه خود در جریده روزگار غنم ضمیر و همیشه
خاطر خطیر بود دران خطه قلعه مذکور گرد و پیش نظر صواب اندیش امعان و ملاحظه نموده
پشته کوهچه بنظر در آمد که نظر بازان را ازان پشته بقلعه یک گونه نهیب و زیان معاینه
می شد لهذا بران پشته قلعه دیگر با حصار و تبایه و بروج و باره بوضع عقلا پسند
احداث نموده به ابراهیم گڈھ موسوم ساخت و مابین هر دو قلعه که ایما به ابراهیم گڈھ
و ظفرگڈھ باشد میدان وسیع فراگرفته شهر پناه با در و دیوار از هر دو جانب بهر
دو قلعه ملحق نموده شهری بآئین سنجیده و رسته و دکاکین پسندیده از خلایق هر پیشه
واهل حرفه تیار و آباد ساخته موسوم بشهر ابراهیم گردانید -

ذکر مامور شدن ابراهیم بیگ خان همه به تعاقب راگهوبی غنیم حسب الحکم حضور و سرگرمی افواج قاهره سرکار تا سرحد دریای نربدا و ملاقی شدن از اهلیه های شهر سورت و رسیدن او در قلعه دولت آباد

هرگاه که راگهوبا از دهان بحوالی قلعه بیدر رسید محاصره نموده آمد شد رسد غله
و کمی لشکر فیروزی مسدود گردید - آخر کار بسعی مبارزان سرکار از سمتی که آمده بود بهمون طرف
رخت آوارگی کشید - حکم حضور بخان مذکور شرف نفاذ یافت که بتعاقب غنیم سرکوب شده
خان مذکور با فوج قاهره سرکار عالی همچو شهباز عقب شکار بسعی بازوی دلیری و مردانگی
بگیر و بکش کنان او بطرف دریای نربدا تا مقام چوپی رسانید چون حکم حضور

ازآنجا بشتہ پنبو واز تعاقب غنیم عنان عزیمت معطوف نمود۔ دران ایام اہلیہ نواب رحیم مہیسر بہمت و دلاوری و علوے فراست جرارت شعاری از خانمذکور خواہان ملاقات گشتہ بضیافت خلعت و جواہر کہ شایان شان امرایان می باشد مسرور نمود رخصت داد ازانجا خانمذکور بدریاے نربدا چندے مقامات کردہ ہر شب بسیر و شمع چراغان مہتاب وگلریز و تماشاے آتشبازی نظارت بخش نشاط انگیز و نغمہ پردازی رقاصان خوش آہنگ و لاویز جلوہ اب و رنگ بخشید۔ ازانجا بکوچہاے متواتر از راہ دارالسرور برہان پور بہ خجستہ بنیاد اورنگ آباد رسیدہ بسلامت حضور شرف گردید و قلعہ دولت آباد کہ چندے از تصرف اولیاے دولت آصفی بدر رفتہ در قبض و تصرف پنڈت پردہان درآمدہ بود۔ بارے بحکمت عملی و تدبیر صائب ازآنہا گرفتہ بدستور سابق بدست اختیار ملازمان حضور رسید بعد عمل دخل سرکار و مامور گشتن قلعدار خود بدولت و اقبال بسیر و تماشاے قلعہ توجہ فرمودند۔ بروز ہمایون و ساعت اقبال روز افزون بلمراے نامدار و رفقاے ذی اعتبار سیر قلعہ فرمودند۔ خانمذکور بوقت سیر قلعہ عرض کرد کہ متصل اندہیری قلعہ کہ دران جا تا بہ آہنی می باشد یک بتیری ضرور است اگر ارشاد شود فدوی تیار می کند۔ حکم شد کہ بہتر است درہمون عرصہ معماران و سنگ تراشان جابکدست از ہرجا طلبیدہ بہ تعمیر بتیری مامور ساخت۔ بعد تیاری بنام ظفر بتیری موسوم گردانید۔ چنانچہ دانایان کارگاہ حسن و قبح عمارت مندش بتیری درآنجا بجا و موقع بند اشتہ اند۔ چون لشکر ظفر پیکر بحوالی قلعہ مذکور دائر و مضرب خیام داشت۔ خان مذکور از راہ رسوخ فدویت تقریب ضیافت بندگان حضور قرار دادہ چبوترہ مبلغ یک لک روپیہ و پیشکش دو زنجیر فیل و پنجراس اسپ باساز طلاے و نقرئی و چندے رقم ہاے جواہر بنظر اقدس گذرانید

ذکر منسوب شدن افواج قاهره سرکار بکمک هری پنڈت بجهت تنبیه کرنا بسر کردگی خان مذکور

همدران ایام عرائض رئیس پونه بحضور رسید که راگهو پنڈت از انطرف سرکار عالی حوادثات آوارگی اختیار کرده بمقتضاے برگشتگی طالع نامیمون خود را بصوب بندر رسانیده باصاحبان انگریز بهادر شش لک روپیه دادن قبول کرده با جمعیت دوازده پلٹن انگریزی در نواح کوکن رسیده خرابی ملک و مقابله جنگ میخواهد از اینجانب هشتاد هزار سوار بسر کردگی هری پنڈت بهڑکیا بمقابله آنها مامور گشته شاید که در عرصه قریب صورت پرخاش واقع شود توقع آنست که از سرکار نیز بکمک پنڈت مذکور افواج نصرت امواج روانه شوند۔ بندگانعالی بدریافت این مدعا قریب یک لک سوار و پیاده بسرکردگی خان مذکور بکمک پنڈت مذکور روانه فرمودند خان مذکور از گهاٹ موضع کساری باکمال حزم هوشیاری عبور و مرور نموده از راه سالیر ۔ و مولیر ۔ وانکی تهنکی قریب تر فوج پنڈت مزبور در موضع کوکن فائز شده مابین هر دو فوج فاصله شش کروه مانده بود مقام نمود۔ گاهے پنڈت مذکور بغیر ودگاه خان مزبور می آمد و گاهے خان مسطور بمستقر پنڈت مذکور آمد و رفت میداشت ۔ اتفاقاً از واردات تقدیر دران ایام هولے مخالف گرم عفونیت وبا در لشکر خان مذکور شایع گردید۔ هر روز هزارها مردم از جلاب و استفراغ راهی ملک عدم میشدند۔ از وقوع این واقعه طاقت اهل لشکر از دائره استقامت طاق گردید قا یعه این حالات بحضور رسید بخان مذکور حکم عالی شرف صدور یافت که اعتضاد الدوله بهادر حشمت جنگ را بجاے خود در لشکر فیروزی با جمعیت ده هزار سوار گذاشته خود را زود بحضور رسانند۔ خان مذکور حسب الحکم حضور از لشکر فیروزی کوچ کرده متصل قلعه کلیانی بشرف ملازمت مشرف گردید۔

ذکر متوجه شدن رایات عالیات بندگان عالی بتنبیه زمیندار سوراپور بسرکردگی خان مذکور وغیره حالات که دران ایام روداد

بعد استفسار حالات و دریافت کماهی روئداد ارشاد شد که پالیکار سوراپور که از قوم
بیدر به قساوت قلبی و تیره درونی باداے مالواجبی سرکار نمی پردازد و مبلغ خطیر بر
ذمه آن شریر باقیست او را بآئین معقول تادیب نموده از سرکار ارسال دارد۔
خان مذکور با فوج گران از راه گلبرگه شریف عبور دریاے بهیما نموده بر سر مفسد مذکور
متصل سوراپور رسید باستماع این خبر پالیکار مسطور وکیل خود را با نذور و عرائض
عجز آمیز استقبال روانه نموده جواب سوال مالگزاری در میان آورده ملتجی به دستگیری
و حمایت گردید و فکر بیجاے زر سرکار باقساط با تحائف و پیشکش بر خود مقدم
دانست خان مذکور با نیل مقصود و حصول سرمایه نصرت و بهبود معاودت کرده
باز بدریاے بهیما مضرب خیام نمود۔ شروع ایام بارش بود آب در طغیانی افزود
و این طرف کنار دریا از حضور بنابر عبور کنانیدن افواج وفادار خان بهادر
شمشیر جنگ اعتقاد الدوله بخدمت میر بحری متعین شده بفراهمی کشتیها و سبدها
ساعی گشته تمام لشکر را بتدریج و تدبیر عبور کنانید۔ یکضرب توپ گوله دوازده اثاری
بوقت عبور غرقاب شد چون توپ مذکور از ان همراهی خان مذکور بود در برآوردنش
تدبیرها بکار رفت۔ به سبب طغیانی آب هیچ تدبیرش نرفت از انجا خان مذکور
طالع ارجمند داشت۔ هر یک تدبیرش با تقدیر مطابق می افتاد و جمعیت او
بخواست که توپ را همچنان در آب گذاشته رهگرا گردد هر چند که مدبران
وقت بگزارش پیش آمدند که مقام غرق توپ بالفعل بنظر العیان محفوظ داشته

بایدکہ بعد یکے آب اگر در ریگ فرو شود سہل بر آوردہ گردد آخرکار راز حسن
رای خانمزکور در زمرہ غلامان حبوشش نہصد غلام زرخریدہ موجود بود از ان جملہ
یک کس در شناوری و غواصی کامل آشنائی داشت ۔ تعہد این امر بر ذمہ خود
گرفتہ دران دریای عمیق غوطہ زدہ بدمبالہ و گلوی توپ باستحکام ریسمان ہا
بربست و نوک ریسمان گرفتہ بالا آمد و ریسمان ہای مذکور را بجلد ہای دواب
بطور شک دوختہ مضبوط بستند ۔ بہ سبب دمیدن باد مشک ہمچو کدو بر آب شنا
می نمود توپ از جای خود از جا جنبیدہ برخاست ۔ پس بہترین وجہ ملاحان و خلاصیان
سبکتر کشیدہ بساحل آوردند ۔ خانمزکور شکر الہی برداخت و لشکریان بہ علو
تدبیرش زبان تحسین ہا کشودند و از انجا معسکر فیروزی برکویل کنڈہ رسید و حکم
چھاونی در انجا ورود گردید ۔

ذکر توجہ سوون ایات آصفی بسفر کرنامک و مقابلہ نمودن از حیدر علیخان بہادر والی سرنگ پٹن بسرگردگی خانمزکور و بعضی وقائعیکہ دران ایام رو داد

بعد انقضای ایام بارش حسب الحکم حضور خانمزکور علم نہضت بسفر کرنامک برای افراشتہ
ازراہ ادہونی کہ دران ایام نواب مستطاب بسالت جنگ بہادر شجاع الملک اطراف
آن خطہ کا متصرف بودند و بدخلت حیدر علیخان بہادر بر آن دیار تاختہ رعایا و ساکنین
آنجا در ورطہ اذیت می گشت ۔ چنانچہ تطایع این حالات مکرر بحضور رسید
بافواج قاہرہ سرکار دولت مدار عازم گشتہ بعاوضتہ اش پرداختہ قصبات گرم کنڈہ
دمنی مرک و کچھن گنڈہ وغیرہ کہ از قلمرو بہادر مسطور بود ایلغار تاختہ قریب
پانصد کس را تیغ ساختہ مال و اموال بسیار بدست آورد ۔ از انجا ہشتم

تا موضع اوپل بارٹ رسیده مستعد و منتظر مقابله گردید - لاکن به سبب استعداد سامان
حرب و لوازم حزم و هشیاری خانسامان کور مخالف قابو نیافته مقابل نشد و ازان ناحیت
اموال و اجناس از نقد و پارچه و طلا و نقره و جواهر و غنایم فراوان غنیمت کرده بخیر و
عافیت معاودت نمود و گجراتیان ساهوکار از قوم حرفه ساکنین آن قصبات مذکور
و اطرافش با قبایل و عشایر نظر بند ساخته به نرمل فرستاده در باندار ابراهیم بلغ آباد
گردانید و خود با افواج ظفر امواج معه هری پنڈت پهرکیا که او هم با فوج خود از طرف
کار فرمائے پونه دران سفر مشارکت داشت - چندے بگرداوری آن نواح پرداخته
معاودت نمود - چون تمام افواج عبور دریاے کشنا این طرف حیدرآباد نمودند همه را
راخانسامان کور رخصت چهاونی داده خود سمت ظفرگڈه عازم گردید - درین اثنا عنایت نامه
هاے حضور متواتر ورود یافت که خود را به ملازمت حضور رسانیده شرف ملازمت
حاصل نماید - اما خانسامان کور بعذر بیماری و اختلاف طبیعت خود را از استفاده ملازمت
حضور معذور داشته از ظفرگڈه تا به نرمل کهاران بر سبیل ڈاک نشانده پالکی سوار
داخل نرمل گردید - بعد مداخلت نرمل نیز عنایت نامه حضور کرة بعد اولی شرف صدور
یافت که انتظام بعضے امور سرکار بر آمدن آن عدوی جان نثار موقوف و چندے
مقدمات مالی و ملکی که مکنون خاطر همایون ماست اظهار و انکشاف آن بمواجهه
و رو برو تعلق دارد و درین صورت هر قدر که عجلت بر رسیدن حضور بکار برند
حسن مجرا است و موجب فدویت و آئین یکرنگی ازان متصور در جواب عرضداشت
نمود که فدوی بحصول سعادت قدم بوس بندگان حضور بجان و دل حاضر لاکن
اسهال به سبب محن و مشقت سفر بخار حرارت بدماغ صعود کرده فرق در بصارت
آمده لهذا بمعالجه و مداواے آن بے اختیار و بے اجازت حضور به نرمل رسیده
لیل و نهار باستعمال مداوا معالجه مفید و ماموراست همینکه با فضال الهی با فضال

خداوندی درستی بصارت و اعتدال طبیعت حاصل شود قدم از سر ساخته
بدولت ملازمت سعادت اندوز میگردد لیعد ازین عنایت نامه دیگر شرف
ورود فرمود که بالفعل آنفدوی دولتخواه را بآمدن حضور تعذر است - پس مناسب
آنست که شخصی معتمد امین دولت که بهمه وجوه از و اطمینان خاطر باشد تجویز
کرده بحضور عرض نماید تا که سرانجام مهام ریاست که اظهار و تفصیل آن برآمدن
آن خیرخواه دولت منحصر است بانتظام خواهد پرداخت -

ذکر تجویز نمودن ابراهیم بیگخان را بهو معتمد علیه بنیابت خود و سرفرازی خان مذکور از حضور و فوت شدن وقار الدوله بهادر و آمدن غلام سید خان بهادر سهراب جنگ به نرمل و رشد بهادر مسطور با نستصواب سعی خان مذکور بحضور پر نور

هرگاه که احکام حضور برین نوع تواتر و توالی ورود فرمود خان مذکور که در تنبیه و استیصال
زمینداران بالونچه وغیره ترددات جانفشانی بتقدیم رسانیده در قلمرو سرکار عالی بلکه
تا دور دور در زمره لیعنی و فساد و رعب خان جلادت نشان ضرب المثل گشته
بود - لهذا خان مذکور بخطاب ابراهیم بیگ خان بهادر ضابط جنگ و مرزا الله یار بیگ
برادر کلانش بخطاب ثابت جنگ بهادر و اضافه منصب سرفرازی یافته روز بروز
کارهای عمده از خان مذکور دست بسته بوقوع میرسید ند - چنانکه بمقابله حیدر علیخان
بهادر کمر همت بربستن و از صلابت و سلامت باز آمدن و سوای سرکردگی
افواج ریاست سرکار آصفیه تدابیر صائبه خان مذکور وابسته همتش بود در ضمن
خدمات لائقه و تقدیم مراتب امور لاحقه باضافه اصل منصب تا هفت هزاری

ذات وطوع علم وماہی مراتب وخطاب فاضل یگان بہادر ضابط جنگ ظفر الدولہ
مبارز الملک باعنایات روزافزون وتفضلات گوناگون وحید الارکان و
محسود الاعیان دربار گردید وبدون صلاح وصوابدید خان مذکور از جزئیات تا کلیات
امورات سرکار عالی ادائے نمی یافت - لہذا بنا بر امر ضرور وارشاد ذات حضور
ثابت جنگ بہادر راینذ ریبہ وقار الدولہ بہادر در حضور حاضر داشتہ مدار وکالت
خود وابلاغ ارشاد ذات حضور بر بہادر موصوف مقرر نمود اگرچہ ظاہر لچھمی پنڈت
بخدمت وکالت ومیر جمال الدین حسین خان براجرائے امور دخل ساختن عوض نقدیات
تعلقات مامور وحاضر بودند لاکن بشارٌ الیہ در گذارش عرض معروض متابعت
ثابت جنگ بہادر می پرداختند - خان مذکور بذات خود در نزل اقامت داشتہ
اجرائے نوکری سرکار وانتظام معاملات مالی وملکی وتعمیر قلعجات نو احداث
وآراستگی ابراہیم بلغ واستعداد آلات حرب واستحکام عمارات فصیل وبنایہ مضبوط
وقلب وفراہمی انبار ذخیرہ ہا ضرور طلب اخذ حلاوت کامرانی عیش وعشرت ودیگر
لوازمات انبساط وبہجت زندگی مستعار بہ یک یک جدا جدا می پرداخت وکار
سرکار ہم بررونق تمام اجرا میداشت کہ درین اثنا نواب وقار الدولہ بہادر بہ سبب
غلوے عارضہ سوداسود وزیان این بازار فانی واگذاشتہ بحصول انتفاع نقد بقا
رحلت نمودند - عرصہ دربار از محرم اسرار ومعتمد خاص الخاص خالی گشت وہم
مرضی حضور از نبودن آدم کارہ در دربار فیض آثار نوعے در تامل می گذشت واز
خان مذکور باز ارشاد حضور درباب ہمون طلب سابقہ بنوک قلم اعجاز رقم گذشت
خان مذکور کہ دقیقہ یاب اوضاع زمانہ ونکتہ رس مضمون یگانہ وبیگانہ بود حفظ
ارشاد خداوند نعمت وپاس خود داری از رنج وراحت بنظر آوردہ متوجہ بتجویز
وتلاش گشت - درہمان ایام غلام سید خان بہادر سہراب جنگ ودیعہ عہد الٰی

مدار المهام رکن الدوله بهادر بخلاف مرضی بهادر مسطور مصدر عتاب چند گشته
بنام قلعداری اوسه از قرب حضور دور شده در قلعه مذکور مقام انزوا گزیده منتظر
افضال فضل برحق نشسته بود. خانمذکور بعرض حضور پرداخت که بالفعل همچو غلام سید نعمان
لایق اینکار در سرکار محسوس نظر اولی الابصار نمی نماید. از حضور جواب صادر شد
که آنچه حرکات و ذلات خلاف طبع ما بدولت و اقبال ازو سر بر زده تا حال از حاشیه
خیال مرتفع نگشته او را لایق صحبت حضور ندانسته دیگری را تجویز نمودن قرین صلاح
خواهد بود. چنانچه همدرین معامله مکرر باصرار و الحاح تمام خانمذکور عرائض نوشت
آخر الامر ارشاد حضور نزول اجلال فرمود اگرچه نامبرده را باحضار حضور مصلحت
نبود لاکن بپاس خاطر آنفدوی راسخ الاعتقاد باقبال این امر مضائقه نداشتیم
بعد ورود احکام عنایت انجام خانمسطور را از قلعه اوسه به نرمل طلب داشته
با عزاز و اکرام و تواضع بالا کلام پرداخته مدت چهار ماه در گلزار محل اب و رنگ
اقامت افزوده روز و شب بضیافت و مهمانداری و لوازمات رقص و طرب
کارے بوجه احسن خاطر خان مسطور مسرور می ساخت بوقت تشریف آوردن از
اوسه بنرمل پالکی کهنه که باناتش سبز و جا بجا کرم خورده و یک اس اسپ یکس نلیه
وازشاگرد پیشه ها متعدد چند کس از خاصه بود و یک چوبدار بنام محمد سمیع و یک
منشی بنام لاله بهگونت رائے و یک متصدی توشخانه بنام سرباجی پنڈت همراه داشت
هرگاه که خان مسطور بعد انضباط عهد و پیمان موکد و موثق بکار سرکار و اجراے بعضے
امورات نیابت خود از نرمل بحضور روانه نمود با شکوه و تجمل امارت و شان بلند
مثانت فیل سواری و اسپان و شتران باربردار همراه داده خلعت هاے فاخره
و رقم هاے جواهر باهره و دیگر لوازمات لابد و ضروری با عرائض سفارش
مشحون بحضور ره گرا گردانید. اگرچه در مدت اقامت نرمل آنچه مراتب عنایا

وکدورتی که بر دامن خاطر بندگان حضور از طرف خان منظور نشسته بود به تصفیه پرداخته
باز احتیاطها در عرائض همراهی هم دقیقه از دقایق و سفارش فرو گذاشت کرد ـ

ذکر آماده شدن اسباب ریاست بمقتضای عروج طالع ابراهیم بیگخان بهادر مبارز الملک و علو تحمل ریاست آن بلند حوصله در تنسیق دنیاداری و تیاری قلعجات و احداث و تعمیر بنای ابراهیم باغ و بعض عمارات و ظهور امر عجیب تقدیر در صورت کم فراهم شدن لشکریان با جوهر از رگ فن و آسامی های ارکان دولت با احمال و انتقال کردن بهادر مبارز کوه و عدن بهار اقبال

هرگاه که تعلقه نرمل از تغیر گنگارا و سابق الذکر در وجه جاگیر مصروفات بهادر مسطور از
حضور مقرر شد از ان روز طالع یاور و اقبال بر در مرجع عالم و کامروای هر نوع بنی آدم
بوده خیال تیاری عمارات و بنای قلعجات و نموداری باغات و آبادی مکانات و استعداد
آلات حرب و دیگر مراتب که لازمه صاحب دولتان و مرزبانان عصر ماضی که دستور العمل
دانایان روزگار باشد آماده و پیش نهاد خاطر داشت ـ خصوص نرمل که مقر پایه دولت
که خمیر مایه فطرتش بود در آبادی و تیاری آن لیل و نهار مصروف و متوجه بود چنانچه در نرمل
سوای درستی عمارات نو تیار کردن قلعه و بالا حصار قدیم قلعه مبارز گڈھ ـ و کهین
بتیری ـ و نوچیم بتیری ـ و ابراهیم بتیری ـ وظفر بتیری ـ وغیره قلعه چپیال با خنادیق و
بروج و باره و دیوار حصار گرد نرمل و بالای پشته های خندقها نیستان و خارستان
هر قسم بافراط هجوم و انبوه و چند درختان تاڑ و تمر هندی و بنای قلعه فاضل گڈھ
باهتمام ناتهورام متصدی و معماران چابکدست و سنگتراشان کوه شکست در مدت هفت سال

باستحکام و استواری تمام بظهور پیوست و در همین مدت مذکور تیاری و آراستگی
ابراهیم باغ با عمارات پاکیزه و مصفا و محالات رنگین و دلکشا مثل گلزار محل - و
مهتاب محل - و آئینه محل - و عشرت محل - و آبشار محل - و چار محل - و دیگر مکانات
وسیع و رباط ها منبع سیرابی حوض های مثمن و مربع و راستی روش های
خوش ترکیب و مسجع به دیده زیبی تخته های آبشار و جلوه افروزی فواره های گهربار
و نصف آرای اشجار و اثمار لوا در هندو دکن و لبه خروی گلهای تحائف کشمیر و
ختن باهتمام میر نور الدین داروغه و بنقش آرائی نقاشان مانی نژاد و برنگ آمیزی
گلهای متنوعه رشک بهزاد زیب ترکیب و زینت ترتیب یافت و کارخانه توپ ریزی
باهتمام مسٹر دلفو و حاضر ساختن مواد مصالح آتش به مسٹر بیدل به مسٹر جیم بتر ترتیب
و تعلیم گوله بازی کرنال و توپ و قواعد بندوق اندازی به مسٹر الفن و ڈاکٹر سلیتر
از اهل فرانسیس که هر یک سردار عمده و جوهر قابل بمواجب لایق و پیش قرار پالکی
نشین با اعتبار بودند تعلق داشت - تقریب هفت صد ضرب توپ خورد و کلان از جنس
پنجرس و هشت دهات تیار و موجود جابجا بر دیوار فصیل و بتایر قلعجات داشته
باساز و سامان حرب مهیا و مستعد میداشت - سوای این قلعه جگتیال سیکی
از مواضعات پرگنه دکنڈہ پولاس منضافات سرکار ایلگندل که از نرمل سمت
مشرق سی کروه فاصله دارد واقعست از بنا انجنان احداث بنیاد خود که بنظر دوربینان
سراپا امتیاز منظور و مقبول شد - اکثر از مردمان سکنه نواح دریای شور استحکام
بندش قلعه باختراع درست و نادر و دستوری قرینه های فصیل و بتایر بنظر غور در یافته
آن قلعه را به جگتیال بندر موسوم کرده اند - در آنجا تیاری بنادیق چقماقی و اسباب
توپ ریزی آهنی باهتمام محمد قاسم کوکنی همیشه جاری بود - چنانچه بعد آماده و مستعد
شدن تمام بتایر قلعه از ضرایب آنچه زاید می بودند نامبرده به نرمل می فرستاد - بجا

برہتایہ و بہ وجہ نزل درضمن بازوے اضراب ہنڈ ہاتی و پنجرس نصب می گشت
و موازی یکصد و بست پنج ضرب خورد و کلان سوائے توپخانہ تعیناتے سرکار عالی در
سفر ہمراہ می داشت و برائے اخبار ہر سمت ڈاک اسپان و ہرکارہ ہا نشاندہ
بود و طریق ارسال رسل و رسایل و اتحاف تحفہ ہدایہ با ہمہ روسائے معتبر
از لاہور و دہلی و راجورہ و لکھنو و گجرات و بنگالہ و بنارس و ارکاٹ و
سیکاکول و مچھلی بندر وغیرہ ہموارہ جاری بود و معاملہ اہل پونہ تا بارابہائے
و ناگپور بے صلاح و صوابدید بہادر مذکور ارائے نمی یافت۔ چنانچہ وکیل پونہ
راوجی پنڈت و از طرف ناگپور گوپی ناتھ پنڈت سوائے این دیگر وکلا از
روسائے ہر دیار در نزل حاضر می بودند و معمولی سواری ہر روز یک پاس روز
اول ماندہ بنا بر ملاحظہ و دریافت کارخانجات بلاناغہ ہر روز یکجانب تیاری
عمارات و کارخانجات وغیرہ بنظر خرد رسائے خود ملاحظہ نمودہ بعد گذشتن پنج گہڑی
شب در ابراہیم باغ داخل شدہ متوجہ دریافت اخبارات ہر سمت میگشت۔
درین ضمن بجواب و سوال معاملہ ضروریات ہم می پرداخت۔ بہادرین گفت و
شنید چیزی میوہ تر تناول کردہ حکم دربار می فرمود۔ عرصہ شب کہ بنصفی می
رسید خاصہ تناول کردہ میل خاطر بجلسہ سماع نغمہ خوش آہنگ و دور ساغر
گلرنگ می آراست دران مجلس بتخلیہ مگر ہمون کسان کہ بیاد قرین و حاضر باشند
باریاب می شدند۔ این ہمہ امور از معمولات او بود و جمعیت در نزل دہ ہزار سوار
چہاردہ پٹالم بار و دہ ہزار ضرب و جبوش و سندہی و روہلہ ولایتی و بے اسپ
حاضر رکاب موجود می داشت۔ اینہمہ جمعیت مذکور ما بین ہر یک قلعہ و بتایہ ہر طرف
بیرون نزل فرقہ فرقہ دستہ دستہ فرود آمدہ منتظر حکم تیار و حاضر می بودند ہرگاہ
کہ سفر دور و کار عمدہ روبکار می شد۔ دیگر افواج از حضور متعین می گشت و سوا

این دیگر جمعیت قسلوداری و پیاده ها سیندهی و مذکوری وغیره احشام برطانه قلعجات
و دیهات تعلقات وغیره متعین کارخانجات عمارات تا چهل هزار بود سوای قلعجات
نزول تیاری قلعه اید لاآباد و قلعه اسیر و بعضے گڑهی ها و مرمت تالاب ها بهر جا که کارکنان
از ضروریات دانسته معروض میداشتند - یا انکه از روی اخبار بدریافت می اورد
از نهر سیروج و باره و تیری و دیوار و پشته واقع کرپوه ها در روانی آب و شکست ریخت
مرمت بند های تالاب بدرستی پرداخته کهنه را بنوی میرسانید بلکه بسا جا ها از
رسائی فطرت خود تازه ایجاد عمارات کرده یادگار گذاشت - اسامی سرکرده های
فوج این راقم السطور بقدر معلوم می نگارد - بهگو مرزا همشیره زاده و فرید مرزا برادرزاده
و شاه مرزا این ثابت جنگ بهادر که پرورش و تربیت ایشان در خاصان
بمنزله فرزندان ساخته هر یک را بسرکردگی پٹالم ها بار مامور و معزز داشت و رای
دولت رای که هم بخشی تمام رساله های بار و هم منشی محرم اسرار و هم رفیق
جان نثار بود که در حکم رانی ائین مختاریت داشت - و سیدی فرهاد خان رساله دار
بار - و دلاور جنگ فرنگی از اهل فرانسیس با پٹالم بار و شاه صاحب کمندان و
بهیم نایک کمندان و غلام حیدر کمندان و میر نواب و محمد معظم و امر سنگه و لچهمن سنگ
که هر یک ازین ها و دو سر سرداری می داشتند و سوای اینها کمندان و صوبه دار
نامی و کار آزموده بسا کس بودند که یک یک بسرداری اشتهار داشت - و جگناته
پنڈت نایب بخشیگری بار و برادرش بینی راو سررشته دار بار و ابیسونت راو پیشکار
غرضیکه اینهمه سرداران و کار پردازان مرقوم الصدر بمختاریت و سرکردگی چهار پٹالم
بار مامور و معزز بودند و سید ولی محمد بخشی سواران با لاله بلاقی داس و بلونت
رای دو پیشکار و مددگاران و محرران متعدد بسررشته داری سواران کامیاب و
کامروا بود و لاله مرزا و ابو میان مهدوی و مرزا اسد الله بیگ و هدایت الله بیگ و

مرزا مغل و مرزا عاشور بیگ وغیرہ پایگاہ داران کہ ہر یک نشان امارت بسر می بردند
و مرزا رحیم قلی بیگ عرف مغل صاحب کہ ہمشیرہ حقیقی ایشان بمرزا و حاجی مرزا خان بہادر
مبارز جنگ با و منسوب بود از منصبدار زادگان ... تولکنڈہ عزو امتیاز داشت
لالہ دیوان سنگھ بعہدہ بخشیگری چہل ہزار احشام قلعہ ... وغیرہ نام زد و مقرر بود و
خواجہ مہدی و میر عباس علی و عبد الرحیم خان روہیلہ و فیض اللہ خان روہیلہ و
میر حیدر علی و میر فتح علی و محمد تقی و سیدی جعفر از ملازمان و از غلامان حبشی ظفر پیدل
و ظفر یاقوت و سیدی ریحان و ظفر سعد و ظفر سرور ... جمعیت دہ ہزار عرب و حبوش
و سندھی و روہیلہ و پنجابی بے اسپ بعہدہ سرداری ہر یک جوق و ہر یک رسالہ
معزز و کامروا بودہ داشتند و ظفر عنبر قلعدار پنم کنڈہ و ظفر گڈھ و ظفر الماس قلعدار
جگتیال با وصف قلعداری صاحب رسالہ ہا ہم بودند و اسامی اعزہ اراکین دولت
و تعلقداران عمدہ شیخ فیض اللہ و خواجہ میر کتہ و میر داؤد علی و غلام رضا بیگ و ذو الفقار
بیگ و محمد انور اللہ و شیخ حسام الدین و مرزا حسینی بیگ و کوتاجی پنڈت نائب
تعلقہ مونگی پٹن و جالنہ پور وغیرہ امین خبرداری و نظر بر علاحدہ و اکاپلی پنڈت بدریافت
معاملہ عمالان کہ احوال ہر یک تعلقہ و رعایا انجا دریابد و جور اذیت براحدی و
خوردبرد مال کسے بظہور نرسد و راجہ رام پنڈت پیشکار مالی با دفاتر و اصلات ملکی
و مددگاران و متصدیان در کچہری عام دیوانخانہ ابراہیم باغ مامور و سرگرم ادراک
معاملات و مرزا جان خانسامان و پیشکاری لالہ لیکھراج وغیرہ متصدیان سررشتہ
خانسامانی خزانہ در یک کچہری و دیوانخانہ علیحدہ سرانجام مید ادو دار الانشاء
منشیان بلاغت نشان از ہمہ اعزہ لالہ خوشحال چند - و لالہ راج روپ و غلام احمد
و غلام نبی و عجب سنگھ وغیرہ کس دیگر مضمون طرازی و انشا پردازی زیب
آبادی داشت - از انجملہ منشیان ۳ کس پالکی نشین بودند و میر نیاز علیخان

و میر ابتشار علیخان و میر نثار علیخان خسر پوره های بهادر مذکور و فرزندان سید عزت خان
مرحوم اند سید عنایت رضا خان همزلف بهادر مذکور نسبت خویشی از خانه مرحوم داشت
و نواب ابو البرکات خان از قرابتیان نواب والاجاه و حفیظ الله خان و جان مرزا خان
و سید دلاور خان ساکن برهان پور و میر حفیظ الله خلف میر امان الله جمعدار نامی و صاحب
فیل ساکن سیتا کول و بعضی منصبداران متعینه حضور که از ایشان بهادر مذکور بسلوک
و مدارا می پرداخت در رفاقت داشت و آقا صاحب داروغه محلات جمعیت عرب و
حبش وغیره بجلبای بی اسپ که بروز شنبه هر هفته مقرر بود که از نظر صاحب مزبور
جوان معه اسم نویسی میگذشت اگر این راقم سطور بتفصیل و تشریح اسامی جزو کل
که مدار و مامور بکار بودند بپردازد طوماری جدا باید نوشت - لهذا بر همین اشخاص اراکین
دولتش انحصار نمود سوای نوکران و ملازمان از اعلا تا ادنا و وکلای روسای
دور دور و تعلقداران و زمینداران و عمالان هر یک جدا جدا روشناس آقا و
بکار مرجوعه خود با مامور و سرگرم بودند - الحاصل بهادر مذکور مدت یازده سال و
ششماه با آئین بهین در آبادی ملک و پرورش سپاه و رفع فساد زمینداران
و عدم خوف و هراس قطاع الطریقان بلکه از شیران و ددان بمسافران و رهروان تا حد
قلمرو خود و پرورش خلق الله از هر نوع و هر فن و جوهر شناسی و قدر دانی سپاه
که صیت همتش در اقالیم خود ها شنیده از مسافت دور دور فایز منزل می شدند -
هر یک بقدر سرمایه قسمت خود کامیاب میگشت و هر فرد آدم ذی شعور را لایق و
متحمل کار عمده تصور کرده بعنوان نیک سرانجام میداد غرضیکه خطه منزل از هجوم
صاحب جوهران کامل فن و تجارت پیشگان هند و دکن چنان آباد بود و دیگر خلایق
اهل حرفات که طالب هر یک جنس نوادر از عدم حصولش محروم نمی رفت و شاهد
اقبال بهادر مذکور آب و تاب حسن عروج و لبسبر گرمی های لشکر روز به سرشاری نهاد داشت

که ناگاه فلک ناتوان بین در عین بهار واقبال وجلوس حشمت و اجلال بهادر مذکور
بنمود وسرخی وگره معقد برپشت نمایان شده فراش بستر بیماری ساخته از حرکات
نشست و برخاست معذور گردانید وهمه اطبا به تشخیص و تجویز آنمرض را موسوم
سرطان کردند - هرچند که معالجه بالعمل آوردند وخون فاسد نشتر زده بر آوردند
فائده مرتب نگشت در اندک فرصت بازدیاد شدت مرض بتاریخ پنجم شهر
ربیع الثانی سنه ۱۱۹۵ھ یکهزار ویکصد ونود وپنج هجری ازین سرای سپنج رخت هستی
بربسته عازم ملک بقا گردید - انا لله وانا الیه راجعون مقربان خدمتگار
بوقت غسل میت دریافتند که مرد جسیم وتوانا بود جسمش از گردن تا کمر ودستها
تا آرنج اندرونی تمام گوشت بدن از شدت مرض بوسیده وگداز شده بود
مگر در ظاهر پوست نمایان واستخوان باقی ماند همشاوران دولت مدفونش
در همون باغ ابراهیم نمودند افسوس -

بیت

جهان ترین گونه دام تاب و پیچ است　　طلسم رنگ چون بشکنت هیچ است

ذکر حکومت فرخ مرزا خان بهادر هشام جنگ نشستن مسند وغیره
واقعات که دران ایام رو داد

مخفی نماند که ابراهیم خان بهادر مرحوم چهار فرزند ابد خود یادگار گذاشت - اول
فرخ مرزا خان از بطن صبیه سید عثمان خان مرحوم - دویم یعقوب مرزا - سیوم
ابوتراب مرزا - چهارم نورالدین علی مرزا عرف شهریار مرزا که مادر هر یک جدا جدا
بود - از جمله فرزندان فرخ مرزا که از همه اولاد کلان تر بود - بنا بر تربیت در حالی صغر
باشی در سلک باریابان حضور حیدرآباد گذاشته بود چون عمرش بسن شانزده سالگی

رسید بتقریب شادی لتسمیه خوانی ابوتراب مرزا باطلاع حضور به نزیل طلب نموده و بجالیش یعقوب مرزا را در حاضر باشی حضور روانه فرمود - چون فرخ مرزا از حضور به نزیل رسید از سعادت قدمبوس پدر بزرگوار مستفید گردید بعد انصرام شادی در ظل عاطفت پدر را اوقات شبانه روز بتعلیم معامله و فنون سرداری به تربیت و آموزگاری میگذرانید - هرگاه که بهادر مذکور بعارضه سرطان بیمار شد و توانائے بدن بمصائب مرض بضعف گرائید - تمام اعزه و اراکین دولت بایکدیگر صلاح اندیشیده و بساعت سعید و آوان مسعود بر طبق فرموده مجموعه کمالات عرفان یگانه عصر والا دران قادر داد خان منجم و دانائے دقایق سعد و نحس امور جزو کل را بسیر سکل برهمن که بعلم نجوم و هندسه کامل و ستشفائے زمانه بودند - فرخ مرزا را ولیعهد کرده بر مسند پدر متمکن ساختند و همه اهل دربار مراسم نذر و نیاز بجا آوردند و لعد رسیدن انتقال خان مرحوم تبقریب علانیه دربار خاص و عام در دیوانخانه جلوس کرده بگذرانیدن نذور هر یک ملازمان مثل بمثل درجه بدرجه خود باپرداختند و از هر طرف طنطنه سرور و شادمانی و شور نقارخانه بصداے تهنیت و مبارکبادی بلند آوازه گردید - مگر بهکو مرزا و فرید مرزا و رحیم قلی بیگ بغرور سررشته قرابت قریبه و وفور رعونت و تکبر اطاعتش را باغماض و استغنا نه پرداختند - بلکه در هنگام جلوس و گذشتن نذور و ملازمان که از کثرت آمد و رفت مقربان امید وار نذر از دیوانخانه تا دیوڑهی جلوخانه گذر احدی دشوار بود - بهکو مرزا و غیره هر سه اقربائے مذکور در صحن مقابل دیوانخانه حاضر بوده از راه کنایه باواز بلند این بیت میخواند - **فرد**

کلاه خسروی و تاج شاهی　　بهر گل کے رسد حاشا و کلا

و مغل صاحب ابوتراب مرزا را که طفل صغیر بود در کنار گرفته در صحن میگردید - و هر سه کس مذکور با چند کسان همراهی خود از معائنه هجوم و اژدهام مردم در خود ها

تضحیک و استهزا می کردند - قضارا روز هفتم از رحلت بهادر مرحوم در همان باغ با فترای
مفسدان خانه خراب و برهم زن دولت با یکدیگر تقسیم ملک و مال بجای خود علیحده قرار
داده در تدبیر تسخیر ولیعهد و مقید ساختن خیرخواهان دولتش جویای قابو و منتظر وقت گشتند
چون همه اعیان و ارکان دولت و اهلکاران اطراف و جوانب بعد گذرانیدن نذور بقدر
مراتب خود ها مطمئن و معزز گشته بدستور سابق هر یک بر کار مرجوعه مامور و سرفراز
شدند و آن سه کس اقرب بدلیل الاقارب کالعقارب از راه غرور و خودپسندی رجوع
نشده بکلمات تضحیک و تحقیر بادپیما بودند - آخر کار کارگذاران تقدیر رشته پر طایر تدبیر
آنها را بال و پر شکسته محبوس دام ذلت و مقید قفس نکبت گردانید - چنانچه بایماء و اطلاع
رئیس وقت سید ولی محمد بخشی و دیگر جماعت غلامان حبشی باهم متفق شده هر سه
اقربای مذکور را بمقام آئینه محل که بکمال نقش و صفا و عیار حیرت از چهره نظارت می زدود
و تدبیر پسندیده و صلاح برجسته دستگیر ساخته مطوق و مسلسل در ته خانه گلزار محل محبوس
دام ذلت و خواری گردانیدند - همون روز بوقت نیم شب گذشته بگلوی آن هر سه
گرفتاران پنجه تقدیر کمند رسن کشیده در جوی آب چٹیل بی گور بی کفن در ریگستان
نهر متواری ساختند آری -

نظم

من در چه خیالیم فلک در چه خیال　　کاری که خدا کرد فلک را چه مجال

و بعضی رفقا و متوسلان آنها که شریک صلاح و تدبیر نارسا بودند قریب چهل کس
از اقربا و رفقا و شاگرد پیشه وغیره که در وقت بهادر مرحوم هر یک مصاحب و جان
شخص ریاست بودند بتجسس و تفحص بدست آورده جابجا همه را بی تامل و دریافت
عقب آن ۳ کس اقربا روان معدوم مجموعه ریاست بیک شیرازه کشیدند -
ازان روز اقتدار و اعتبار ولی محمد بخشی نزد رئیس و اهل ریاست افزایش گرفت
و جمعیت همراهی آن هر سه محبوران معدوم پنج شش پلٹن بارو سه هزار پیاده هلکے

احتشام که بے سردار بود همه سرکرده ها و عهده داران پٹالم را بہ تسلی و دلاسا پرداخته
و عهد مواثیق از همه ها گرفته سید مرتضے و سید و میان نام هر دو همشیره زاده بخشی
مذکور بودند بسرکردگی جمعیت مزبور نام زد فرموده عزو امتیاز افزودند۔ و باقی کارخانجات
که ازین کسان بحبیرو مظلوم تعلق داشت بران هم کارپردازان و امین معتمد از طرف
خود قرار داده انتظام کاروبار مالی و ملکی بقبضه اختیار خود در آورد بعد نظم و نسق معامله
و رفع فساد خانگی باستصواب و اتفاق دولت خواهان باقیمانده بقبول خاطر بخشی
مذکور مبلغ هفت لک روپیه باستدعاے خلعت تعزیت و سند بحالی سرفرازی
تعلقات ارث پدر مصحوب لچهمی پنڈت وکیل و میر جمال الدین حسین خان خانسامانے
ارسال حضور نمودند بندگانعالی نظر بر فدویت و جانفشانی بہادر مرحوم فرموده
حسب العرض نامبرده سند بحالی جاگیر وغیره تعلقات بدستور سابق و اضافہ
منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار و بخطاب فرخ مرزا خان احتشام جنگ و عنایات
خلعت تعزیت سرافراز و ممتاز ساخته پنڈت مزبور را شرف رخصت ارزانی فرمودند
چون پنڈت مذکور با خلعت و اسناد روانه نزل گردید فرخ مرزا باستماع خبر بهتنیت
اثر و حصول مقصد متصل احتشام گڑه خیمه هاے عظیم الشان بارے استادکنانیده
بافواج و حشم و جمیع ارکان دولت قدم ازسر ساخته باستقبال عنایات و تفضلات
خداوندی شتافته خریطه هاے عنایت ناصحات بر سر و از بیرایه خلعت مخلع
و زیبا درگشته بنوازش شادیانه تهنیت و مبارک باد داخل نزل گردید۔ جمیع کافه
ملازمان و عامه خلائق و مساکین را بانعامات فایقه و خیرات لایقه مسرور و محظوظ گردانید

ذکر مختاریت سید ولی محمد بخشی ضلالت آهنگ کشته شدن نامبرده از دست نواب احتشام جنگ

چون ابعد گذشته شدن جمیع اقربا و رفقا مبارز الملک دہولنہ مرحوم قرعہ حکومت بنام
فرخ مرزا خان بہادر احتشام جنگ و مختاریت سید ولی محمد بخشی از ذروہ
فلک نیرنگ دراشت افتاد۔ تمام مردم فوج و سپاہ و تعلقداران کارخانجات
در انقیاد و اطاعت امرش مطیع و منقاد شدند۔ احیاناً کسی خلاف طبعش
رہ سرگشت بہ بدرقہ ظلمش رخت ہستی او را بمنزل عدم میرسانید۔ غرض
در عرصہ سہ ماہ چنان قابض و محیط ریاست گردید کہ بے اطلاع بخشی چہ قدرت
کہ پرکاہ حرکت نماید۔ سرگروہاے افواج و تمامی اعزہ دولت را کہ دہولنہ مرحوم مبلغ
لکوک ہا صرف کردہ بحسب اقتضاے خرد رساے خود تربیت و فراہم نمودہ بنا بر
وقت و ہنگام کار نگہداشتہ بود طرفۃ العین آن طبقہ را معدوم کردہ بغرور خود پسندی
شیرازہ جمعیت ریاست منتشر گردانید و رئیس دران وقت ہجدہ سالگی بود
بمقتضاے عالم ناتجربہ کاری و آغاز شباب و موانست نسوان ارباب نشاط
در ناے نوش شراب و کتاب بسرور انبساط ہر روز روز عید و ہر شب شب برات
می انگاشت و عنان انتظام ریاست در و بست بدست بخشی سپردہ خود را
در نقاب غفلت عیش و عشرت چنان محو و مشغول ساخت کہ گویا کسے گرسنہ
بے اختیار خوب زشت برخوان یغما دست یافت۔ ہرگاہ کہ بخشی بہ بیارجی آعا
یک ساعت نجومی بر آمد فرمودہ از ہمہ ہا سلام و مجرا گرفتہ باز در محل مجلسے را
می شد از انجا کہ بخشی دیرینہ سال روباہ فطرت و کہنہ گرگ بود۔ بمعاینہ احوال
غفلت شعاری رئیس بفراست دریافت کہ تمام انتظام ریاست و معاملات
بدست اختیار خود در آمد۔ پس رئیس وجودی بیش نیست ہیچ خیال باطل
و تجویز نمک حرامی بجاے خود قرار دادہ بحضور عرض داشت نمود کہ فرخ مرزا
صرف طفل ناتجربہ کار کہ از ریاست خود خبری ندارد و چندین ہزار خزانہ و جواہر وا

وفیلان وشتران واسپان وغیره کارخانجات که عوض مبلغ لکو کها در نزمل مهیا
وموجود است اگر بنام این کمترین فدوی سند سرفرازی ترمل وغیره تعلقات
تعلقه دهون مرحوم شرف صدور یابد۔ پس آن طفل نادان را مقید نموده بحضور پر نور
روانه ساخته به بندوبست معقول خواهد پرداخت اگرچه احوال خونریزی مردمان
وابتری کاروبار عمله از معروضه واقع نگاران وقایع هر روزه بعرض حضور می رسید
لاکن عرضداشت بخشی باطل سرانجام بر همه واقعات فقره مستزاد گردید۔
درین صورت مزاج قدرت امتزاج بندگان حضور بر مضامین خبث آگین و
شیوه نمک حرامی آن نابکار بد و راندیشی بے پرده بجنس عرضی او در عنایت نامه
سرکار ملفوف ساخته باحتشام عنگ ارسال فرمود۔ چنانچه بتاریخ سیزدهم
ماه شعبان ۱۱۹۵ھ یکهزار و یکصد نود و پنج هجری بوقت دو پاس به نزمل
شرف ورود دریافت بمضمون عنایت نامه تفصیل شمامه اینکه والد آن فدوی زاده
در پیشگاه حضور ما بدولت واقبال مدت با تدابیر کاردانی و ترددات جانفشانی
تبقدیم رسانیده مرتبه خود را باین پایه بلند و مدارج ارجمند متضاعد گردانید
که پاس فدویت مرحوم مسطور ملحوظ بوده آن خانه زاد زاده بدستور سابق برادری
پدری بحال وسرفراز فرمودیم۔ اکنون آن فدوی خانه زاد که خلف اوست وهمیشه
در ظل عنایت ما بدولت پرورش وتربیت یافته لازمه حزم واحتیاط نشده
که نوکر را برقرا اندیش داشته عنان انتظام ریاست بدست خود دارد دقیقه از
دقایق حزم وهشیاری فرونگذارند۔ درینولا عرضی نوکران انخانه زاد که بحضور ذولت
رسید بجنس مرسول است بدریافت مضمونش آن نوکر نمک حرام را سزاے
معقول برساند تا مردم دیگر عبرت گیرند عنایت حضور را همیشه بر احوال خود
مبذول دانند۔ هرگاه که عنایت نامه بتشریح مرزا شرف صدور یافت بنظر غور

مضمونش دریافته همچو ماهی شست خورده بیقرار و بیخبر دی و نادانی خود نادم و شرمسار
گشته هر لحظه و هر آن مثل مار بر خود می پیچید - غرضیکه از دو پاس شب تا صبحدم و سپیدهٔ
صبح باضطرار و اضطراب میگذشت - علی الصباح جا بجا بفراهمی جمعیت حکم فرمود تا اوّل
جمعیت حاضر باش بهمه جهت قریب پانصد کس از سوار و پیاده و جیوشان و شاگرد
پیشه موجود بود - بچهاردهم ماه مذکور بوقت یک پاس روز بر آمده به تنبیه بخشی نابکار
ماموّر ساخت - باستماع این خبر بدیوانخانه بخشی جمعیت سه هزار سوار و پیاده
و جمعداران و منصبداران عمده حاضر شده بر جرات رئیس تمسخر و تبسم کنان منتظر
وقت نشسته بودند - که ناگهان جمعیت رئیس با همه جماعت قلیل معه یکضرب توپ
جلو سے که بجائے گوله خریطه خورده پر کرده از باغ ابراهیم عازم حویلی بخشی گردیده
متصل رسیدند که بخشی مذکور با دوازده کس از معتبرین جمعداران نامی شاه حسین بدن
و رسول بدن و سید مرتضی - و سید و میان - و محمد خان - و جیتوار خان -
و امر سنگه - و لچهمن سنگه - وغیره از دریچه که عقب حویلی بخشی بود بر آمده
بر جماعة مرسله رئیس یورش نمودند - جماعة رئیس بمجرد بر آمدن بخشی فتیله توپ
سر دادند که از ان صدمه بخشی مذکور دو زخم فلوس بر داشته بیشتر سبقت نمود
همدران حال بعضے جمعداران مرسله رئیس مثل رحیم داد خان خانزاده روسائی
ساکن نادیر معه برادران خود و حیات خان جمعدار و شاه صاحب کمندان وغیره
بمقابله پرداخته بضرب شمشیر کار آن بد سر انجام تمام ساخته سرش بریده پیش
رئیس فرستادند - و از انجا متوجه تنبیه رفقائے آن نمک حرام شدند - بعد
کشته شدن بخشی در جمعیتش تفرقه پیدا شده بهر طرف راه گریز پیش گرفتند
و مردمان رئیس کسان هزیمت خورده را بهر کوچه و برزن همچو گله گوسفندان جا
بجا مذبوح و مقتول ساخته بخاک عدم غلطانیدند همچنین تا سه روز هنگامه

بگیر و بکش گوش زد خلایق بود۔ غرضیکه دران قلعہ جنگی از سوار و پیادہ و توپ بستہ صد کس از معتبرین فوج بطرف بخشی کشتہ شدند و از طرف سرکار رحیم داد خان جمعدار نامی و دیگر چہار کس بکار آمدند۔ بعد قرار واقعی بند و بست بنیہ بخشی در حضور عرضداشت نمود۔ ازانجا در جلدوے این کارنامہ فتح و ظفر عنایت نامہ ہائے استقلال بمضمون آفرین و تحسین بخلعت جواہر و سرپیچ مرصع و کنٹھی مروارید سرفراز گردید۔ و انتظام ریاست بے موانع غیر بوضوح انجامید۔ دران ایام این عاصی کاتب الحروف در ظل عاطفت حضرت عموی نبی محمد خان مرحوم پرورش یافتہ بسن پانزدہ سالگی درس کلام شریف می خواند۔

ذکر تیاری قلعہ احتشام گڈھ و سون گڈھ و بنگلہ جہان نما و فرخ گڈھ مرچیٹال و مسجد جامع در مسجد موضع نیکوا بیٹہ

بنائے استحکام کیفیات این حصار رفعت آثار بدستیاری کاریگر نکتہ سنج ندرت نگار چنان زیب ترتیب یافتہ چون نواب مبارز الملک بہادر دہونہ مرحوم از تیاری قلعجات سابق الذکر فراغ یافتہ بہ تیاری قلعہ فاضل گڈھ کہ از نزدیک سمت مشرق کوہیست پیوستہ از آب بنگلہ تالاب رنگ بنا اندوختہ کار تعمیر شروع گردانیدہ بود ہرگاہ کہ پایہ عمارت بمقدار قد آدم و بعضے جا زیادہ ازان رو بہ تیاری آوردہ بود کہ دہونہ مرحوم تقضائے الٰہی فوت شد۔ کارپردازان عمارت بافراط غم و الم عمل بر قول جہال نمودہ تعمیر فاضل گڈھ را بنائے نکبت و ناسازوار اندیشیدہ دست از کار بازداشتہ موقوف کردہ بودند چنانچہ تاحال نشان آن بنیاد باقیست۔ چونکہ احتشام جنگ بہادر بر مسند پدر متمکن گشت۔ اہلکاران

عمارت عرض کردند که در حین حیات نواب مرحوم اکثر می فرمودند که بعد تیاری
فاضل گڈھ پشته که فیمابین نرل و موضع کرنال ملحق از بند دهوبی تالاب سمت جنوب
واقعست بشرط وفای زندگی خود انشاء الله تعالی در انجا قلعه تیار خواهیم نمود اکنون
که کارخانه فاضل گڈھ موقوف شد ما فدویان را درین باب هرچه ارشاد شود بدان
موجب بعمل خواهد آمد چنانچه بر طبق استدعای اهلکاران عمارت برای ملاحظه
آن پشته سواری نمود اطرافش بنظر غور معاینه کرده به تیاری قلعه حکم گردانید
کاریگران عمارت سنگ و خشت وغیره سرانجام که برای فاضل گڈھ مهیا شده بود
درین عمارت صرف کرده در عرصه سه ماه تیار کرده بنام احتشام گڈھ موسوم ساختند

ذکر تیاری قلعه سون گڈھ

بعد تیاری احتشام گڈھ روزی سواری خاص به سیر ظفر باغ که متصل موضع
سون بر ساحل دریای گنگ بدرختان میوه جات مثل انجیر و انار و جامن و آم
و انبه های شیرین و تحفه در هر یک روش و خیابان قسم هر یک درخت شمار صدها
داشت و داروغگی آن باغ بنام شیخ محمد علی نامی بود و میوه جات مذکور از آن
باغ بسیار پیدا می شد رونق افزا شده بعد سیر گلگشت تماشای باغ بشکار باز
و بحری توجه فرمود بهراغ جانوران طعمه پرداخته پشته کوه متصل باغ مذکور بنظر در آمد
ملاحظه فرموده همیشه خیال تیاری عمارت که مضمر ضمیر صافی پذیرش بود پسند کرده
حکم فرمود که درینجا قلعه تیار شود بموجب حکم کاریگران عمارت از هر سو فراهم آمده
حصاری شایان باستحکام نمایان در مدت پنج ماه کرده بنام سون گڈھ موسوم ساختند

ذکر تیاری بنگله هفت منزله جهان نما

بعد انصرام کار تیاری سون گڈھ بہ تیاری بنگلہ ہفت منزلہ جہان نما در باغ ابراہیم
کہ بمشابہ ہفت آسمان برفعت می نازید و کاریگران و معماران ہند و دکن را بمعائنہ
مدارج اوجش دست و پاے قدرت می لرزید بوقت برآمدشدن آن بنگلہ کوہ ہاے
گرد و نواح خود را پست می نمود و ہنگام سیر و تماشاے آن مقام ابواب مد نظر دور
دور بر روے نظارگیان می کشود۔ ہر کسکہ حسن آن عمارت رفیع و منازل منیع بچشم
انصاف دیدہ یقین کہ لطف دیگر عمارات در نظرش ناپسند میگردید پرداختہ بحسن
خوبی زیب انصرام بخشید و مابین آن حوض بکمال وسعت و پہناورے ہمچو تالاب
لبریز و سیراب ہنگام روشنی عکس شیشہ و قنادیل ہر یک رنگ افزاے دیدہ انجم
و مہتاب وقتیکہ بر کشتی رنگین با پریرویان نازنین و نغمہ سرایان زہرہ جبین درین
عالم آب یک کیفیت نظارہ موج حباب می پرداخت مراد حظوظ نفسانی و حلاوت
ثمر زندگانی بکامیاب سرور و شادمانی حاصل می ساخت زیب ترتیب دادہ
بنام بنگلہ جہان نما موسوم گردانید۔ قلعہ چٹیال کہ در حین حیات دہونہ مرحوم
نیم تیار شدہ بود آنرا مرتب ساختہ بنام فرخ گڈھ نام زد گردانید۔

ذکر تیاری جامع مسجد نرمل

روزے در خدمت مقرب کارگاہ صمد واقف اسرار ازل و ابد شہسوار فلک
رخش حضرت سید احمد گنج بخش یکے از مشایخ کبار کہ در عالم جذب و سلوک لیل و
نہار بشاہد تجلیات انوار قدس اوقات گرامی مصروف میداشت و ہمیشہ عالمی
بحصول استفادہ کلمات حقایق سمات رقم انقیاد بر صفحہ اعتقاد می نگاشت۔
خصوص تمام ارکان دولت ریاست نرمل بر آستان کرامت نشان جبین عبودیت
می سودند دران ایام بقید حیات بودند۔ رئیس مذکور نیز باریاب محفل فیض شامل

گشته بعد آداب مراتب نیازمندی سر بزانوے ادب نشسته بود حضرت موصوف
در ارشاد طالبین کلمه چند بر هروان جاده صلاح و سداد و مدارج اعلاے مراتب سلوک
حصول مراد بیان می فرمود و تمام حضار مجلس همه تن گوش بوده مستفید و سعادت
اندوز می شدند - بعد اهتمام آن صحیفه کلمات رئیس مذکور بعرض پرداخت که باین عاصی
پر معاصی هم چیزے ارشاد شود که بجا آرد حضرت فرمودند که جامع مسجد قدیم بکهنگی
رسیده و چوبینه اش جابجا شکسته و بوسیده گردید اگر باهتمام آن عقیدت مند
بعمارت پخته تیار شود باعث مزید یادگار زمانه و حسنات دارین حاصل گردد بموجب
ارشاد آنحضرت حکم تیاری مسجد فرمود در عرصه اندک متصل نادیرٹ دروازه معه چبوتره
وحوض تیار گردید چنانچه تاریخ مسجد مسطور محمد امان الله گفته و متصل منابر مسجد
نصب گردید -

بیت

آن ذوی الاحتشام ذی جرأت — کرده کاشانه خدا آباد
حسنات و ثواب تعمیرش — گفت هاتف بشاد و فرخ باد
١١٩٥

سابق مسجد مذکور سفالپوش بود -

ذکر تیاری مسجد نیکواپیٹه

همدران ایام رئیس مذکور براے ملاحظه فیلخانه که در سواد موضع مذکور که آب و هوای
آنجا بتازگی و فربهی فیلان بسیار مفید است چراگاه داشت تشریف فرما شده
تمامی فیلان باساز و سامان ملاحظه فرموده خود بسواری فیل بسیر و تماشاے
آن سواد عازم گردید درین اثنا واحد خان فوجدار عرض کرد که درین نزدیکی درویشے
مجذوب هندوستان را از مدت سه سال صحرانشین و عزلت گزین است
بسایه درختے شبانه روز میگذرد و بعضے اوقات در فیلخانه سرکار تشریف آورده

ہر جا کہ مزاج خواہد رخت اقامت می گسترد اگر کسے لقمہ تواضع کردمی خورند و الا
خاطر شریف از خود بلفظ سوال نمی پذیرد باستماع این معنے رئیس بکمال اشتیاق
بحضور درویش شتافت بآداب نیاز سعادت حضور دریافت از راہ عبودیت
معتقدانہ پیش آمدہ عرض کرد ہر چہ بندہ را حکم شود باحضارش بجان کوشد درویش
فرمود کہ یک مسجد و یک چاہ بنام خدا درینجا تیار کنانیدہ بدہ تا ترا در دنیا و عقبے
ذخیرۂ حسنات حاصل آید بموجب ارشاد آن درویش مبلغ سہ ہزار روپیہ نقد از
خزانہ خاص فرستادہ باہتمام فوجدار مذکور چاہ و مسجد تیار گردانید چنانچہ تاحال
نشان برقرار است و آئندہ ہم یادگار زمانہ خواہد ماند بعد تیاری مسجد و چاہ درویش
چند روز ماندہ از انجا کہ مجذوب بود واللہ اعلم کجا رفت ۔

ذکر توجہ فرمودن رایات عالیات بندگان عالی بسفر کولاس و طلب نمودن احتشام جنگ را برائے ملازمت حضور کرامت اقتباس

در ۱۱۹۶ الہ یکہزار و یکصد نود و شش ہجری نواب مستطاب معلے القاب میر نظام علیخان بہادر
بندگان عالی خود بدولت و اقبال لوائے نصرت اساس بسفر کولاس برافراشتہ
بقدوم میمنت لزوم فضاے آن نواح را رشک گلزار ارم ساختہ بودند بعد
چندے ایام برشکال در رسید در انجا حکم نہال صدور گردید کار پردازان
سرکار عالی رئیس مذکور را حکم اسند عالیئے ملازمت حضور نمودند از انجا نشۂ غرور
مال و منال در دماغ کوتہ ایاغش جاگیر شدہ نشناسائے مرتبہ خداوندی و احتیاط
لوازم عبودیت و بندگی از صفحۂ خاطر بطاق نسیان گزاشتہ عاقبت اندیشی را
کار نفرمودہ مرتکب حرکات ناشائستہ شدہ بود و نیز بور غلانیدن خواشیان

کوتاه بین و مصاحبان فاآئین حصول ملازمت حضور را بر خلاف رای ناصواب اندیشیده تتمهٔ روحیله پردازی اقبال ننمود بوقوع شیوه بهانه هوای مزاج مبارک بندگان حضور بر ناتجربه کاری و بغاوت شعاری و مورد عتاب گشته همچون سال به تنبیه و استیصال آن خودپسند بد افعال قرار واقعی صورت بست که ناگاه بحسب اتفاق تقدیر میر عبدالحی خان بهادر صمصام الملک ثانی که عمده ترین امرای رفیع الشان سرکار عالی بتقضای الٰهی پیمانه حیات را لبریز باده اجل ساختند. لهذا بورود واقعه ناملایم مرکوز خاطر همایون بروقت معین موقوف داشته خود بدولت مراجعت به حیدرآباد فرمود. بعد وفات صمصام الملک مرحوم انتظام کاروبار دیوانی بنام مشیرالملک بهادر سهراب جنگ بطور نیابت تفویض یافت بعد چند روز موافق ضابطه سرکار رقم مبلغ نذرانه بر تمام جاگیرداران و منصبداران قلمرو سرکار عالی از حضور مقرر شد. ازان جمله موافق تقسیم ممالک محروسه مبلغ نه لک روپیه بنام احتشام جنگ که معتبرین از همه جاگیرداران حضور بود واجب الدین آمد هرگاه که بطلب مبلغ مذکور احکام حضور شرف صدور یافت. بعضی میگویند که آن اجهل در جواب احکام خداوندی عرضداشت از راه گستاخی معه خریطه سرب و باروت در خوان نهاده روانه حضور ساخت یعنی بجای مبلغ مذکور اینقدر جنس حاضر است بعد ملاحظه عرضی سراسر خیره سری و بغاوت شعاری او بیش از پیش بظهور رسید پس تنبیه و استیصال آن مفسد بد خصال لازم دانسته افواج حضور متعین گردید.

ذکر متعین شدن افواج قاهره سرکار عالی بسرکردگی سردار الدوله بهادر دارا جنگ عرف گهانسی میان و بدست آوردن تهانه حصار بودن

در سنہ ۱۱۹۷ یکہزار و یکصد و نود و ہفت ہجری بنا بر تادیب و چشم نمائی مفسد
خیرہ سر از پیشگاہ حضور محمد حسام الدین خان بہادر کامیاب جنگ سردار جنگ
عرف گھانسی میان یکے از برادران نواب ابوالفتح خان بہادر شمس الامرائے مرحوم
بسر کردگی پائیگاہ خاص شرف اختصاص داشت با جمعیت دو ہزار سوار جرار
و سہ ہزار بار رسالہ نادر جنگ کالا پوش فراشیش متعین ساختہ شرف رخصت
ارزانی فرمودند مشارالیہ بعد طے مراحل و قطع منازل نمودہ بمقام قصبہ کونگیر مضرب
خیام نمود۔ ازانجا قصبہ بودن متعلقہ مفسد بفاصلہ چہار کروہ بود۔ بہادران سرکار بصدمت آصفی
و قابو یافتہ سر سوارے حصار بودن تسخیر کردہ بقبض و تصرف اولیائے دولت
درآوردند ہر کہ از جماعت مفسد رو بکار می شد تہ تیغ می گردانیدند۔ رستم خان
نامی جمعدار با جمعیت یکصد سوار و دو صد پیادہ از طرف مفسد بہ تھانہ داری آنجا
مامور بود۔ بیورش بہادران سرکار تاب نیاوردہ ہزیمت را غنیمت شمردہ بہ
نرمل گریخت۔ و گنگنا نامی یک سردار معہود از طرف مفسد بہ تھانہ داری موضع
راکاس پیٹھ کہ متصل بودن واقعست نام زد بود سرش بریدہ بہ دروازہ حصار
آویختند۔

ذکر روانہ شدن افواج مفسد از نرمل بسر کردگی لالہ جنگ اہل فراشیش بمقابلہ گھانسی میان و شکست یافتن آنہا بدست بہادران سرکار

چونکہ انسان را ایام نکبت و زوال دولت در پیش آید کارگزاران تقدیر ہوش و فہم
فراشیش تفرقہ انداز گشتہ دانائے سود و بہبودش را بنادانی و طریق تفحص
وزیان را بدانائے مبدل ساختہ بجادہ ضلالت رہ گرا می گردانید۔ ہرگاہ کہ

خبر وحشت اثر تسخیر نمودن بهادران سرکار تهانه قصبه بودن بسمع احتشام جنگ
رسید جمعیت دوازده هزار بار وبست ضرب توپ از تمامی فوج خود انتخاب
کرده بسرکردگی دلاور جنگ وابو میان مهدوی وامان الله خان وغیره جمعداران
ورساله داران نامی ودیگر دو سردار راجپوت از قرابتیان راجه باسیکال
بمقابله گهانسی میان روانه نموده جمعیت مذکور از گهاٹ موضع کشتاپور عبور گنگ
نموده در عرصهٔ اندک قریب بودن رسید ازانجا جمعیت سرکار عالی از حصار بیرون
برآمده صف آرا گردیده مقابل گشت - فرنگی مذکور باضراب صاعقه کردار چنان
آتشبازی نمود که قدم استقامت فوج سرکار عالی بلغزش درآورد قریب بود
که صورت انتشار واقع شود وسواران فوج مخالف بمعاینه تفرقه فوج سرکار دانستند
که فتح نصیب مایان گردید از راه غرور وخودپسندی با وصف مناهی دلاور جنگ
فرنگی از جای خود حرکت کرده یورش نمودند - درین اثنا گهانسی میان با جماعة
قلیل که قریب دوصد سوار آزموده کار یک طرف استاده بود بر فوج مخالف
از کمینگاه اسپان تاخته جنگ بهادرانه وکارنامه رستمانه بظهور رسانیده بافضال
الهی ونیروی اقبال خداوندی فوج مخالف را شکست فاحش داده منهزم
گردانید - وابو میان مهدوی وامان الله خان ودیگر دو سردار از قوم راجپوت
همه انها را سر بریده بنوک سنان انگشت نمای خاص وعام گردانیده دو
زنجیر فیل بانشان ونقاره که در حوضه آن خریطه های خزانه معمور بود تسخیر
غنیمت کرده شادیانه فتح وظفر بنوازش درآورد - وقتیکه فرنگی مذکور
نقشه فوج خود ابتر دیده با جماعت پلٹن خود بطور قواعد قلعه مستحکم ساخته تمام
روز بمیدان کارزار توپ بازی نموده ازانجا بوقت شب رجع قهقری
کرده باز بمقام کشتاپور رسیده همه گریختگان وهزیمت خوردگان را باطمینان

خاطر جمعی نسر اهم آورده باز بمقام جنگ متوجه گردید وبعضی سواران فوج مخالف
از میدان کارزار گریخته به پناه قلعه بالکنڈه متواری شده بودند در ان ایام نواب
ابراهیم منورخان المخاطب بخان زمانخان بهادر یکی از امرای بادشاهی کلید
حراست آن قلعه بدست اختیار خود داشت سواران مفرور را اندرون آبادی آمدن
نداد و قریب بود که اسپان و پایوان آنها را حکم فتوح داده به تنبیه پردازد درینصورت
سواران مذکور ازین معنی آگهی یافته بهزار ندامت و پشیمانی از راه رود گهاٹ عبور
گنگ نموده داخل نرمل شدند۔

ذکر عزیمت معودن افواج امرایان حضور بنابر کمک گهانسی میان و دیگر وقائع

جنگ کشتاپور

چون فوج مخالف شکست یافته رو بهزیمت نهاد گهانسی میان بنابر اطلاع حضور
عرضداشت متضمن نوید فتح وظفر با فتوحات دو زنجیر فیل و نشان و نقاره
و احوال کشته شدن سرکرده های فوج مخالف ارسال داشت۔ بندگانعالی
بملاحظه عرائض و فتوحات بر جرأت و مردانگی آفرین و تحسین فرموده با خلعت
جواهر و شمشیر کمر بخطاب محمد حسام الدینخان بهادر سردار جنگ سرفراز و ممتاز
ساخته افواج دیگر از حضور بکمک بهادر مذکور مثل شرف الدوله بهادر و زور آور جنگ
و حشمت جنگ و سیف جنگ و امجد الدوله وغیره رساله های سائر و جاگیر
داران قریب چهل هزار سوار و پیاده روانه فرمودند ملحق شدن افواج کمکی بهادر
مذکور از مقام نومدن کوچیده بقصبه بالکنڈه که از کشتاپور سه کروه فاصله دارد
در تالاب حضرت شاه بڈھن صاحب قدس سره مضرب خیام نمود۔ من بعد

بیکبک امرا با فوج خود باآمده شریک شدند و فرنگی مذکور که بر موضع کشتا پور قیام داشت باستماع آمد آمد فوج سرکار از راه خیرگی و شورشیتی اکثر بر گہی لشکر فیروزی دست تطاول دراز کرده مصدر اذیت و غارت میشد و گہانسی میان میر لشکر با دیگر امرای نامدار مصلحت و مشورت کرده به تنبیه فرنگی عازم گشتند. از صبح تا شام فیما بین معرکه توپ و تفنگ ماند. چنانچه دران جنگ احتشام جنگ در لشکر فرنگی از نزل رسیده حاضر بود قطع نظر فرنگی مذکور آخر آن روز غلبه فوج فیروزی زیاده از دائره امکان دیده با ساز و سامان اضراب و دواب با همگی لشکر خود عبور گنگ کنانیده بر موضع کانڈلے که پنج کروه از نرمل واقع است مقام نموده و فوج سرکار عالی بفرنگی قرار واقعی چشم نمائی کرده باز بمقام بالکنڈه فائز گشته عشره محرم شریف دراینجا گزرانیدند دران ایام این عاصی کاتب الحروف بسن ۱۳ سیزده سالگی بوده از بالا حصار قلعه بالکنڈه تماشای جنگ کشتا پور می نمود.

ذکر متوجه شدن بندگانعالی خود بدولت و اقبال از فرخنده بنیاد حیدرآباد و تسخیر نمودن قلعه جگتیال و غیره احوال که دران ایام رو داد

هر گاهکه خبر فیروزی اثر ظفر یافتن سردار جنگ بهادر بر فوج مخالف بسمع نواب شمس الامرای مرحوم رسید دوگانه شکر بدرگاه فتاح حقیقی بجا آورده آنچه فتوحات فیل و نشان و نقاره و خزانه که فتوحات بودن بدست آمده بود با عرایض بهادر مذکور بنظر حضور گزرانید. بعد روانه شدن افواج امرایان سابق الذکر بکمک بهادر مذکور بندگانعالی خود بدولت علم نهضت برافراشته متصل باغ گور دهنداس چندی مقامات فرموده از اینجا بکوچهای متواتر بقصبه ایلواره جلوه تازه بخشیده ایام عشره

شریف که شروع سال ۱۰۹۸ سنه یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری بود گذرانیده
از اسنجا ماهیچه رایات عالیات حوالی قلعه جگتیال تابان و درخشان گردید سید
ظفر المامس از طرف مخالف بحراست آنقلعه نامزد بود دیو رو د موکب اقبال
باجاه و جلال خداوندی مدت بست یکروز با توپ و تفنگ شرط قلعداری بجا آورده
آخر الامر بشرف آستان بوس بندگان حضور مشرف گردید و بدستور سابق
بقلعداری جگتیال و بخطاب ظفر المامس خان بهادر سرفراز گردید بعد مفتوح
شدن قلعه مذکور لشکر ظفر پیکر از راه کترمیال و کورتله و منت پلی و موضع یالم
جلوه ریز انوار گشته هرگاه که سواری خاص بنزدیکی قلعه بالکنده رسید سردار جنگ
بهادر و غیره امرایان مذکور که بمقام بالکنده مقام کرده بودند با جماعت خود جوق جوق
جوق و دسته دسته صف آراسته با دای لوازم اداب و تسلیمات پرداخته
بحصول دولت رکاب سعادت مستفید کامیاب گشتند غرضیکه آن روز
هردو فوج ظفر موج باهم ملحق شده بموضع گشتاپور رونق مقام بخشیدند
روز دویم که آب گنگ پایاب بود در موضع کانرلے مضرب خیام فرمودند

ذکر محاربه نمودن سیدی یاقوت با فوج سرکار و دستگیر شدن نامبرده بدست

بهادران کارزار در میدان تالابچه موضع سرکاپور و چیتیال

سواران متفرقه فوج سرکار متصل قلعه چیتیال بطریق سیر و شکار بفاصله دور نمایان
گشتند و فوج که پائین قلعه مذکور فرود آمده بود میگویند که آن روز احتشام جنگ
بنابر بندوبست قلعجات و شهرپناه نرمل رفته بود بسبب فوج خالی از سردار بود با استماع
آمد آمد فوج متفرقه سرکار هشیار گشته رجوع بمقابله گردید و قلعدار زنها لالے قلعه

چٹپال آغاز توپ و تفنگ نمود۔ چنانچہ از صدمات گولہ ہائے پیہ در پے اکثر شاخہا
درختان انبہ و صحرائے بر زمین افتاد و افواج سرکار تہور و دلاوری داد مردانگی
داده با فتح و ظفر باز بہ لشکر فیروزی ملحق شدند۔ دران ہنگام آرائے صوف جنگ
پسر تہور جنگ بہادر شرف الدولہ بضرب گولہ جام شہادت چشید۔ چنانچہ نشان
مزارش در موضع سنیس پلی واقعست سیوم آن روز در ولسیت پایگاه خاص
رسالہ محمد عظیم خان و غلام امام خان و امجد الدولہ و سردار جنگ و زور آور جنگ
با افواج مغلیہ ہائے کلاه پوش و دیگر افواج امرایان عظام اراده یورش نمودن
بر قلعہ مذکور پیش نہاد خاطر داشتہ و خود بدولت سند گا نعالی محاذی قلعہ چٹپال
پشتہ کوه رونق افزا شده ملاحظہ افواج می فرمود۔ کہ درین اثنا سیدی یاقوت
نام و میر صاحب و مقرب بدار وغگی توشکخانہ و خزانہ و دیگر رسالہ ہائے عرب
و حبشی و روہیلہ کامروا و کار فرما بود و تہور و مردانگی و دیانت خیر خواہی ذی اعتبار
و معتمد علیہ بود۔ چونکہ احتشام جنگ خبر تسخیر شدن قلعہ گکنپال و منحرف گشتن
سیدی ظفر الماس قلعدار نمک پرورده قدیم و ملازمت نمودن بہ رہنمونی عقل
صواب نمائے خود بحضور سند گا نعالی شنید بر تمامی گروه حبوشان و غلامان
بکمال غضب و غصہ مورد عتاب گشتہ بہ بیوفائی این طائفہ سخنے درشت
نفرین و کلمات ناسزا و غیر آئین بر زبان آورده حرف بے اعتبار و فدویت نہاد
دران وقت سیدی یاقوت ہم در زمره سامعین حاضر و الفاظ ناسزا بر خاطرش
ناگوار گذشت۔ از ان روز منتظر وقت بود۔ اتفاقاً افواج سرکار بمیدان کارزار
نمودار گشتند بمقتضائے نشہ غیرت با جمعیت یکہزار عرب و روہیلہ و حبشی
قلعہ چٹپال را گذاشتہ بمقابلہ فوج سرکار کمر ہمت بر بست چونکہ نزدیک تا لاکچہ
سرکا پور رسید شاہبازان فوج سرکار منتظر شکار رقابو می جستند۔ یکبارگی از

بهادر طرف اسپان تاختہ بایکدیگر پیوستند فیما بین پیادہ وسواران چنان معرکہ جنگ وجدال بظہور رسید کہ تا حال مردم دیرینہ یاد میکنند و آئندہ ہم یادگار زمانہ خواہد ماند۔ غرضکہ بہادران سرکار ہمہ آنہا را کشتہ و مجروح ساختہ سیدی یاقوت کہ در میدان معرکہ جراحت ہا برداشتہ خون چکان افتادہ بود۔ زندہ دستگیر کردہ بحضور آوردند۔

ذکر ملازمت نمودن احتشام جنگ باستصواب ماماصاحب ایلچی حضور رونق افزا شدن بندگانعالی بہ ترمل بسیر و تماشای ابراہیم باغ روانہ شدن احتشام جنگ بصوبداری بلدۂ ایلچپور

بعد شکست یافتن جمعیت سیدی یاقوت و اب رعب اقبال عدوما ل خداوندی بر فوج مخالف چنان استیلا یافتہ کہ ممکن نبود کہ بار دیگر کسے نام مقابلہ جنگ بر زبان آرد ہمہ اعیان وارکان دولت دم سرد و رنگ زرد گشتہ ہوش وحواس باختند۔ دران حال والدہ احتشام جنگ عرضداشت متضمن عفو تقصیرات کہ این فدوی صرف خانہ زاد از ایام خورد سالگی پرورش یافتہ ونمک پروردہ جناب بندگانحضور است از راہ خود پسندی ونا تجربہ کاری بر سخن شنوی عمل نکردہ غریق لجہ یاس وندامت گردیدہ حرکاتیکہ بمقتضاے کم طالعی قسمت ونا مساعدت ایام ازو بظہور رسیدہ بسزاے اعمال ونتیجہ افعال خود رسید امید وار فضل وکرم خداوندی آنست کہ عفو جرائم خانہ زاد وموجب امن وجان بخشی این ذرہ بیمقدار از تفضلات مہر کرم در آفاق عالم شایع وہویدا گردد جناب

خداوندی بعد ملاحظہ عرضی از راہ ترحم و بندہ نوازی ماما بڑن اصیل را با تحفہ ہار گل
کہ تالیف قلوب یک جہان جزوکل دریں شمیمش مضمر و مخمر بود برائے دیدن اعتنام تنگ
روانہ فرمود۔ ماماے مذکور کہ جہان دیدہ و دیرینہ روزگار بود اجد دعا و بلا ستائی
ہار گل در بر انداخت۔ بمجرد خوشبوے گلاب دماغ نخوت ابلغ کہ لبریز از فساد و بغاوت
و آئینہ خاطرش مملو بزنگار قساوت بود مصفا و معطر ساخت۔ ماماے مذکور بکلمات
فہمایش طفلانہ و سخنان لعذر و بہانہ مزاجش را در آغوش دلجمعی قرار دادہ چنان محو
و مشتاق ملازمت گردانید کہ مضطربانہ بر اسپ ترکی سوار شدہ ہمراہ ماماے مذکور
بملازمت حضور شتافت۔ بندگانعالی بعفو تقصیرات سابقہ و زلات لاحقہ پرداختہ
بانواع توجہات و عنایات سرفراز ساختہ باطمینان و دلاسا باز بمقامش روانہ فرمود
از ان روز جنگ و پرخاش موقوف گردید و صورت صلاح بظہور رسید روز دیگر
حکم حضور باحتشام جنگ شرف صدور یافت کہ والد آنخانہ زاد عمارت ابراہیم باغ
بکمال درستی و خوشنمائی تیار کردہ میخواہم کہ با بند و بست محلات بسیر آن باغ پردازم
حسب الحکم خداوندی نامبردہ تمام مستورات و علائق خود از محلات باغ برآوردہ
متصل عیدگاہ ڈیرہ ہا استادہ کنانیدہ داخل گردانید و محلات باغ خالی ساختہ
بنظر بندگان حضور گذرانید چونکہ بند و بست باغ با درو دیوار شہر پناہ از ملازمان
خاص قرار واقعی صورت گرفت خود بدولت و اقبال رونق افزاے شدند۔
اثنا ءجا بہ نواب مشیر الملک بہادر حکم اقدس شرف نفاذ یافت کہ جمع و خرچ ملک و مال
و جواہر و خزاین وغیرہ کارخانجات از متصدیان تعلقہ نرمل دریافت کردہ بملاحظہ
حضور بگذرانند۔ حسب الحکم خداوندی حساب دریافتند مبلغ یک کروڑ روپیہ نقد
سواے از قسم جواہر و زر و زیور وغیرہ کارخانجات فیلخانہ و شترخانہ و طویلہ اسپان
و اضراب انبار غلہ و ذخیرہ سرب و باروت بکلہم اثاث البیت یک کروڑ روپیہ

برآمد و باقی ہمہ بصرف عمارت و فوج متصرف گشت بعد فتح حصار نرمل و بندوبست
تمامی تعلقات بیرون مدت چہل روز بسیر و تماشاے محلات باغ پرداخته بفتح فیروزی
مراجعت بحیدرآباد فرمود بکارپردازان کارخانه جنسی حکم اقدس شرف صدور
یافت که آنچه اضراب عمده از قسم پنجرس و بڈہات باشند تعلقه گولکنڈه برسانند
و اضراب آہنی فیل و تبایر شہرپناه نرمل لقار رضرور واگذارند ۔ چنانچه اہلکاران
جنسی مامور بکار شده بتدبیر تدریج بحیدرآباد برده مابقی ذخیره سرب و باروت
و گوله ہاے آہنی و اجناس مس و برنج و بڈہات لیس مانده کارخانه توپ ریزی
وغیره سامان و بنادیق و جزائر و بان و رہکله فراہم شده مدتہا که ہریک جنس لشمار
مبلغ ہزارہا حساب بیش از دائره تعداد و موازنه بیرون جابجا در کوٹھ جات مقفل و سربمہر
داشته خدمت قلعداری و عملداری نرمل باجمعیت دو ہزار سوار و سه ہزار پیاده
ہلسے احتشام و شصت اسم منصبداران متعینه بالاحصار قلعه نرمل مقرر فرموده از
تغیری احتشام جنگ بنام میر امام علیخان بہادر برہان الدوله معزز و سرفراز
فرمودند و احتشام جنگ را بصوبداری بلده ایلچپور شرف رخصت ارزانی
فرمودند مدت دو نیم سال حکومت نمود ۔

سبب کندیدن محلات ابراہیم باغ و روانه شدن جوبینه وغیره بحیدرآباد

ہرگاہ که احتشام جنگ بشرف رخصت حضور فائز ایلچپور گردید بعد چندروز به تیاری
عمارت مجلس القران مزین و ترکیب منشین پرداخت ۔ میگویند که متصل المقام
یکمنزل بنگله قدیم موسوم به سبز بنگله بنا کرده نواب غفرانمآب آصفجاه بود چونکه
خود بدولت از انتظام گردآوری صوبه برار فارغ شده بنا بر چھاونی بایلچپور رونق افزا
می شدند ۔ اکثر اوقات دران بنگله جلوس می فرمودند لہذا ہمه وضیع و شریف

ساکنان شہر تبرکاً حفظ آداب آن بنگلہ منظور داشتہ باحتیاط وحفاظت مکان فراش وغیرہ مردم خدمتی مقرر کردہ بہ نگاہداشت می پرداختند۔ صوبہ مذکور آن بنگلہ محل عمارت محلسرائے خود تصور کردہ از بیخ برکندہ سنگ وخشت آنجا بہ تعمیر محالات خود صرف گردانید۔ واقعہ نگاران سرکار از بے اعتدالی صوبہ مذکور درحضور معروض داشت بندگانعالی را بملاحظہ عرائض برخاطر مبارک کمال تاسف وناگوار گذشت مشیر الملک بہادر عرض کرد کہ معاوضہ شرارت وبے اعتدالی آن بدکردار این غلام جان نثار محالات ابراہیم باغ کہ در نرمل است از بیخ وبنیاد کندانیدہ بحضور میرساند۔ ہمون وقت بنام میر زین العابدین خان پسر برہان الدولہ کہ بتعلقداری نرمل مقرر بودند حکم حضور شرف صدور یافت چنانچہ دو ہزار کمانی ویک ہزار رسالہ سید فخر الدین برین کار مامور شدہ محالات مذکور کندیدہ بحیدرآباد بردند۔ در حیدرآباد روشن بنگلہ وپنج محلہ کہ شنیدہ می شوند تمام چوبتیہ محالات نرمل درآنجا صرف شدہ۔

ذکر حکومت نواب برہان الدولہ بہادر بہرام جنگ

سید عاقل خان لب چاک یکے از منصبداران بادشاہی دراوایل ساکن جالندر وثانی الحال در قصبہ سرسی بود وباش داشتند بعد وفات خود چہار فرزند یادگار گذاشت۔ اول سید اکبر خان دوئم سید اصغر خان۔ سیوم سید غیرت خان۔ چہارم میر علیخان۔ چنانچہ سید اکبر خان بواقعہ نگاری احمدنگر وسید غیرتخان بواقعہ نگاری سیکاکول مامور ومعزز بودند۔ و میر امام علیخان درحضور نواب غفرانمآب حاضر باش دربار می بود۔ بعد چند روز در عہد ریاست نواب ستطاب معلے القاب میر نظام علیخان بہادر

بندگان عالی بہ محنت وکاردانی مورد الطاف وعنایات گشتہ بخطاب برہان الدولہ
بہادر بہرام جنگ وبصوبداری بلدہ ایلچپور سرفراز گشتند بعد تسخیر قلعہ نرمل ۱۱۹۸ سنہ
یکہزار یکصد ونود وہشت ہجری از ایلچپور بطلب حضور گشتہ از تغیری فرخ مرزا خان
بہادر احتشام جنگ بعہدہ قلعداری ونیابت پنجمحال نرمل باجمعیت پنج ہزار سوار
واحشام ومنصبداران وبے اسپان متعینہ قلعہ نرمل سرفراز فرمودہ خود بدولت
واقبال بندگانعالی مراجعت بحیدرآباد فرمودند۔ بعد چند ماہ مشیر الملک بہادر
مدار المہام از خان مسطور بنوعے آن گذار خاطر پیدا کردہ درحضور عرض نمود کہ تعلقہ
نرمل از قدیم الایام آباد وسیر حاصلست اگر حکم شود بعنوان تعہد رقم مبلغ سرکار
مقرر کنانیدہ مستاجر دیگر بران دیار فرستادہ آید۔ ارشاد شد کہ بہتر است۔ چنانچہ
دربنیاب احکام حضور بنام خان مذبور شرف نفاذ یافت کہ رقم تعلقہ پنج محال نرمل
بہ تعہد مبلغ پنج لک روپیہ درحضور قرار یافتہ باید کہ از زمینداران وتعلقداران آنجا
قبولیت ہائے مبلغ مذکور نویسانیدہ درحضور ارسال دارد خان مزبور ہمہ زمینداران
تعلقداران مذکور راپیش خود طلبیدہ گفتند کہ احکام حضور بدین منوال شرف صدور
یافتہ اگر از دست شما با بجائے این رقم می شود قبولیت ہا نوشتہ بدہند نامبردہ
ہا بموجب گفتہ بہادر مذکور بایکدیگر صلاح اندیشیدہ فرد کیفیت جمع تعلقہ مبلغ سہ لک نیم
روپیہ نوشتہ گفتند کہ سوائے این رقم یک حبہ زیادہ وصول نمی شود ونرسنگراو
نامی زناردار برہن بنکاجی پنڈت دیوان ایلچپوراران سابق الذکر در عمل مبارز الملک
مرحوم بہ پیشکاری دیوانی مامور بود بعد تغیری احتشام جنگ متصدیان سرکار عالی
بعلت محاسبہ گرفتار ساختہ درحیدرآباد نظربند کردہ بودند۔ درآنحال زمینداران
تعلقہ نرمل دانستند کہ راؤ مذکور از قدیم الایام بکیفیت تعلقہ مذکور واقف ومحرم راز
است۔ بلکہ دربہر یکسال معمور بعنوان پرداخت مابان خواہد کوشید۔ اگر نیابت نرمل

بنام نامیش مقرر شود فهو المراد است۔ همچنین اندیشه بجاے خود قرار داده مخفی
از راو مذکور طریق رسل و رسایل مرعی داشته نوشتند که احوال پنج محال نرمل
از ایشان هیچ پوشیده و پنهان نیست فی الحقیقت ایشان از ما هستند۔ بهر صورت
به تعهد مبلغ پنج لک روپیه این تعلقه از سرکار قبول کرده درینجا تشریف بیارند۔ یا
بجاے رستم سرکار باین و همین نسبتی و تردد نموده خواهد شد۔ خاندان راو ورباه
بازی و موشک دوانی زمینداران سرکار آگاه نبوده مدبر اعتبار نوشته زمینداران
باطل سرانجام فرد کیفیت مبلغ سه و نیم لک روپیه در حضور ارسال داشت
مدار المهام ملاحظه فرموده راو مذکور را طلبیده گفت تو که واقف آندیار هستی تعلقه
نرمل بتو ارزانی میکنیم چند روپیه وصول خواهی کرد۔ راو مذکور عرض نمود که اگر دست
حمایت خداوندی بر سر فدوی باشد تا مبلغ پنج لک روپیه وصول کرده خواهد شد
مدار المهام فرمود اگر مبلغ هفت لک روپیه قبول میکنی ترا همین وقت از قید
رهائی کنانیده از خلعت آن علاقه سرفراز کنانیده خواهد شد۔ راو مذکور هر چند
ابا و انکار نمود که نمی شود۔ لاکن پیش خداوندان سخن انکار کسے پذیرا می شود۔
قطع نظر مدار المهام در حضور عرض کرد که برهان الدوله با وصف دیانت و امانت
رستم تعلقه نرمل مبلغ سه و نیم لک روپیه مقرر کرده فرستاده اند۔ نرسنگراو
نامی زنار دار قدیم واقف آندیار معروض میدارد که مبلغ هفت لک روپیه
معه نذرانه سرکار سال بسال داخل سرکار میکنیم حکم شد که طلبید۔ همو نوقت
راو مذکور را بخلعت تعلقه مذکور سرفراز فرموده کرپا شنکر و کیشو راو نامی زنار داران
ساکن اورنگ آباد بطور امین همراه صوبه نرمل مرخص فرمودند۔ بعد آمدن
راو مذکور برهان الدوله بهادر میر زین العابدین خان فرزند خود را بقلعداری
نرمل گذاشته بحیدرآباد روانه شدند۔ مدت ششماه عمل کردند۔

ذکر حکومت نرسنگه راو بن بنکاجی پنڈت

هرگاه که عمل نرسنگ راو تعلقداری نرمل رسید تمام غربا و رعایا را در شکنجه بلا اسیر مبتلا گردانید بقول آنکه ـ

بیت

چه خواهد که ویران کند عالمی ‌‌‌‌ نهد ملک در پنجه ظالمی

عمل راو مذکور کم از آفت آسمانی و بلاے ناگهانی در حق رعایاے بیچاره نبود ـ زیرا که راو مذکور از احوال هر یک آسامی زمیندار و از سرمایه هر یک تعلقه که در عمل نواب مبارز الملک دهونسه بے اذیت جور و جفا پرورش یافته بود مرفه الحال شده بودند وقفیت کلی داشت ـ مثل مشهور است که خدا زمیندار را عامل نسازد و دادنے را بکار عمده و عمده را بکار دادنے مامور نگرداند غرضیکه بعد آمدن راو مذکور تمام رعایا و زمیندار تعلقه رجوع آوردند و از مرکوز خاطرش آگهی یافته هوش و حواس باختند ـ در باب نوشتن قبولیت هاے مبلغ رقم سرکار هر چند تعذر ها نمودند لاکن از راه جبر و تعدی نویسانیده شروع تحصیل نمود در سال اول بهزار شدت رسواے مبلغ سرکار بمعرض وصول آمد و در سال دویم تمام پٹیل و پٹواری تعلقه و دوکانداران اهل حرفه و کارکنان کالی و محترفه آنها را مقید ساخته مال و مویشی و زر و زیور از خانه آنها بغارت آورده داخل سرکار نمود بعضے آسامیان معتبر را جهته پا بجاے از سرکار بدر ختان آویخته بزد و کوب شلیاق بازی پوست از بدن می زدود و بسبب شدت عقوبت بسیار کس تاب جور و اذیت نیاورده بجان مردند و بسا رعایاے مفلس کاسه گدائی بدست گرفته محتاج نان شبینه گشتند تاوان و مصادره باینقدر که از هر یک آسامی بدفعات مکرر و سه کرر گرفت ـ در سال سیوم باجتماع کافه رعایا هول و هراس و تفرقه بیدادی پیدا شده از کریت وطن راه

غربت پیش گرفت بطرف ایدلاآباد و بہادی و کابرولوری و چاندہ و ناگپور
ہرجا کہ پناہ امان یافتند قرار گرفتند۔ درسال چہارم و پنجم ہمہ دیہات
تعلقہ رو بویرانی آوردہ بجز غارتگری و تاراجی خانہ ہاے رعایاے مابقی جا نماند
مبلغ دو لک روپیہ نماندہ و بقایاے زرسرکار زیادہ باقیماندہ آوازہ ظلم و تعدی
در اطراف و اکناف اشتہار یافتہ۔ بلکہ بسمع مبارک بندگانحضور پرنور ثالث
السیمعنی رسید۔ متصدیان حضور پرعوض بقایاے زرسرکار تنخواہ محمد حسین خان
داروغہ مشعلچیان حضور کردند۔ خان مذکور بہ نرمل آمدہ سختی و سزاولی آغاز نمود
راؤ مذکور ہرچند کہ بہ پابجائی زرتنخواہ دست و پا تدبیر بر زمین زد لاکن بہ سبب
ویرانی تعلقہ از کسے جا بدست نیامد۔ آخرش در دام محاسبہ گرفتار ساختہ
بحیدرآباد بردہ در فولخانہ محبوسان فرستادند۔ چنانچہ موضع ہاے ویران
شدہ عمال نرسنگ راؤ تا حال آباد نشدند۔ مخفی نماند کہ تعلقہ پنج محال نرمل
از عہد سرپاراؤ و گنگاراؤ چنان آباد و سیر حاصل بود کہ احدے از عمال ثانیات
ظلم و تعدی و گاہے از آسیب سختی و سزاولے شور فغان نکردہ چونکہ عمل ہبارزالملک
دہونسہ رسید او ہم بدستور عمل ماسلف عمل کردہ بر احوال رعایا نظر غور داشتہ
مبلغ سرکار بخوشنودی و استرضاے آنہا میگرفت۔ باوجود چندے فوج و حشم
کسے مقدور نداشت کہ پرکاہ را اذیت دہد و برخلاف قول تک حبہ گیرد در منصورت
جمیع کافہ انام در عہد امن و امان مرفہ الحال بودہ بتکثیر زراعت و عمارت میکوشیدند
و مال واجبی سرکار بروقت تحصیل می رسانیدند۔ راؤ مذکور کہ از مدت با
تماشاے این گلزار ہمیشہ بہار بود گلہاے خاطر خلایق را بسموم جور و اذیت
افسردہ و پامال ساختہ در مظلمہ جاوید خود را گرفتار و بدنام گردانید۔ بقول آنکہ

نظم

خرابی و بدنامی آید بجور ∴ رسد پیشین این سخن را بغور

مدت چهار سال و چند ماه حکومت کرده همراه تنخواه دار مذکور روانه حیدرآباد گردید

ذکر حکومت راجه شنکر نایک بن گوبند نایک بهونک

گوبند نایک بهونک قوم برهمن از قدیم الایام ساکن قصبه آرمور پرگنه بالکنده پیشه تجارت و دوکان ساهوکاری می نمود - نامبرده بسیار آدم رسا و متدین و نیک نیت بود در بلده اورنگ آباد و پونه و حیدرآباد و غیره دوکان ساهوکاری می داشت - چونکه تعلقه آرمور بنام مبارز الملک بهادر تفویض یافت نامبرده را کار آزموده و ذی حوصله تصور کرده فرمود که دوکان شما در نرمل هم باشد نامبرده قبول کرده گماشته خود را در نرمل فرستاده داد و ستد ساهوکاری جاری ساخت - هرگاه که دهونسه مذکور از سفر کرناتک به نرمل آمد نایک مذکور را از آرمور طلبیده بخدمت فوطه داری خزانه سرکار مامور ساخت چونکه غلام سید خان بهادر سهراب جنگ از قلعه اوسه به نرمل رسید چنانچه پیشتر این احوال مذکور شده بود القصه دران ایام نایک مذکور بمشاوره طرفین و مصالح فیما بین بمقتضائے عقل رسائے خود شریک حال بوده لوازم نظرت مراسم آداب دیانت بقدر حوصله خود بجا می آورد - درین صورت نامبرده منظور نظر الطاف و عنایات آن هر دو امرائے ممالک آرائے گشته اکثر برسائی فهم و فراستش آفرین ها می فرمود - هرگاهکه سهراب جنگ بهادر به نیابت نواب مبارز الملک دهونسه از نرمل روانه حیدرآباد گردید بعد چندے بمدارج اعلائے دیوانی حضور مشرف گردید - همدران عرصه قریب دهونسه مرحوم نیز رخت هستی بمنزل بقا کشید - نایک مذکور در عهد حکومت احتشام جنگ از خونریزی خلایق نقشه دربار ابتر دیده همراه

جمال الدینخان ولچھمن پنڈت براے حیدرآباد گشت و انچہ ہنڈویات و عوض
نقدیات بابتہ نذرانہ حضور کہ حوالہ او شدہ بود داخل خزانہ حضور ساختہ رسید انتش
بہ نرمل فرستادہ از محاسبہ بفکر گشتہ خود در دوکان حیدرآباد اقامت گزید
بعد چند روز بشرف ملازمت دیوان مدار المہام مشرف و مورد توجہات و عنایات
گردید۔ دیوان مسطور بپاس تعرف سابق و خدمتگزاری واثق در سلک امیدواران
فضل و کرم جا دادہ بآمد و رفت دربار عز و امتیاز بخشید و ہر یک کار خدمت
لایق از حضور می برآمد بنا یک مذکور حکم می شد۔ نامبردہ بحسن و خوبی بانتظام
آن کار پرداختہ بعرض حضور می رسانید۔ چنانچہ در سفر نرمل نیز ہمراہ رکاب
عساکر فیروزی حاضر بودہ اخبار باطنی ہر روز بنظر حضور می گذرانید بعضے مہمات
کہ در سرکار دیوان بفکر و تدبیر تسخیر نرمل شریک مصلحت می بود ہر گاہ کہ قلعہ
نرمل وغیرہ قلمرو دہوت مذکور بتصرف اولیاے دولت آصفی درآمد دیوان
مذکور نایک مذکور را دیانت دار و کفایت شعار تصور کردہ در ولمبنت ملک
تسخیر موازی پنج محال نرمل کہ حاصلش مبلغ پنجاہ و دو لک روپیہ بود مقرر
و تفویض گردانید۔ نایک مذکور مدت دوسال بانتظام ملک و مال پرداختہ
و رعایا را بہ نیک نیتی خوشدل و آباد داشتہ از کیسہ ہستی نقد حیات را
بخازن بقا سپرد۔

ذکر حکومت راجہ شنکر نایک مخاطب براجہ بیجو نبت بہادر

راجہ مذکور در حیات پدر ہشیار و کاردان بود در دریافت معاملات مالی و ملکی
بہ دور اندیشی و جز رسی توجہ می نمود کارپردازان حضور راجہ مذکور را لایق و
کاردان دیدہ سند بحالی تعلقات و بخلعت جواہر و بخطاب راجہ بیجو نبت بہادر

سرفراز و ممتاز گردانیدند۔ راجه مذکور همه نائبان وقت پدر را به تسلی و دلاسا
خطوط استقلال نوشته همه را بکار مرجوعه آنها بحال و برقرار داشت و
خود با برادران حقیقی و عموی مثل بالکشن و سیوراو و راجیسراو و رگهناتهراو
هر یک برادر را بکار و خدمات عمده یعنی خدمات پیشکاری صدر و بخشی فوج
و احشام وغیره امورات خانگی بقدر حوصله و شعور نامزد فرموده خود در ار
اقامت ورزید با نتظام ملک و مال می پرداخت۔ در سنه یکهزار و دو صد
و دو هجری من موهن راو نیکلیه یکے از منصبداران قدیم که در وجه شروط
جمعیت سی صد سوار و پانصد پیاده تعلقه رورور و پوتنگل و کاسرپلی در وجه
جاگیر از حضور مقرر و مفوض بود هرگاه که رایات آصفی بعد تسخیر نرمل به اشتراک
افواج راو پنڈت پردهان رئیس پونه به مهم بادامی و کهند رگڈه تابان و
درخشان گردید۔ راو مذکور دران سفر با جمعیت خود در نوکری سرکار حاضر
نشده بود لهذا بعد مراجعت از سفر مذکور فیما بین مشیر الملک بهادر دیوان و راو
مذکور جواب سوال ناخوشی بمیان آمد جاگیر او را تغیر کرده بنام راجه مذکور
حکم رسید که از تغیری منموهن راو تعلقات مذکور بنام ایشان تفویض یافته
باید که به بندوبست آنها پرداخته بتحصیل شریفه ضبط نماید حسب الحکم حضور
راجه مذکور با جمعیت قلمی و تعیناتی که قریب پنجهزار سوار بار و اضراب وغیره سامان
جنگی عازم رورور گشته بمحاصره پرداخت و هر روز با اضراب صاعقه کردار
شروع گوله باری نمود۔ لاکن ازین جمعیت و اضراب در استحکام بنائے عمارت
قلعگیان هیچ تزلزل نه افتاد بعد یکماه احکام حضور بنام جاگیرداران قلمرو
سرکار عالی شرف نفاذ یافت که در پنولا تعلقه رورور وغیره از تغیری منموهن راو
پنگله بنام بیجونت بهادر تفویض یافته باید که قلعه مذکور تسخیر کرده سپرد راجه مذکور

تماید حسب الحکم حضور افواج جاگیرداران یعنے امیر بیگ خان بهادر و حشمت جنگ
و تهور جنگ و زورآور جنگ و روشن خان و دولت خان وغیره امرایان بلند
مکان و دیگر افواج راجه هاے کولاس و قندهار و ماهور که قریب پنجاه هزار
سوار پیاده از هر سو شتافته بمحاصره قلعه پرداختند و بضرب گوله هاے
توپ و گرنال و کلنگ دیدن نقب و صلابت کوچه تدبیر ها بکار بردند لکن بحزم
و هشیاری راو مذکور هیچ تدبیر بکار نیامد مدت پنج ماه چند یوم از توپ و تفنگ
جوابدهی نموده آخر سشں بسبب کمی غله و عدم حرب و بارود تاب مقاومت
نیاورده بوقت شب مورچه شکسته مردانه وار بیرون برآمده سمت قلمرو
پنڈت پردهان جاے امان و پناه گرفت راجه مذکور به بندوبست قلعه
و تعلقه پرداخته در حضور عرض داشت نمود که به یمن عنایات ایزدی و اقبال
خداوندی این فدوی را تعلقات بسیار گشته و سرانجام دادن چندین تعلقات
بدست بنده امر دشوار اگر بقدر حوصله فدوی که بسرانجام دهی و خبرگیری
آن پرداز عنایت شود البته بانصرام کار خواهد پرداخت - عرضی مرسله
بنظر حضور منظور و مقبول شد - منجمله تعلقات پنجاه و دو لک روپیه لعفه
تعلقات موقوف کرده بموجب استدعاے و استرضاے راجه مذکور
مع تعلقه پنج محال نرمل هنگی تعلقات مبلغ بست یک لک روپیه بحال و
برقرار داشتند - درهمان سال مذکور گڈهی موضع انکاپور که متصل قصبه
آرمور واقعست رگمکا ریڈی دیسمکه بنجا و با واخود ساخته با ساز و سامان
حرب خیال بغاوت در سر داشته باداے مالواجبی سرکار تن نمیداد
پس راجه مذکور باطلاع حضور به تنبیه دیسمکه مذکور پرداخته باهمراهی افواج
که برقلعه رود رور محاصره کرده بود [illegible]

چند یوم تسخیر کردہ بضبط تہانہ سرکار درآورد - دسیمکہہ مذکور تاب جنگ
نیاوردہ رو بہ گریز نہادہ غریب الوطن وآوارہ دشت پشیمانی گردید - القصہ
ہرگاہکہ تعلقہ نرمل از تغیری نرسنگراو سابق الذکر بنام راجہ مذکور از حضور
تفویض گشت لنگو پنڈت نام زنار دار کہ آدم خوش خلق و نیک نیت و
خیر خواہ سرکار و رعیت پرور بود - اصلا سنخان دل شکنی وگفتگوے
تند مزاجی از احدے نمی نمود بہ نیابت نرمل مامور گردانید - پنڈت مذکور ہمہ
رعایائے ستم رسیدہ عمل معزول کہ جابجا متفرق شدہ بودند ہمہ آنہارا بقول
وقرار عتبر ودلجمعی وتقاوی دادہ از سر نو آبادی تعلقہ بظہور رسانید رقم
مالواجبی سرکار بتدریجہ وبتدبیر بمعرض وصول آوردہ داخل سرکار می ساخت
دران ایام راجہ مذکور بند وبست جمیع امورات جزوی وکلی معاملہ سرکار مطمئن
خاطر گشتہ موضع کوتور پرگنہ بالکنڈہ کہ از آرمور سمت مشرق چہار کروہ
فاصلہ دارد بہ تیاری گڈہی وبرج وبارہ پرداختہ بنام پدر خود نگویند پیٹہ
موسوم گردانید ودر تعلقہ اندور موضع امراد باگڈہی وشہر پناہ طول ودراز
ویکدست راستہ ہائے بازار باد کاکین پختہ وسفالپوش مابین درست
تیار کنانیدہ بنام شنکر راو پیٹہ آباد گردانید - اکثر درین ہر دو مکان بیشتر
آمد ورفت واقامت میداشت ومتصل موضع پرکیڑ کہ از آرمور یک کروہ
فاصلہ دارد دو کا نہائے دو رستہ تیار کنانیدہ بنام سیوم پیٹہ باسم
والدہ خود موسوم ساخت - دران ایام روزے در مجلس راجہ مذکور خبر
رسید کہ نائب پرگنہ اندور بموضع سرنا پلی ورام مڑک وکورٹ پلی وغیرہ
دیہات علاقہ انتما زمینداری پرگنہ مذکور کمانیشدار سرکار فرستادہ بود در
موضع رام مڑک مردمان زمینداری از راہ بغاوت وخیرہ سری کمانیشدار مذکور را

بجان کشته سرش بریدند و جمعیت همراهی او بعضی را بجان کشتند و بعضی را
بغارت بردند. باستماع این خبر راجه مذکور با جمعیت پنجهزار سوار و پیاده وغیره
اضراب و کرنال از آرمور کوچیده بموضع رام مرک محاصره نموده جمعیت زمیندارنی
از اندرون گڈهی به پناه پشته کوه برآمده به لشکریان راجه تفنگ اندازی
می نمودند فوج سرکار از چهار طرف یورش کرده جمله جماعه مفسد که قریب دو صد کس
پیاده ها بودند همه آنها را ته تیغ ساخته گڈهی مذکور تسخیر کرده از بیخ بنیاد برکندند
از انجا بیشتر کوچ کرده بموضع سرنابلی که جاے اقامت زمیندارنی بود محاصره
نمود تا یک ماه جنگ و جدل مانده آخر الامر ساکنان گڈهی تاب نیاورده بوقت
شب راه گریز پیش گرفتند. سواران طلایه سرکار رسد راه گشته بعضی را
بقتل رسانیدند و چندے کسان را اسیر کردند. میگویند که بوقت جنگ زمیندارنی مذکور
در گڈهی سرنابلی حاضر نبود پیش از محاصره فوج سرکار جمعیت اعتمادی در گڈهی
گذاشته خود بسمتے روپوش شده بود. غرضکه راجه مذکور آن گڈهی را تسخیر
کرده بمفسدان دیگر هم تنبیه و تادیب کنان به فتح و ظفر بآرمور رسید. هرگاه که
ایام نکبت و زوال دولت راجه در رسید دو سال متواتر بارش خاطر خواه
نبارید و در تمام تعلقات گرد و نواح به سبب خشک سالی شور زریاد و فغان
برخاست و در آمدنی تحصیل سرکار نقصان فراوان رو داد و فقره مستزاد برآن
حالت پر ملالت آنکه بعلت سختی و سزاوے تنخواه داران حضور همه تعلقداران
و نائبان راجه عاجز و بجان آمده هراسان شده بودند. درینصورت مبلغ بقایا
سرکار در تعلقات بسیار باقیمانده دران زمان راجه مذکور از هر یک شخصے
صلاح و تدبیر پا بجاے زر سرکار می جست و هر یک بقدر عقل رسائے خود
سخن صلاح میگفت. درانمیان هنمنت راو نامی زناردار ساکن

کنڈل واڑی راکہ فی الحقیقت برہمزن کاروبار کلیات راجہ مذکور بود جہت
تدبیر و پاسبجائے زر سرکار آدم معاملہ فہم و دیانتدار تصور کردہ بخدمت پیشکاری
صدر نامزد فرمود نامبردہ در اندک فرصت بسخنان تملق و چاپلوسی مزاج راجہ
بطرف خود چنان رجوع گردانید کہ آنچہ او میگفت همون می کرد رفتہ رفتہ
در اتفاق برادری صورت نفاق انداخت انیمعنی را عرصہ نگذشت کہ شیخ محمد جان
قلم بردار نواب مشیر الملک بہادر اعظم الامرا با جمعیت یکنیم صد سوار بہ تنخواہ مبلغ
پنجلک روپیہ از حضور ورود گشتہ بتقاضائے شدید پیش آمد۔ ازان جملہ
در عرصہ اندک مبلغ دو لک روپیہ بخانہ مذکور رسانید باقی سہ لک روپیہ از عدم
جائداد بعرض تعویق ماندہ غرضیکہ تقاضائے خانہ مذکور باین درجہ رسید کہ
آب و طعام موقوف کردہ گوشت گاو آوردہ روبروے راجہ نہادند راجہ
مذکور متحمل بار تقاضائے نگشتہ بحکمت عملی خود را از آرمور بموضع گوسنہ بیٹھ
رسانید۔ از ہمہ ارکان و اعیان خود صلاح اندیشیدہ ہمہ ہا باتفاق یکدیگر
صلاح دادند کہ بپاس احتیاط حرمت و ناموس چندے بطرف کمر کہیڑ کہ متعلقہ
راؤ پنڈت پردہان است کنارہ کشیدن مناسب و بہتر است از انجا
عنایت نامہ ہاے حضور متضمن اطمینان و دلجمعی طلبانیدہ باز بآرمور باید آمد
راجہ مذکور کہ از حوادثات دوران مجبور و از عقل شعور معذور بود زیرا کہ مبلغ
لکوک ہا مال و اموال و اثاث البیت پیدا کردہ بزرگانش موجود داشت
اگر در عوض خانگی مبلغ سہ لک روپیہ بہ تنخواہ داران حضور می رسانید
چگونہ باین مذلت و خواری گرفتار گشتہ جادہ آوارگی می پیمود۔ آخر الامر راجہ
مذکور بصوابدید خیرخواہان دولت و زنار داران عالی فطرت بوقت شب از
گوسنہ بیٹھ با متعلقان و خویشان بیرون آمدہ از گہاٹ دود کانون عبور گنگ نمود

به اباراؤ بپیته پرگهنه نرمل رسید از انجا راجا رام پٹیل موضع جام ملاقات کرده
از راه سیونی و نندگاؤن بموضع دبانگی وسویت پرگنه امرکهیڑ رهنمونی نموده تنخواه
داران مذکور باستماع خبر گریز راجه از آرمور هر طرف که راه یافتند درپے سراغش
شتافتند - دران ایام راجوبهائے جمعدار عرف چور کهوریه که در اوایل سفر
سرینگ پٹن همراه رکاب نواب اعظم الامرا بهادر بسیار محنت و جانفشانی کرده بود
بعد آمدن حیدرآباد از راه قدردانی و عنایات خداوندی حکم نگاهداشت سی صد
سوار فرموده بطرف قصبه بهینسه فرستاده بودند و تنخواه مبلغ بست هزار روپیه
بطریق مساعده سواران جمعدار مذکور براجه مذکور عنایت شده بود جمعدار مذکور
چندے سواران جهته وصول و تنخواه بآرمور فرستاده باجمعیت قدیم و سواران
نوملازم بذات در قصبه بهینسه اقامت داشته بود از خبر گریز راجه وقوف یافته
درپے سراغش فی الفور باجمعیت خود ایلغار تاخته موضع دبانگی را محاصره نمود
نایب امرکهیڑ از نمیعنی خبر یافته به جمعدار مذکور گفته فرستاد که تعلقات هر دو سرکار
ذوی الاقتدار واحد است اگر اسامی سرکار شما در تعلقه سرکار اینجانب آمده باشد
مضایقه ندارد شما با قاصد خود مینویسیم درینباب از طرفین هرچه حکم آید بدان
عمل کرده شود پس جمعدار مذکور اسامی همراهی معه راجه مذکور را ذمه آنها کرده از
نایب امرکهیڑ دست آویز گرفته در حضور عرضداشت نمود - چنانچه این راقم
احقر العباد دران تاخت و تعاقب همراه جمعدار مذکور حاضر بود - چونکه راجه مذکور
از آرمور گریخت شیرازه جمعیت ناپابانش ازهم گسیخت بعضے بدست زمینداران
مقید شدند و بعضے بهر سمت که راه یافتند هزیمت را غنیمت شمردند - دران
هنگامه آرائے عزل و نصب لنکوپنڈت از نیابت نرمل موقوف گردید غرضیکه
راجه مذکور مدت شش سال با نایبان سابق و حال حکومت نمود -

ذکر حکومت میر بدر الدین حسین خان بہادر مکرم جنگ

میر مذکور یکے از منصبداران سرکار آصفی ساکن نواح گلبرگہ شریف خاندان مشایخی ہم داشت مدتے در سرکار نواب شمس الامرا بہادر بہ نیابت تعلقہ الن وگنجوٹی معزز و سرگرم بودند۔ ہرگاہ کہ تعلقات سرکار از تغیری راجہ شنکر راو تا ئیک بضبط سرکار خالصہ شریفہ در آمد۔ میر مذکور بذریعہ متصدیان سرکار بروصول سابق مبلغ پنجہزار روپیہ نذرانہ قبول کردہ بہ نیابت پنجمحال نرمل سرفراز گردید۔ میر مذکور پست قد کبرسن با دراک معاملات دنیاداری بصورت مشایخان عقل رسا داشت و از استماع راگ و رنگ شوق زیادہ داشت۔ و بر قص طوایفان خوش آہنگ بدل توجہ می گماشت۔ در سنہ ۱۲۰۷ یکہزار دو صد ہفت ہجری فائز نرمل گردید و بند و بست تعلقات قرار واقعی بظہور انجامید۔ بعد مدت دو سال بندگانعالی خود بدولت و اقبال بسفر علم نہضت برافراشتند۔ میر مسطور فرزند خود را بنام میر احمد در تعلقہ گذاشتہ خود با جمعیت معدودہ ہمراہ لشکر فیروزی رفتہ بود چونکہ بندگانعالی از سفر کہرلہ معاودت کردہ بحیدر آباد رونق افزا شدند و اعظم الامرا بہادر مدار المہام بدست غنیم اسیر پنجہ تقدیر گشتند و میر مسطور نیز یکے از متوسلانش بود۔ دران تفرقہ از جماعت خود آوارگی اختیار کردہ بلباس درویشی فایز نرمل گردید۔ بعد چند روز بمقتضاے قدرت کاملہ آفریدگار رئیس پونہ بنام سواے مادہو راو از بام افتادہ ہلاک شد لہذا در انتظام ریاست تخلل عظیم برپا گشت و تمام اراکین آن دولت بمعائنہ نیرنگی قدرت ہریک بجاے خود آمادہ و ہشیار گشتہ بفکر خود داری افتادند۔ مدار المہام مذکور کہ در یک مکان باغ در گوشہ انزوا بدست آنہا

اسیر و منتظر عنایت افضال قادر قدیر نشسته بود تا به ظهور این واقعه را فتوحات غیبی و امداد لاریبی تصور کرده از ہمہ اما کین آن دولت طریق اتحاد و یگانگی پیدا کرده در ہر یک امور آنہا شریک مصلحت گشتہ بتدریج و تدبیر فسکر رہائی خود از عہدۂ آنان که مخالف بودند بعمل آوردند بقول آنکه ـ

نظم

خمیر مایه دوکان شیشه گر سنگ است　　عدو شود سبب خیر گر خدا خواهد

در سرکار بندگان عالی عرضداشت متضمن طلب افواج ارسال داشت از اینجا اندک جمعیت از حیدرآباد روانه شده به پونه می رسید ہمدران ایام نوشته مدار المہام بنام میر مذکور شرف ورود یافت که انشاء اللہ تعالے اینجانب در عرصه قریب خود را بحیدرآباد می رساند و حسب الحکم حضور افواج سرکار عالی باستقبال اینجانب آمده فراہم شده اند ـ بنا بر اخراجات فوج مبلغ دو لک روپیه از تحصیل پرگنه نرمل جلد ارسال دارند تا حسن مجراے ایشان متصور گردد ـ میر مذکور حسب الحکم مدار المہام مبلغ مذکور با جمعیت پنجاه سوار و یکصد جوان پشتون ولایتی بسرکردگی میر روشن علی جمعدار به پونه روانه نمود ـ بعد رسیدن آنجا مدار المہام بار سیدن مبلغ مذکور و نوازشنامه آفرین و تحسین معزز و مباہی فرموده امید وار فضل و کرم گردانید ـ ہرگاه که مدار المہام مع الخیر و عافیت از پونه فائز حیدرآباد شدند میر مذکور عرائض و نذور متضمن شکریه تشریف آوری و اظہار رسوخ فدویت و خیر خواہی ارسال داشت ـ دران ایام تعلقه اندور و بودن و بھینسه از قبضه مرہٹه ہلے پونه واگذاشت شده بعد دو سال بضبط سرکار در آمده بود معه در جواب عرائض و سند امانی تعلقه بھینسه بنام میر مسطور مرحمت گردید ـ ابعد بند و بست عمل تعلقه مذکور میر مسطور چند روز در نرمل و چند روز در بھینسه آمد و رفت و اقامت می داشت ـ امریلو نام بقال که در سفر که شاید برفاقت میر مسطور

حاضر بود خرچ بیوتات خانگی وغیره از دوکان خودمی رسانید۔ میر مسطور نامبرده را بمعاینۂ عنت خیرخواہی او متوقع امیدوار ساختہ بود لہذا آمدن نرمل نامبرده را بہ نیابت تعلقہ مختار کاروبار گردانیدہ مطلق العنان ساخت۔ نامبرده کہ از قوم کومٹی بود شب و روز در فکر خود بہر سود خود و زیان خلایق کمرہمت بربست و ہمہ رعایائے تعلقہ را بمیزان جور و اذیت سنجیدن گرفت از دست ظلم نامبرده نوبت وصول مالواجبی سرکار باین مرتبہ رسید کہ کسی پٹیل یا اسامی معتبر بنظر رش در آمد بران جمعیت فرستادہ ہیچ زمینداران و نایکان مفسد تاخت و تاراج کردہ مال و مواشی انجا فروخت کردہ داخل سرکار می نمود درینصورت ہمہ رعایا از جبر و تعدی نامبرده عاجز و تنگ شدہ۔ غرضیکہ در عرصہ دو سال تمام تعلقہ رو بویرانی آورد۔ زمینداران تعلقہ نرمل از شدائد غارتگری آن سفاک تاب نیاوردہ درحضور فریاد کردند۔ متصدیان سرکار دریافت احوال نمودہ در اعتبار و دیانت داری میر مذکور فرق آوردند۔ میر رستم علیخان نامی تنخواہ دار بابست پنج سوار از حضور بہ نرمل رسیدہ تقاضائے تنخواہ نمودند در تعلقہ عوض جائداد دریافتند بجز طومار آہ غربا و بقایائے بد دعا و اویلا عوض دیگر بنظر در نیامد۔ آخر الامر چار و ناچار میر مذکور را ہمراہ خود بسجہدرآباد بردند۔ مدت ہفت سال صیغہ حکومت داشت یک چاہ و یک سرائے پختہ در بلغ گوپال راؤ از طرف خود یادگار گذاشت۔

ذکر حکومت عبدالرحیم خان روہیلہ

خان مذکور از قوم افغان ساکن ولایت کابل و قندہار۔ آدم متقی و پرہیزگار بود از نماز پنجگانہ اوقات مامور و از خیرات و حسنات شوق موفور داشت

وهر یوم پنجشنبه به نیاز بزرگان طعام بهتر پخت کنانید و تمام رفقاے خود وساکنین نرمل را تقسیم می کنانید و تعظیم و توقیر علما و فضلا بیشتر می نمود - چنانچه در عهد نواب مبارز الملک بهادر دهونسه با جمعیت یکصد جوان ولایتی در همین نرمل نوکر بود بعد تغیری احتشام جنگ و برهم شدن کاروبار عمله نرمل در سرکار نواب مشیر الملک بهادر نوکر گشته در سفر بادامی و گجندر گڈه لوازم محنت و جانفشانی بجا آورده بعد معاودت از سفر مذکور به تعیناتی تعلقه بیڑ اسیر [illegible] اوقات نمود ازانجا بمقتضاے کشش مقسوم در سرکار محمد وزیر خان جاگیردار تعلقه باسم وغیره با جمعیت سیصد جوان ولایتی و یکصد سوار با قدر منزلت اتفاق رفاقت داشت - مدتها محنت و جانفشانی بکار برده در سفر کهلڈه هم شریک و رفیق بود هرگاه که نسیما بین افواج سرکار و راو پنڈت پردهان مقابله جنگ و پرخاش بظهور رسید - محمد وزیر خان بضرب بان در عماری فیل جان بحق تسلیم گردید و معظم خان بجانشینی قائم مقام گشت بعد صلح طرفین بندگانعالی به معاودت بحیدرآباد فرمودند و تمامی افواج جاگیرداران جابجا رخصت نمود خان مذکور همراه معظم خان بباسم آمده چندے رفاقت داد بعد چندروز در قدردانی و غور پرداخت سابق فرق دیده سوال برطرفی نموده حساب طلب تنخواه فارغ و مرخص شده سمت پونه عازم گردید - دران ایام مشیر الملک بهادر از پونه به تهیه استعداد برآمدن بودند رسیدن خان مذکور را بجا و موقع انگاشته با جمعیت یکهزار جوان ولایتی بشرح دوازده روپیه و دوصد سوار بشرح مختلف سرفراز فرموده نوکر داشت - چونکه بهادر مذکور از پونه بحیدرآباد رسید بعد تغیری مکرم جنگ تعلقه پنج محال نرمل در وجه تنخواه فوج خان مذکور تفویض یافت بعد آمدن نرمل سب راو نامی زناردار را دیوان و مختار کار

ساخته خود در بندگی و عبادت حق جل و علا اوقات عزیز مصروف میداشت مدت دو سال عمل کرده جان بجان آفرین سپرد - چنانچه در روضهٔ حضرت شیخصاحب قدس سره بموجب وصیت لاش آنمرحوم سپرده بعد ششماه برآورده در قصبه پاک پتن بحضرت شاه بالی صاحب قدس سره مدفون گردانیدند - من بعد اسلم خان خویش خانمرکور بجایش قائم مقام گشت لاکن در انتظام کارخانه که در حین حیات خانمرحوم بود آنچنان نماند بقول آنکه مال مرده پس مرده تفرقه پیدا شد بعلت بی‌ولی هوازرگی دوصد راس اسپان پایگاه و سلحداران سقط شدند و بسبب نبودن آدم تجربه کار و مختاری زنار دارکسی بخاطر نیاورده در تحصیل زر سرکار بدعملی رو واده همه رعایا و زمیندار دست باهم کشیدند - چندانکه درین باب بتردد وسعی دست و پا زده هیچ انتظام نگرفت - غرضیکه یکچند رو مریض مدت ششماه عمل کرده معزول گشت -

ذکر حکومت محمد علیخان لودهانی

بزرگان خانمسطور از اعیان ولایت پنجاب ساکن قصبه بهون هوشیارپور از اولاد شاه حسین قدس سره از آنجا که سلسلهٔ اجداد تا به محمد حنیف رح قاتل کفار می رسد - چنانچه بزرگان خانمسطور در حضور بادشاهان پیشین به محنت و جانفشانی نام وری پیدا کرده بزمینداری آن قصبه در زمره اماثل و اقران معزز و مکرم بودند چونکه سربلند خان باسین ساکن هشیارپور و بجواره منضافات صوبه پنجاب وارد دکن گشته در سرکار آصفی بسر فرازی محالات - باسم و پنج پا مذکوره بهام و غیره محالات که محاصلش مبلغ نه لک روپیه در وجه جاگیر و مشروط جمعیت یک و نیم هزار سوار و پیاده عز و امتیاز داشت - و همیشه در نوکری سرکار شجاعت

ومردانگی کارنامہ ہاے سترگ بجا آوردہ علم جوانمردی می افراشت۔ خانمذکور را
دران ایام شوق انصرام نمودن ابناے وطن بیشتر بود۔ ہر قدر کہ از برادران
وطن بہ دکن می رسید باعزاز واکرام پیش آمدہ بمواجب بیش قرار در حضور
نوکر کنانیدہ برفاقت خود می داشت و دیگر کسان وطن را بترغیب آمدن دکن
باشتیاق تمام نامہ و پیام می نگاشت۔ چنانچہ شہباز خان و جمال خان ہا
ہر دو برادر حقیقی در قصبہ بہون خانہ نشین و خوش گزران بودند و قصبہ مذکور از ہاپڑ
۳ کروہ فاصلہ می داشت۔ بمقتضاے اتحاد قرب و جوار خانمذکور را تمنا ی
طلب ہر دو خانان مذکور بیشتر گشتہ چیزے خرچ بنا بر زاد راحلہ فرستادہ
از وطن بدکن طلب نمود۔ ازانجا کہ خانان مذکور با جمعیت یکصد سوار و یک
زنجیر فیل و یک منزل پالکی وغیرہ سرانجام ضروری فائز دکن شدہ بملاقات
خانمذکور مسرور گشتند۔ بعد چند روز بملازمت حضور مشرف گردانیدہ بانضباط
سر رشتہ روزگار پرداخت۔ خانمذکور با چند کس از رفقاے خود در حضور ماندہ
ہر دو خانان مذکور را برفاقت فرزند خود یعنے محبوب خان بطرف جاگیرات
روانہ ساخت۔ خانمذکور را از نواب شمس الامرا بہادر کمال اتحاد و یگانگی بود
اکثر بملاقات نواب موصوف رفتہ باختلاط و ارتباط جلسہ میکرد۔ باستماع
این خبر شیر الملک بہادر رکمدر میگشت و ناگوار می گذشت۔ چنانچہ بعضے
اشخاص از راہ خیر خواہی بخانمذکور اِیما کردند کہ رفتن شما نزد نواب موصوف
خلاف مرضی بہادر مسطور یافتہ می شود موقوف باید کرد۔ لاکن این معنے
بسبب راست مزاجی و بے اعتنائی بخاطر خانمذکور نگذشت۔ وجہ دیگر آنکہ
بعد تسخیر قلعہ نرمل بندگانعالی ہمہ افواج جاگیرداران بجاگیرات مرخص فرمودند
ازانجملہ محبوب خان بوقت رخصت از بہادر مسطور در مقدمہ اضافہ جاگیر

جواب سوال بے غرضانہ وسپاہیانہ بمیان آوردہ روانہ شدہ بود۔ ازین
رہگذر غبار ملال بردامن خاطر بہادر مسطور نشستہ درپے قابو و منتظر وقت
بود دران ایام راجہ مودہاجی بھونسلہ حسب الطلب راؤ وپنڈت پردہان از
ناگپور عازم پونہ شدہ بمقام کالاپانے مضرب خیام نمود۔ عنایت نامجات حضور
بندگانعالی بنام جاگیرداران ومنصبداران محالات صوبہ برار درباب رسانیدن
مبلغ بابت رسوم کاہ ودانہ باستصواب لکاجی پنڈت وکیل طلب نمود۔
حسب الدرخواست راجہ مذکور عنایت نامجات حضور شرف صدور یافتند
ازانجملہ محبوب خان کہ یکے از جاگیرداران صوبہ محالات برار بود عنایت نامہ
حضور بنام خان مذکور ورود نیافت۔ غرضیکہ وکیل مذکور آن عنایت نامہ ہا را
مصحوب شتر سوار از حیدرآباد روانہ لشکر راجہ مذکور نمود۔ بعد رسیدن
عنایت نامہ ہائے حضور راجہ مذکور ایتھل پنڈت صوبہ دار را با جمعیت
بست ہزار سوار بنابر وصول نمودن مبلغ مذکور مقرر و مامور ساختہ پیشتر
رخصت نمود۔ پنڈت مذکور از ہر یک جاگیردار و منصبدار عنایت نامہ حضور
رسانیدہ مبلغ معمول خود بمعرض وصول می آورد۔ چونکہ بطرف جاگیرات
محبوب خان رفتہ درخواست مبلغ نمود خان مزبور بمقتضائے عالم شباب
نشہ جوانمردی در سرداشت رسانیدن مبلغ مذکور بے احکام حضور خلاف
قیاس پنداشتہ مستعد جنگ شد۔ پنڈت مذکور فہمایش کردہ گفت
کہ مرا از سربلند خان بہادر طریق برادریست از شما اینجانب را جنگ کردن
مناسب ندارد۔ بموجب گفتہ اینجانب نصف مبلغ بالفعل بدہند و نصف
بمعرض توقف بدارند۔ غرضیکہ دو روز ہمین رد و بدل ماند۔ میگویند کہ
شخصے از طرف پنڈت مذکور بجواب سوال این معنی آمدہ بود و را تنبیہ کردہ

بدر کرد - روز سیوم خانمذکور از راہ جہالت و خود پسندی با جمعیت یک نیم صد سوار در میدان قصبہ پنج مقابلہ کردہ بر فوج پنڈت مذکور اسپان تاختہ چنان کارزار نمایان ساخت کہ در فوج پنڈت مذکور تفرقہ شدہ بعضے از مقابلہ پہلو تہی کردند - درین اثنا جماعت افغان ساکن سیوسنے و چھپارہ و بھوپال کہ جوق یکہزار سوار بود مقابل گشتہ داد شجاعت دادہ از چہار طرف محاصرہ کردہ بضرب شمشیر و تیر و تفنگ شربت مرگ چشانیدند - دران معرکہ قریب سیصد کس از طرفین زخمی و بکار آمدند - چنانچہ مزار خانمذکور در قصبہ مذکور واقع است - القصہ دران جنگ شمشیر خان لوہانی داد مردانگی دادہ جان بحق تسلیم شدند و محمد علیخان و شاکر خان ہر دو پسران نامرحوم خورد سال بودند در موضع ہاکانون باقبائل و عشایر در ظل عاطفت عموی خود یعنے جمال خان لوہانی کہ ازان آفت آسمانی سالماً امان یافتہ بود چندے اقامت ورزیدہ بہ تسکین خاطر لواحقین و تعلیم و تدریس برخورداران پرداختند - ازانجا بعد چندے خانمذکور خود را بحیدرآباد رسانیدہ بذریعہ نواب شمس الامرا بہادر بشرف ملازمت حضور حاصل ساختہ با جمعیت یکصد سوار و [illegible] فیل و یک منزل پالکی بمنزلت روزگار کردہ پس خانمذکور در سلک باریابان حضور منسلک گشتہ ہمراہ مشیر الملک بہادر آمد و رفت دربار جاری داشتند - بعد چندے در جاگیر و تنخواہ تعلقہ جوکل و کہت گانون از تغیری گوبند نایک بھونک بنام خانمذکور مقرر و مفوض گردید ہرگاہ کہ افواج قاہرہ سرکار عالی بسرکردگی نواب سکندر جاہ بہادر مشیر الملک مدار المہام بنابر تنبیہ و استیصال سرہرنگ پٹن خانمذکور دران سفر بسا خدمت و جانفشانی بظہور رسانید - بعد مراجعت ازان سفر بسفارش کرنیل آیت جزنیل بہادر و منشی میران بنے در سرکار رسد و رح قرب منزلت بیشتر گردید و در نظر خداوند

منظور عنایت و نور و آفرین گشت مدتے برین منوال گذشت که در ۱۲۰۹ھ
خود بدولت بندگانعالی بسفر کهرلده عزیمت فرمودند خانمذکور با جمعیت
چهار صد سوار همراه رکاب حاضر بوده بوقت مقابله جنگ ترددات بهادرانه
بکار برد، چنانچه محمد علیخان نوهالی برادرزاده خانمذکور داد مردانگی داده مجروح
گردید. تا لیست یکروز تمام فوج سرکار عالی در محاصره مرهٹه هاے پونه محصور شده
بود. بعد مصالح فیما بین بندگانعالی مراجعت بحیدرآباد فرموده مشیر الملک بهادر
رونق افزاے پونه شده عزلت نشین گردید. بعد فوت شدن رئیس پونه افواج
سرکار عالی باستقبال مشیر الملک بهادر روانه شدند. خانمذکور هم با جمعیت
همراهی حاضر و سرگرم نوکری بوده لوازم خیرخواهی بجا آورده بیش از پیش
مورد سرفرازی گردید. هرگاه که بهادر موصوف از پونه مع الخیر و عافیت داخل
حیدرآباد شدند خانمذکور باطلاع حضور شادی محمد علیخان و محمد شاکر خان
هر دو برادرزاده خود در آوان مسعود و هنگام محمود بجلوه ظهور رسانید دران
ایام تعلقه نرمل از تغییری محمد اسلم خان بنام خانمذکور بطریق امانی مقرر گردید
خانمذکور بذات خود در حضور ماند محمد علیخان را در ۱۲۱۸ھ بنا بر بندوبست
تعلقه روانه نمود. خانمذکور بوقت آمدن نرمل جوان و ریش آغاز بود. لاکن
بدریافت حسن و قبح معاملات فهمی عجیب و فراست غریب مثل دقیقه فهمان
عقلاے دیرینه و سلف میداشت. بعد رسیدن نرمل طور معامله براے العین
معاینه نمود و بعضے زمینداران که از ابتدا بر مهزن معامله سرکار بودند. منظور
نمود در یافته بمقتضاے حکمت عملی دیده و دانسته چند روز درگذر و اغماض
کرده من بعد به کسان خود فهمانید که درینجا هر تابعداری و در باطن خواهان
نقصان رقم سرکار بودند طلب کرده کسانیکه خیره سر و شر انگیز بودند

هشت کس از پٹیلان طرفدار وغیرہ دستگیر و پابزنجیر کردہ در گڈی موضع نرساپور پرگنہ شیموربی مقید ساخت وکسیکہ راست معاملہ ونیک کردار بر وقت تحصیل مالگذار سرکار بود آنہا را اطمینان خاطر پرداختہ بقول وقرار معتبر بکار مرجوعہ آنہا مامور ساخت - بعد چند روز بذات خود جہت دریافت احوال رعایاے داروناداد تعلقہ وملاحظہ نمودن تمامی رفتہ ہاے ناولی دستکار گردآوری تعلقہ مذکورہ گشتہ ہر موضعیکہ بدست انتظام عمالان متعین رو بویرانی رو آوردہ و ہریک رعیت قدیم کہ از حوادثات ظلم و تعدی غمگین شکستہ حال دیدا و را بتسکین خاطر و دلداری پرداختہ حکم آبادی می نمود از انجا بموضع دیگر رفتہ نیز بدستور تسلی و دلاسا مینمود - غرضیکہ دیہات تمام تعلقہ موافق مرقوم الصدر گردآوری کردہ مبلغ ہزارہا برعایاے دار و ناداد وشکستہ حال را براے تخم ریزی وتقاوی دادہ اوقات عزیز خود و عبادت وظائف معروف می داشت - درین اثنا بالاجی ناجی دلیپانڈیہ پرگنہ کسم سیٹ تعلقہ نرمل از راہ فتنہ انگیزی و تفرقہ اندازی در انتظام کلیات نہا خانمذکور خیال فاسد در سر داشتہ از مسکن خود گریختہ بارادہ آمیزش نمودن در زمرہ ناپکان مفسد بیرفتہ بود - جوانان ٹہانہ دار انجا بوقت شب نامبردہ را اسیر و دستگیر کردہ پیش خانمذکور حاضر آوردند و گفتند کہ باوصف گرفتن قول سرکار این مایہ عصا و از تعلقہ خود بہ تعلقہ دیگر میگریخت درینباب ہرچہ ارشاد خانمذکور بجاے خود بر ہم شدہ از دیسپانڈیہ مذکور گفت کہ من بآبادی ملک مبلغ ہزارہا برعایا دادہ امید ہم تو باوجود گرفتن قول سرکار از مسکن خود چرا گریز کردی ازین رو معلوم می شود کہ ارادہ شر انگیز و سر داری - غرضیکہ دیسپانڈیہ مذکور چند روز بدریافت و اثبات قصور مقید

داشته روزے درچوک نرمل روسیاه کنانیده سرش را بزیر پا فیلان کوبانیده
بجهنم آباد رسانید - باستماع این خبر مفسدان تعلقه نرمل همچو بید لرزیدن گرفت
خانمذکور دید که از شر و فساد مفسدان در تعلقه صورت امن و امان بظهور نه پیوست
در ولیست پنج محال نرمل بضبط کمایش سرکار در آورده بخوشنودی رعایا بے وساطت
غیر مبلغ مالواجبی سرکار بمعرض تحصیل می آورد - دران ایام بابا بهرکیه نامی یکے از
سرکرده هاے جمعیت پردهان بنابر جواب سوال حضور بندگانعالی بخدمت وکالت
مامور شده بحیدرآباد آمده شرف ملازمت حاصل ساخت - بوقت عرض معروض
فیمابین نامبرده مشیر الملک بهادر موافقت نیامد - بے نیل مقصود راهی امرکهیڑ
گردید - از اثناے راه بفراهمی جمعیت نایکان و مفسدان پرداخته بتاراجی دیهات
قلمرو سرکار عالی مصروف گشت - همدران حال وپٹیلان تعلقه نرمل که در گڈهی
نرساپور محبوس بودند - خبر آمدن بهرکیه بامرکهیڑ شنیده باستصواب ترک راو
دیسپانڈیه و زمینداران آنجا نوشتجات مخفی روانه کرده ابلاغ پیام نمودند که
انیطرف از نرمل عمل جمعدار علیخان لوهانی سخت آمده با همه ها را در گڈهی نرساپور
مقید ساخته اگر بذریعه توجهات سامی ازین قید رستگار شده یا نجات بخشند در وجه حق السعی
وشش سواری انقدر مبلغ گذرانیده خواهد شد - نامبرده برطبق ایماے پٹیلان
مذکور با جمعیت هفت هزار سوار و پیاده از امرکهیڑ برآمده بموضع نرساپور رسیده
دست بتاراج کشاده روز دیگر یورش کرده شهر پناه را آتش داده مورچال نزد
گڈهی رسانید - منگه [illegible] تهانه داری آنجا نام زد بود از آمدن جمعیت خوف
دهراس نکرده [illegible] و جنگ [illegible] دندان حرص آنجماعت را ترش گردانید - آخر سر
خویش [illegible] بر گرد [illegible] ندامت کشیده مایوس و محروم بطرف
موضع مذکور [illegible] روانگی نهاد - دران ایام تعلقه بالکنڈه بنام فوجدار خان

تفویض بود نواب مقرب خان جاگیردار تعلقہ بالکنڈہ باستماع خبر آمدن جمعیت
مقہور با جمعیت ہمراہی خود و دو پٹالم سرکار عالی متعینہ پرگنہ مذکور باہم متفق شدہ
مقابلہ کردہ بضرب توپ و تفنگ شکست فاحش رسانیدند جماعت مقہور
از انجا برگشتہ باز بطرف امرکہیڑ رخت ادبار کشید بعد رفع مناقشہ نواب مذکور
در حضور عرضداشت نمود. بندگانعالی از راہ عنایت و سرفرازی مبلغ شش ہزار
روپیہ بعنوان مدد خرچ سہ بندے مرحمت گردانید و سرگردہ ہاے پٹالم
را بمزید آفرین و تحسین و انعام لایقہ سر عزت باوج امتیاز رسید و بنام
محمد علیخان عنایت نامہ حضور شرف نفاذ یافت. ہرجا کہ آن مقہور باشد
تعاقب کردہ بہ تنبیہ باید پرداخت. چنانچہ خانمذکور بملاحظہ احکام حضور از
نرمل کوچیدہ بنرساپور رسید در آنجا پٹیلان کہ مقید بودند داشتن
آنجا صلاح ندانستہ ہمہ ہارا در کجاوہ شتران نشاندہ یکصد پیادہ و بیست و
پنج سوار ہمراہ دادہ بطرف تعلقہ رکپٹی پیٹہ کہ از سابق متعلقہ خانمذکور بود
روانہ کردہ در انجا مقید ساخت و مقیدان رکپٹی پیٹہ را بنرساپور آوردہ
با حتیاط تمام نگاہداشت کہ تا فتنہ و فساد برنخیزد. من بعد خود از نرساپور
کوچ کردہ عازم امرکہیڑ گردید پیش از رسیدن خانمذکور افواج دیگر یعنے
نواب محمد سبحان خان و جمعیت نواب رفعت الملک بہادر از طرف
تاندیر طے بر سر آن مقہور تاخت آوردہ گڈہی امرکہیڑ محاصرہ کردہ بودند و
خانمذکور ہم شریک حال گردید و جمعیت بہرکیہ معہ جگیاہی راؤ وغیرہ
نایکان مفسد بیرون بر آمدہ انہ فوج سرکار مقابلہ کردند و بہادران سرکار
بضرب توپ و تفنگ دود از دمارشں بر آوردند. آخرش فوج مفسد
تاب نیاوردہ رو بہزیمت نہاد. بروز دویم تہانہ گڈہی امرکہیڑ بدست

بهادران سرکار آمد و مال و مویشی و غله وغیره نقد و جنس فتوحات فوج سرکار
گردید چنانچه دران جنگ یکزنجیر فیل سرکار محمد سبحانخان بضرب گوله بکار آمد
ازانجا افواج سرکار با فتح و ظفر جابجا روانه شدند و خانمذکور با نیل مقصود
به منزل مراجعت نموده دراثنای راه دوازده موضع تعلقه امرکهیر معاوضه پامالی
نرساپور تاخت و تاراج کرده مال و اسباب و مویشی آنجا آورده داخل منزل
گردید و رعایا تعلقه خود را از فکر و تردد مفسدان بیحمیت جمعیت و امنیت
بخشید- روز بروز در تعلقه افزایش آبادی کرد- خانمذکور بجای خود عقل
رسا داشت بیصلاح و مصلحت کسی هرگز عمل نمیکرد هرچه بخاطر میگذشت همون
بعمل می آورد و شب و روز در فکر و تدبیر تنبیه دزدان مفسد بکمال احتیاط اوقات
مصروف میداشت- اگر احیانا کسی از دزدان تعلقه دیگر در تعلقه منزل دزدی
نموده تیاریچ سراغش برآورده بران موضع تاخته معاوضه دزدی تعلقه خود ازو
می گرفت غرضیکه در عمل خانمذکور مفسدان گرد و نواح منزل وغیره زمین گیر
زاویه خمول گشته گوشه عزلت را غنیمت می شمردند- و رعایای تعلقه بخوشنود
مالواجبی سرکار بر وقت تحصیل می رسانیده بودند و شهره رعیت
پروری و داب و رعب تهور و مردانگی بفرط فراست و دانائی عقلای روزگار
زمین نواح منزل موافق عمل نواب مبارزالملک مرحوم ضرب المثل و ترجیح مند
گردید- احوال تنبیه نمودن مفسدان و مفتوح ساختن گڈهی های زمینداران وغیره
کارنامه‌های فتح و ظفر چنانچه استیصال گڈهی موضع مرلاپلی پرگنه بونت و ظفر یافتن
بر جمعیت راجه پدم سنگه و کشته شدن رگهناته سنگه سرگروه جمعیت راجه مذکور
و تاختن بر موضع رینوتی و دریگالون پرگنه مدکهیر و آواره شدن کاسی راو زمیندار
موضع مذکور و به تنبیه رسانیدن بمنا نایک وغیره مفسدان تعلقه ایدلاباد و چکلی

بتسخیر نمودن قلعہ بالنسوارہ از راجہ انا ریڈی و مفتوح ساختن گڈھی موضع بہوانی پرگنہ ساتولی و بارہا جنگ نمودن از جمعیت میر امام گماشتہ زمینداری تعلقہ سوکور در نواح رکھپتی بیٹہ و ناگر کرنول وغیرہ ازین دست کارنامہا تفصیلی و دستانے دارد۔ خامہ عجز خرام تا کجا بہ شرح پردازد لہذا از مفصل بہ مجمل اکتفا نمودہ بقید تسلیم درآورد ہرگاہ کہ ایام تغیری تعلقات در رسید نائبان خانمزکور از راہ تکبر و غرور غلبہ چیرہ دستی آقاسے خود بیشتر دیدہ از نائبان تعلقات قرب و جوار رشک و حسد پیدا کردہ حرکات اذیت رسانی و شیوہ خانہ براندازی خلائق شروع کردند و از رعایا ہم زیادہ طلبی بہر یک نوع شعار خود ساختند درین صورت تمام گروہ ستم رسیدگان متفق شدہ در حضور فریاد و الغیاث نمودند بعد دریافت و اثبات احوال خانمزکور ہمگی مدت ہشت سال حکومت نمود در سنہ یکہزار دوصد و بست فصلی معزول گردید۔

ذکر حکومت نواب اشرف الدولہ بہادر

نواب مسطور از فرزندان میر موسیخان بہادر رکن الدولہ مدارالمہام ریاست آصفی بعد معزولی محمد علیخان لوہانی بہ سرفرازی تعلقہ پنجال نرمل و اندور و لکودن علم حکومت برافراشتند۔ نواب مسطور در حضور ماندہ میر حرمت علیخان را بہ نیابت تعلقہ و میر باقر علیخان و میر واحد علیخان را تعلقداری نرمل مامور ساختہ روانہ نمودند۔ بعد انقضائے مدت سہ ماہ کہ از خانان مذکور بند و بست تعلقہ قرار واقعی صورت نہ بست۔ من بعد میر ولی اللہ خان عرف میان لعل نامی مرد بزرگ و دیرینہ بنا بر دریافت احوال رعایا و انتظام تعلقہ تشریف آوردہ معائنہ کردہ بتجویز نائب دیگر پرداختند۔ تا آمدن نامزد ارکہ در عمل معزول

محمد علیخان لوہانی ہندے بہ نیابت نرمل نامزد بود۔ راو مذکور اکثر مصدر
اذیت رعایا گشتہ بسختی و سزاولی معاملہ میکرد۔ نائب معزول یعنے خانمذکور
طور معاملہ او خارج از دائرہ بینی و بیرون از احاطہ حسن و سلوک دیدہ معزول
نمودہ بودند۔ راو مذکور بحیدرآباد رفتہ بسخنان چرب و شیرین خود را واقف کار
تعلقہ و محرم راز معاملہ قرار دادہ مزاج نواب موصوف را بطرف آوردہ باستصواب
آئمہ و بزرگ بہ نیابت نرمل مامور و کارگزار گردید مدت یکسال بطوریکہ بالا مذکور
شدہ عملداری نمود ہرگاہیکہ نواب مسطور حساب یکسالہ دریافت کردند در قسم
سرکار نقصان مبلغ ہفدہ ہزار روپیہ رو دادہ آخرش در عوض نقصان مبلغ مذکور
داخل سرکار ساختہ تعلقہ نرمل واگذاشتند۔ مدت یکسال و یکماہ عمل نمود۔

ذکر حکومت میر محمود دفعہ دویم از طرف محمد علیخان لوہانی

بزرگان میر مسطور ساکن جالندر از اولاد سید احمد کبیر قدس سرہ بودند از انجا
بسبب اتفاق تقدیر وارد دکن شدہ در قصبہ اندور بہ سبب خدمتگذاری و
قدرشناسی روسائے وقت در زمرۂ اعزائے قصبہ مذکور باعزاز و اکرام مدتہا
بسر اوقات نمودند۔ بعد چند مدت کہ گردش دور و دراز و نیرنگی روزگار
ہمیشہ بیک رنگ قیام ندارد و در شیرازہ جمعیت میر مسطور تفرقہ راہ داد
و حالت عسرت بعرصہ ظہور رسید از انجا در عمل نواب مبارز الملک دنسوہ
مرحوم بہ نرمل آمدہ بعہدہ منشی گری نوکر گردید۔ بعد چندے وز متعلقان خود از
اندور طلبیدہ بہ نرمل قیام ورزید۔ ہرگاہ کہ قلعہ نرمل تسخیر اولیاے دولت
آصفی گردید۔ میر مسطور از رفاقت میر داور علیصاحب مرحوم مدتے بسر اوقات
نمودہ از راہ خیرخواہی و نیک نیتی و دیانتی چنان اتحاد و یگانگی پیدا کردند کہ

مرتبه نوکری از برادری در گزشت چونکه میر صاحب مرحوم از سرکار احتشام جنگ
به نیابت تعلقه ایدلاباد و کایرو بوری وغیره شش محل معزز و مامور شدند.
میر مسطور را از نرمل طلب داشته معامله چندے دیہات و قصبه وغیره
تفویض نمودند۔ مدتے برین منوال گزشت که اتفاقاً تعلقه ایدلاباد وغیره وا گزاشت
گردید از انجا میر مسطور بحیدرآباد رفته بسفارش اعتصام الملک بهادر منشی
حضور به نیابت تعلقه ایلوله منضافات سرکار اگلنډل با نتظام کارپرداخت
بعد موقوفی نیابت پرگنه مذکور بسفارش منشی میران نتھے صاحب مرحوم در
سرکار کپتان جانسین بهادر بعهده منشی گری مامور بکار ماندند۔ بعد چندے سررشته
روزگار موقوف گردید باز در عالم بیکاری در حیدرآباد بصورت اقامت بظهور
رسید بهدران ایام تعلقه پنج محال نرمل از پیشگاه حضور بنام محمد علیخان لوهانی
تفویض یافته بود۔ میر مسطور بسبب اتفاق آبخور بذریعه سفارش حکیم محمد
محسن خان در سرکار خان مذکور بعلاقه روزگار منسلک گشته به نیابت تعلقه
بونت مامور گردید۔ بعد چندے بمعائنه حسن تردد و کاردانی بسنگهمت تعلقداری
بادوازده موضع حوالی نرمل عز و امتیاز بخشید۔ هرگاه که دفعه اول عمل نرمل
از خان مذکور تغیر شد۔ میر مسطور تا یک سال در رفاقت خان مذکور بیکار ماندند
نوکری کسے دیگر نکرد۔ چونکه دفعه دویم از تغیری نواب اشرف الدوله تعلقه
نرمل وغیره هفت محل بنام خان مذکور تفویض یافت از راه قدردانی وجوهر
شناسی خیرخواه قدیم و دلسوز صمیم تصور کرده به نیابت معه تعلقداری نرمل
و بونت و ماعڑه نامزد فرموده روانه ساخت۔ بعد آمدن نرمل همه رعایا که
خوپذیر رعایت سابق بودند بخوشش نصیبی خود سجدات شکر بجا آوردند۔ و
پٹیلان مقید شده سابق که در عمل اشرف الدوله بعد انقضاے ایام مدت

هشت سال از قید رکیتی بیته نجات یافته خود را به نزل رسانیده و خیل کار
شاره بودند. خبر آمدن میر مسطور شنیده باز بطرف کورتله و مت پلی جاده آوارگی
بیهوده در پناه کوتاراو دلیسایی مامن گزیدند. ازان پس انتظام معامله میر مسطور
بنحوبی سرانجام گرفت و آبادی تعلقه روز بروز بحسب دلخواه بظهور پیوست میر مذکور
بجای خود بسیار جنر رس و دور اندیش و خیر خواه کفایت شعار بودند در هر
امورات سرکار از جز تا کل بی اطلاع و بی ملاحظه خود اعتبار شخص دیگر نداشت
و آدم راست معامله را دوست و شخص مکر و فریب را دشمن می پنداشت و احتیاط
بر و بین سخن خود بیشتر می کرد و از راستان کلمات راستی و از کجروان گفتار درشتی
بر زبان می آورد. به تعمیر مرمت بند ها تالاب و درستی دهانه ها شکسته و خراب
و تدبیر بر آوردن انهار نو ایجاد کند بدان کریوه هاے سخت بنیاد و از همه مزارعان
دیرینه و کهن از فراست زمینداران مدبر و متدین عقل رسا داشت. جائیکه
بسبب لیته دکمیوه آب نمی رسد و زراعت نمی شود در انجا آب رسانیده
کشتکار کنانیدن و زمین افتاده ها مزروع را القبول و قرار معتبر قابل زراعت
ساختن این جوهر طبع خداوش بود. با وصف حکومت در مزاج تکلف زیاده
نداشت و از شان شکوه ظاهری و از لبوس فاخره و بهتر احتراز کلی می ساخت
و روبه سادگی بانیقدر که بوقت بندش عمارات و تردد دلاوری و کشتکار بها بذات
خود اگر کسے همراه باشد یا نباشد گشت و گردآوری میکرد در ان حال کسی گفت
که میر صاحب چرا اینقدر محنت بر خود روا میدارند. جواب می دادند که لقمه
محنت بهتر از طعام راحت حکومت کلاه مستعار یکسر نمی ماند و باین سرمایه
عاریت قولیت هرگز نشاید دلشست یکجا زیادتی غفلت و از تردد مشقت
هشیاری فطرت کسیکه انتظام این مهام بر اعتماد دانیکس واگذاشته

بملاحظه خود براعتبار دیگران چرا واگزارم نابکه تمام معامله او را از خود می پسندید
غرضیکه جزرسی و یکسو مزاجی و راست گوئی و درشت گفتاری و دیانتداری
میر مسطور در ین ضلع مشهور و معروف است تاکجا شرح دهد مخفی نماند هرگاه که
انسان در دام حرص و هوا گرفتار میگردد تمیز نیکنامی و بدنامی از هاشتیاش
برخیزد شرح این اجمال آنکه یک سال پیشتر از تغیر شدن تعلقات نائهان خانسمه
مثل بالکنڈه و بهیکل واندور و لبودن و جوکل و کهت گانون وغیره بر رعایاد ست
تظلم دراز کرده مبلغ خطیر وصول میکردند - دران ایام احکام خانسمه کور بنام میر مسطور
رسید که شما هم از تعلقه نرمل هر قدر که دست رسی توانند شد دریغ نکرده کفایت
سرکار بظهور رسانند - میر مسطور در جواب نوشت که اینکار از من نمی تواند تعلقه
آباد کردن از دست من می شود بر غارتگری خلائق دیگری را افرستند - من
ازین کار دست برداشتم - پس خانسمه کور یک شخص نامی سانڈو میان ساکن
کوڑنگل فرستاده همه رعایا را در قلعه نرمل محبوس ساخته با نواع مقویت ها قیا
کرده مبلغ بسیار بمعرض وصول آورده روانه حیدرآباد گردید - چنانچه دران هنگامه
آرائے سه کس از قوم کومٹی تاب ظلم و تعدی نیاورده در چاه افتاده بجان مردند
سوائے این همه رعایائے تعلقات مذکور بحضور رفته فریاد و الغیاث نمودند -
علاوه برینکه فریاد قافله کشی و رهزنی رام راو نایک ایڈکی واله بشرکت خانسمه کور
بعرض حضور رسید - بعد دریافت اثبات اینمعنی نابکه در تعلقات دیگر هم
بالیقین پیوست که شراکت خانسمه کور است لهذا بندگان حضور مورد عتاب
گشته بوقوع قصورات مرقوم الصدر از حکومت همه تعلقات معزول گردانیدند
چنانچه میر مسطور هم همون سال از حکومت نرمل معزول گردید مدت
چهار سال عمل نمود این راقم المسطور اضعف العباد خاکپائے آفاق منشی

عبدالرزاق بالتفصیل احوالات مرقوم الصدر تا ذکر محمد علیخان لوہانی رسید
ونیز تا آن بود کہ ذکر حکومت نواب منصور خان بہادر و نواب رفعت الملک
بہادر و راجہ سبھو چرمل شمشیر بہادر بقید تحریر آورد درین ہنگام عمل سطورات
منطبق مشہود گردید باده شیرازه صحت بدنی را منتشر گردانید یعنی مرض لقوه بر
اعضا یمین مستولی گشته اند جا بے حس و حرکت ساخت و پیکر عنصری از استیلاے
مرض مہلک و زیر و زبر و تقیح و خفیف شدن گرفت بنا برین باعث ستزاد
عارضہ سطور تا ذکر لوہانی مذکور نوشتہ اکتفا کرد و ہر کسے از ساکنین نرمل پیدا استعداد
وجوہر استفاده داشتہ باشد بہ احوالات کسان باقی الذکر نبشتہ یادگار خود
چنانکہ عاصی رقم پذیر گشت درین دنیاے فانی گذارد تا یادگار پایدار خواہد ماند

بیت

من نوشتم آنچہ مسموع کرده ام　　از اکابر ہاے دیرین کہنہ سال

حسب ارشاد حضرت قبلہ دوجہان فیاض زمان جناب ملک شجاعت علیخان صاحب قبلہ
این کتاب **تذکره نرمل** ضعیف من عباد الله الصمد کسیف راجی
محمد بن محمد خداوند متوطن سرکار ورنگل بمقام ایدلاباد منضافات سرکار کلم
صوبہ برار پایان گھاٹ بتاریخ پانزدہم شہر رمضان المبارک سنہ ۱۲۵۱
زینت اتمام پرداخت ۔

بیت

الہی بیامرز این ہر سہ را　　مصنف نویسنده خواننده را

تمت